פולע טאבעלע פון מלוכה-לאטעריע—זעה 13-טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 62 | Łódź, Pjątek, 13 marca 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ד אדר תרצ"א | № 62

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

וולאצלאוקער
מצה-רייבעכץ
מיט א הכשר פון ראבינאט די בעסטע און שענסטע און דאס טרוקענסטע
צו די ביליגסטע פרייזען
צו בעקומען אין שפייז-געשעפט קאשטשעלנא 3, פראנט,
ביי ברייטשטיין און ראזענפעלד, טעל. 119-33. 1678

א געביידע
וואס בעשטעהט פון פארטער 3 שטאק, 4 גרויסע זאלער 8X 32 אויף פער-שידענע צוועקען, טיילוויז אדער אינגאנצען זעהר ביליג צו פער-מיטען. אויך 7 גרויסע גאראזשען אויף סאמאכאדען, צוועקמעסיג אויף אנ-דערע צוועקען, זעהר ביליג צו פערמיטען.
צו ערפאהרען ביי קופערמינץ, סקווערא 20, טעל. 148-18

טור- און קארט-לאגער
M. i Sz. Rabinzon
לאדז, פיעטריקאווער 45, טעל. 120-41, פראנט, 1-טער שטאק
עמפפעהלט דעם גרעסטען און רייכסטען אויסוואהל פון
ביליצער, לעאנהארדטס און טאמאשאווער סחורות
ביליגסטע פרייזען / בייעסטע מאדע / בעסטע קוואליטעט
הורט און דעטייל! הורט און דעטייל!

קמח חיטים כשר לפסח!
מן החיטים המובחרים תחת השגחה של הראבינאט דפה
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזער בעריהמטע טעכניש-איינגעארדענטע מיהל גיט ארויס דאס בעסטע און פיינסטע מעהל אויף מצות דערביי מאכען מיר אויפמערקזאם, אז אונזער מיהל איז די איינציגע אין לאדז וועלכע דער ראבינאט האט א ספעציעלע השגחה איבער איהר
מיט אכטונג
„MŁYNPOL"
ŁÓDŹ, ZAKĄTNA 47. Tel. 147-40
בעמערקונג: די רעיעלסטע און בעסטע בעהאנדלונג. זאפארטיגע אפליפערונג פון מעהל. די בעקוועמסטע בעדינגונגען און צוגענגליכע פרייזען.

טוך- און קארט-געשעפט
HERMAN WŁOSKI
לאדז, נאוואמיעסקא 3 טעל. 114-92, פראנט, 2-טער שטאק
עמפפעהלט צום קומענדען סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע
דאמען- און הערען-שטאפען
ווי: לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער און אויסלענדישע אויסארבייטונגען
בעסטע קוואליטעט! / נייעסטע מאדע! / פאבריקס-פרייזען! / הורט און דעטייל!

Litewska Maca I.C.L.H. z Pińska
יצלה — מצה מפינסק
די בעריהמטע, עכטע ליטווישע
בהכשר למהדרין מן המהדרין
פערטרעטער הילער מפינסק, זאוואדזקא 22
ווי אויך ביי נאווארסקי, זאוואדזקא 16
און אין די בעסטערע געשעפטען.
בעמ.: אלעס איז געצייכענט מיט א וואג און די אדרעס אין דער פעקונג.

א זיכערע פרנסה!
איבערצוגעבען א גוט איינגעריכטעטע
יאטקע
אין א גוטען פונקט.
צו ערפאהרען
ביי א. מ. אייזען
פיעטרקאווער 116

א האנד = נייהער=(רין)
ווערט פון זאפארט געזוכט ביים דאמען-שניידער ראזענצווייג ווסכאדניא 40.

Do wynajęcia
w samem centrum wielki LOKAL
a mianowicie: cała oficyna poprzeczna, składająca się z wysokiego parteru i 3-ch pięter oraz dużej piwnicy, z windą i instalacją elektryczną, z prawem używania obszernego placu przed tą oficyną z Al. Kościuszki. Sale obszerne (rozmiar każdej sali 22 x 16 metrów) słoneczne i widne, o 7 oknach na każdem piętrze, wychodzących na plac przy ul. Al. Kościuszki i tyleż na podwórzu przy ul. Piotrk. Cała oficyna skanalizowana. Wiadomość u **FAJNMEHLA**
Al. Kościuszki 17, tel. 219-36. 8991

די פערוואלטונג
פון דער — אין —
געזעלש. „ארט" לאדזש
האט דעם כבוד איינצולאדען די יודישע געזעלשאפט אויפ'ן
באל
וואס קומט פאר שבת, דעם 14-טען מערץ ד. י. 10 א זייגער אין אווענד
אין די זאלען פון „אאזא" נארוטאוויטשא 20
בילעטען צו 10 זל. און פאר יוגענד 5 זל. ביים איינגאנג.

מצה-רייבעכץ
וולאצלאוקער
טרוקען, העל און שעהן מיט א הכשר פון ראבינאט ביליג, פאר הורטאוויניקעס — אנ'אויסנאהם-פרייז בעקומט מען נאר אין דעם הורטאוונע שפייז-געשעפט ביי דער פירמע
ה. פיאטרקאווסקי, אלעקסאנדריסקא 12
אין הויף, טעלעפאן 92 220.

בעקאנטמאכונג
דער „זאל אייראפעיסקי"
(איצט „יודישער פאלקס-טעאטער")
מאכט בעקאנט די לאדזער בעפעלקערונג, אז א גאנצע וואך (א חוץ פרייטאג און שבת) ווערט פערדינגען אויף פערשידענע אונטערנעהמונגען ווי: חתונות, פערוויילונגען און פארלעזונגען
1732 מיט אכטונג דער אינהאבער.

זונטאג, יום א', פ' ויקרא (דעם 15/3, 3 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר א הזכרה און די איינווייהונג פון איין בעט אין לאקאל פון פעראיין „לינת אורחים" (פיעטריקאווער 59) אויפ'ן נאמען פון פערשטארבענעם
ר' אברהם ז"ל ב"ר יוסף הלוי ז"לווארשאווסקי
אויף וועלכען מיר בעטען די פאמיליע, פריינד און בעקאנטע, ווי אויך מיטגלידער פון סאדעוואסער-פאבריקאנטען-פעראיין פינקטליך צו ערשיינען.
די פאמיליע.

אכטונג,
קראוואטען-נייהערקעס!
איך גיב ארויס קראוואטען צו נייהען אויף מאשין און האנד פון זאפארט.
ביי סאכאטשעווסקי, פלאץ וואלנאשטשי 6.

Dr. med. H Karaś
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
זגערזשער 16
נעמט אן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אווענד.

מודעה
נאך דער התראה דאס ה' פישל ראזענשטיין פון דער פירמע „ארקאדיא" ער זאל היטען שבת, און ער פאלגט נישט און עס איז אין זיינע געשעפטען א חילול שבת בפרהסיא, האט ער פערלוירען חזקת כשרות און האט נישט קיין נאמנות אין כשרות, דעריבער זענען מיר מפרסים, יעדער יוד וואס היט זיך פון מאכלות אסורות טאר נישט נוצען פון דער פירמע „ארקאדיא" קיין שום טשעקאלאדעס, צוקערלעך, צוקערווארג, און קיין שום זאכען בפרט אויף פסח וואס איז במשהו און איסור כרת ר"ל מוז מען זיך היטען.
אגודת הרבנים בפולין, שומרי ומזהירי שבת עם ועד הרבנים פה לאדז

„RADJO-ŚWIAT"
PIOTRKOWSKA 40, TEL. 211-99

עמפפעהלט ראַדיא-אַפּאַראַטען פון פערשידענע אינלענדישע און אויסלענדישע פירמען ווי אויך רייך-פערזועהענע ראַדיא- און עלעקטראָטעכנישע מכשירים.

לאַדענען און אויסתּעסערונג ווי אויך אוימבאַרגען פון אַקומולאַטארען

מיט אומזיסטע צושטעלונג א היים.

8-ונג: אויסבעסערן סלוכאַווקעס מיט טוישען די שנורען נור 2.50

טאַרעבקעס

אויפ'ן פריהלינג- און זומער-סעזאָן לויט די נייעסטע פאריזער און ווינער מאָדעלען, עמפפעהלט די

f-ma R. GRABOWIECKI

לאדז, פיעטריקאווער 59.

טעלעפאָן 144-83

האנטווערקער-פאריין אין דער פוילישער רעפּובּל.

אפטיילונג אין לאדז, וואָלטשאנסקא 19

צוליבן אינטערעס וואָס האָט אַרויסגערופן אין זיינער צייט די

פאַרלעזונג פון ראַטמאַן ה' י. ליכטענשטיין

א. ד. ט.: "צעכען אמאל און היינט"

קומט פאָר צום צווייטען מאל שבת דעם 14 מערץ 9 אָוועגד אין איינענעם זאַל די דאָזיגע פאַרלעזונג

די קליינע צאָהל פערבליבענע בילעטען אין פרייז פון 50 גראָשען נאָך צו בעקומען אין דער פעראיינס קאַנצעלאַריע

די פערוואלטונג

בעקאַנטמאַכונג.

דער ניי-ערעפענטער „קאַפע-צענטראַל"

זאַוואַדזקא 14

מאַכט דערמיט בעקאַנט, אַז עס ווערען אַרויסגעגעבען מילכיגע פרישטיקס און אָוועגט-בּרויט פון 4 גענג פון 80 גראָשען

ווי אויך כשר'ע געשמאַקהאַפטע מיטאָגען פון 1.50

אויף פערלאַנג ווערט אויך צהיים געשיקט מיטאָגען. עס ווערען אָנגענומען בעשטעלונגען אויף בעלער און באַנקעטען. אלס צו מעסיגע פרייזען.

„Café Central"

זאַוואַדזקא 14, טעל. 192 69. אינה.: פ. לעבלאַן

בעקאַנטמאַכונג.

זונטאָג, דעם 22. מערץ 1931, 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר, אין לאָקאל פון „גמילת חסדים", גלובנא 62

די גענעראל-פערזאמלונג

פון די מיטגלידער צום ערשטען טערמין מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג:

1) ערעפנונג; 2) וואַהלען פון אַ פאָרזיצער, אַסעסאָרן און אַ סעקרעטאַר 3) בעריכט פון דער פערוואַלטונג פאַר'ן יאָהר 1930; 4) בעריכט פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע; 5) בודזשעט פאַר'ן 1931 יאָהר; 6) וואַהלען פון א פערוואַלטונג, קאַנדידאַטען און אַ רעוו.-קאָמיסיע; 7) פרייע פאָרשלאָגען.

בעמערקונג: ביי נישט גענוגענדער צאָהל מיטגלידער קומט די פערזאַמלונג פאָר צום צווייטען מאָ פון דעמזעלבען טאָג און זעלבען לאָקאל 7 אַ זייגער אָוענד און וועט גילטיג זיין ביי יעדער צאָהל מיטגלידער. דעריבער בעטען מיר אלע מיטגלידער פינקטליך צו קומען.

די פערוואַלטונג

1715 פון דער גמילת חסדים-קאַסע, גלובנא 62

אכטונג, דאמען-מאגאזין-שניידער מייסטער!

זונטאָג, דעם 15-טען מערץ, 8 אַ זייגער אין אָוועגד, אין לאָקאל פון האַנדווערקער-באַנק, ווסכאָדניא 25 קומט פאָר

א דרינגענדע פערזאמלונג

גלייכצייטיג מאַכען מיר בעקאַנט אַלע פאַכען פון מאַגאַזין-פאַך, דאָס פון זונטאָג אָן דעם 15 מערץ איז טעטיג דער סעקרעטאַריאַט צייטוויליג אין לאָקאל פון האַנדווערקער-באַנק ווסכאָדניאַ 25, מיט וועלכען ס'פיהרט אָן אַ געניטער פאַכמאַן.

מיט אַלע פראַגען זאָלען זיך די מיטגלידער ווענדען אין סעקרעטאַריאַט פון 8 ביז 10 אין אָוועגד.

מיט אכטונג — די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע

ויין כשר לפסח!

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעסטען ראָזינען-וויין „פּראַגרעס" № 7 טאָ איבערצייגט אייך, אַז איהר בערויבט אייך און אייער פאַמיליע פון הנאה האָבען פון גוטען וויין. צוליב רעקלאַמע פערקויפען מיר № 7 א פלאַש פון ½ ליטער גוטען ראָזינען-וויין נאָר 65 גר.

א באַטשינקע „ „ 1.50 זל.

א קוואַרט „ „ 2 זל.

בעמערקונג: פאַר לעדיגע חורה פלאַשען צאָהלען מיר 5 גר. פאַר ¼ ליטערדיגע פלאַש פון 10 גר. פאַר באַטשינקעס און קוואַרטען.

אלע ווינען זענען כשר לחג הפסח, א חוץ די 1/4 ליטערדיגע ראָזינען וויין צו 65 גר.

מיט אַכטונג

וויין- און מעהד-פאַבריק

„פּראָגרעס"

אַלטער מארק 2, טעל. 184-82.

בעמערקונג: מ'בעט אכטונג צו געבען אויפ'ן פירמאַווע שטעמפעל.

צו דער האָכצייט-פייערונג פון אונזער חשוב'ן פּראָוואַלטונגס מיטגליד

ה' יאקוב טענדער

מיט פרל.

מאניא סאבאטשעווסקא

וועלכע קומט פאָר דעם 15/3 1931

ווינשט אַ הערצליכען מזל-טוב, זאָל אייער נייער לעבענס וועג מיט בלומען בעצירט זיין. — די פערוואַלטונג

פון פאָזנער מארק 3 אָהרערס ביים צווייטען קליינהענדלער-פעראיין

מזל-טוב

אונזערע פריינד פּכּה ערליכמאַן און פרוי צו דער פערלאָבונג פון זייער ל. טאָכטער פרל. **פאליא** מיט ה' **פּרץ ראזענצווייג**

ווינשען גליק

י. מיליך און פרוי

א הערצליכען מזל-טוב ווינש איך מיין בעסטען פריינד

ציגא סיוועק און זיין פרוי

צו זייער געבוירענעם זוהן און איהר זאָלט דערלעבען איהם מגדל צו זיין לתורה לחופה ולמעש"ט. ווינשט

אברהם יעקב פלום און פרוי

Z intencji zaręczyn mego ukochanego kuzyna

p. Pawła Rozencwajga

z p. **Polą Erlichmanówną**

życzę wie'e szczęścia i różowej przyszłości.

1733 **Ignacy Hecht**

צו דער חתונה פון אונזער ליבען ברודער און שוואָגער

ברוך זאנדבערג

מיט פריילין **דארא קאַץ**

ווינשען אַ הערציגען מזל-טוב

עסטא און יהושע אינפעלד

אונזער ליבע פריינדין

פרל. **סילא קאהן**

צו איהר חתונה מיט

ה' ליפמאן העבנער

ווינשען מיר א האַרציגען מזל טוב

שרה און יוסף זעלקאָוויטש

אויפמערקזאמקייט!
„NAJTANSZY SKLEP"
13 זאַוואַדזקא 13

עמפפעהלט זיידען-, וואָל- און בוימוואָל-שטאָפען

צו פאַבריקס-פרייזען. דאָס ביז כּשוין כחו'ה פערפיכטעט נישט צום קויפען.

פאַר אָבצעגער און הוזירער אַ ספּעציעלער ראַבאַט.

מעבעל
ניי-ערעפענטער מעבעל-מאגאזין
CH. GLIKSZTAJN

פיעטריקאווער 45 (זיעלאַנא 1)

עמפפעהלט אין גרויסען אויסוואָהל מאָדערנע מעבעל, גאַנצע איינריכטונגען, זאָווי איינצעל-געגענשטענדע פון אייגענער אויסאַרבייטונג אויף גוטע בעדינגונגען און לאַנגיעהריגער גאַראַנטיע. 1714

זעמטליכע

דאמען- און הערן-גארדעראָבע

רייניגט לויט די נייעסטע ערפינדונגען

די כעמישע וועשעריי און פארבעריי

Bracia Anders Łódź

נאָווא-צעגעלניאַנאַ 20, טעל. 191-25

פיליאַלען - שטעלען: צענטראַלע, נאָוואָ-צעגעלניאַנאַ 20, געבר. שוואַלבע פיעטריקאָווער 85, מ. קייזער, נאַוראָט 10, עמיל שוואַלבע, פיעטריקאָווער 207; ה. מילער, אַנדזשעיאַ 36; פ. צימער, אלעקסאַנדראָווסקאַ 9; ו. הילשער, זגערזשער 150; מ. ווערנער, קילינסקי 2/6; ל. דאַלפעלד, קאָלאָניע קאַראָלעוו ווילענסקאַ 24 (הופּפּיאַנסקאַ 4 A)

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הערצליכסטען דאַנק אונזער חשוב'ן פּרעזעס

ה' י. ד. פאַצאַנאָווסקי

פאַר זיין עדעלע מאַט, וואָס ער שענקט 2½ פּראָצ. פון אומזאַץ איז משך פון דריי חדשים אין דער ניי-ערעפענטער פיליע פון זיין גוט - בעקאַנטער שאָקאָלאַד און צוקער-וואַרען

„PIAST"

איז ווינשען איהם ערפאָלג אין נעמען פון 400 אָרימע קינדער

די פערוואַלטונג פון „אהבת תורה"

20 וואָלבאָרסקא 20

מאשין-מצות

ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פעפּל און סוכאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזער גוט-בעקאַנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראַל בעוואוסטער צוקערניע

ב. ווייבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל 143-82

בעמערקונג! פון 15-טען ד. ח. וועט מען שוין בעקומען פּסח'דיגע מצות.

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאָהר פּראַקטיקירט, ערטהײלט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פויליש, דייטש, פראַנצויזיש, מאטעמאטיק און ביכהאַלטעריע.

שיף, שוו. יאַקובאַ 12

רעכטס אָפיציגע 1 שטאָק 2 ה. 9

א קירזשנער-

מאשין

ווערט געזוכט ביי פ. גראָסמאַן זגערזשער 23

אן'ענציגעל

שטוב

ווי אויך א שטוב מיט א קוך זוניג מיט אלע בעקוועמליכקייטען פון באַלד זיך אינציזיהען צו ערפאַהרען פראַנציסקאַנער 30 ביים וו רט

האוניברסיטה העממית

ע"י ההסתדרות הציונית בלודז.

מחר בשבת, 14/3, תשעה 7 בערב באולם ההסתדרות הציונית (ציגלניה 4)

הרצאה עברית

על הנושא: "יוצרי התלמוד" (הרצאה חמישית)

המרצה: מר א. לובשיצקי. הכניסה חנם!

Dr. med. J. M. BARCINSKI

רענטגען-אינסטיטוט

הייל-בעהאַנדלונג פון בייזע געשווילעכצען (ראַק) רענטגען און פאָטאָגראַפיעס דורכלייכטונגען אויפ'ן אָרט און אין די וואָהנונגען פון די קראַנקע.

אויפנאַהמע שטונדען פון 5-8 אָוועגד.

11. ליסטאָפאַד 20, טעל. 214-50

וויכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואָלענע רעשטלעך פאַפעלין, באַטיסט, לייווענד, מושלין, נאַנסוג א. אז. וו. אויף מעטער און אויף וואָג צו קאָנקורענץ-פרייזען

מ. לאנדסבערג

לאָדז, ציגעל-גאַס 59, פראַנט, 1. שט.

Doktór KLINGER

ספעציאַל-אַרצט פאַר וועגערישע, הויט- און האַר-קראַנקהייטען

ANDRZEJA 2, tel. 132-28

נעהמט אָן פון 9-11 פריה און פון 5-8 אָוועגד און פון 1-2 נ"מ אין דער „לעטשניצע פיעטריקאָווער 62"

נישט אויספיהרען קיין עקסמיסיעס אין די ווינטער־חדשים

רעגירונג טראגט אריין א נאוועלע צום לאקאטארען־שוץ־געזעץ

וואַרשאַ, 12. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט). ווי מיר דערוויסען זיך, וועט די רעגירונג בקרוב אַריינטראָגען אַ נאָוועלע צום לאַקאַטאָרען־שוץ געזעץ.

די נאָוועלע זעהט פאָר נישט אויסצופיהרען קיין עקסמיסיעס פון דירות אין די ווינטער־חדשים פון 1 נאָוועמבער ביז'ן 31 מערץ.

ווייטער ווערט אין דער נאָוועלע געזאָגט, אַז די שידס־געריכטען האָבען דאָס רעכט אָפצושטעלען עקסמיסיעס אַפילו אין די זומער־חדשים.

צוריקגעצויגען דעם פארשלאג וועגען שחיטה־פערבאט אין דאנציג

דאנציג, 12 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען האָבען צוריקגעצויגען זייער פאָרשלאַג אין דאַנציגער פאָלקסטאָג וועגען שחיטה־פערבאָט. דעם פאָרשלאַג האָבען זיי צוריק־געצויגען ווייל זיי האָבען זיך ארומגעזעהן אז דער שחיטה־פערבאָט וועט ברענגען פיל שאָדען

200 מענשען אומגעקומען פון אַנ'אויפרייס אויף א שיף

לאָנדאָן, 12 (ספ. טעל.) אין דער ריכ־טונג צו שאַנכיי איז פאָרגעקומען אַנ'אויפרייס אויף אַ שיף אויף וועלכע עס זענען געפאָהרען 320 פערזאָן. עס זענען אומגעקומען 200 מענשען און די אַנדערע 120 מענשען זענען געראַטעוועט געוואָרען.

לעטלענדישער פרעמיער וועגען די יודען אין לעטלאנד

ריגא, 12 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) דער די־רעקטאָר פון י.ט.א יעקב לאַנדאַ און ב. סמאָלאַר זענען אויפגענומען געוואָרען דורכ'ן לעטלענדישען פרעמיער און מיט איהם געהאַט אַ געשפרעך וועגן דער לאַגע פון די יודען אין לעטלאַנד.

דער פרעמיער האָט ערקלערט, אַז ער וועט קיינמאָל נישט פערגעסען די אַקציע פון די אַמע־ריקאַנער יודען ביים טיילען הילף פאַר די הונגע־ריגע קינדער אין לעטלאַנד.

נייע באנקראטען

וואַרשאַ, 12 (טעלעפאָניש) אין וואַרשאַ האָבען באַנקראָטירט די פירמעס: ראַקיצקי און קאָמפ. געזעלשאַפט פון געגענזייטיגע פערזיכערונג, פערזיכערונגס־געזעלשאַפט פון פוילישע אינדוסטרי־עלער.

נאַדזאָרען האָבען בעקומען די שאָקאָלאַד־פאַבריק פרוזשינסקי. „קוריער פאָראַנני" און פשעג־לאַנד וויעטשאָרני.

בקשות וועגען נאַדזאָרען האָבען אָפגעגעבען די פירמעס אַקציע־געזעלשאַפט „גנאָם", מעטאַל־פאַבריק קראַשאָווער און שותפים, טאַפעטען־צענט־ראַלע טאַרלאָווסקי, זאָקען־פאַבריק „שווייצאַריע" און ברידער ראָזענבוים.

די מיטוואכדיגע ליל־שמורים אין סיים

די ראטיפיקאציע פון האנדעלס־טראקטאט מיט דייטשלאנד

וואַרשאַ, 12. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים־קאָרעספאָנדענט). די מיטוואָכדיגע סיים־זיצונג האָט זיך פערצויגען ביז דאָנערשטאָג 5,45 פריה. די גאַנצע זיצונג האָט פערנומען די פראַגע וועגען די ווירטשאַפטליכע בעציהונגען צווישען פוי־לען און דייטשלאַנד.

די דעבאַטע איבער דער ראַטיפיקאַציע פון האַנדעלס־טראַקטאַט האָט געעפענט מיניסטער פריסטאָר און דעפ. וואַלעווסקי האָט רעפערירט.

נאָכדעם האָבען גענומען רעדען די פאַרשטעהער פון די קלובען.

דעפ. לאַסאָטאַ (נאַציאָנאַלער קלוב) זאָגט, אַז די איילעניש מיט וועלכע דער סיים ערלעדיגט געווי־סע פראַגען ווערען געפעהרליך. זיין קלוב איז בעגען דער ראַטיפיקאַציע.

ווייטער איז געקומען צו אַ ווערטער־אויסטויש צווישען די דעפוטאַטען סטראָנסקי און וואַלעווסקי, דערביי האָט דעפוטאַט וואַלעווסקי, ווילענדיג אַנדריי־טען אויף דעפ. סטראָנסקיס יודישער אָפּשטאַמונג, צוגעוואָרפען ווערטלעך וועגען תלמוד, אויף וואָס סטראָנסקי האָט געענטפערט, אַז ער בעליידיגט זיך נישט וועגען תלמוד.

דעפ. ראָטענשטרייך האָט אין זיין רעדע ער־קלערט אַז די יודישע קאָלאָ איז פאַר דער ראַטיפי־קאַציע פון האַנדעלס־טראַקטאַט מיט דייטשלאַנד און האָט אָנגעוויזען, אַז מיט'ן פערגרעסערען די צאָהל מלוכות מיט וועלכע מען קניפט אָן פרייינדליכע בע־ציהונגען, פערשטאַרקט מען די בעדייטונג פון דער מלוכה אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען געביט.

די דעבאַטע וואָס האָט זיך פערצויגען ביז פאַר־טאָגס האָט זיך פערענדיגט מיט דער רעדע פון רע־פערענט וואַלעווסקי און אויפ'ן פאָרשלאַג פון דעפ. קאָרנעצקי איז פאָרגעקומען אַ נאָמענטליכע אָפּשטי־מונג.

עס זענען אָפּגעגעבען געוואָרען 255 שטימען, פאַר האָבען געשטימט 180 דעפוטאַטען און געגען — 75.

פאַר דער ראַטיפיקאַציע האָבען געשטימט אַ חוץ דער יודישער קאָלאָ, אויך די דייטשע און אוקראַי־נישע קלובען.

שטעטישער בודזשעט אנגענומען אין דער צווייטער לעזונג

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון לאדזער שטאט־ראט

די נעכטיגע זיצונג פון שטאָט־ראַט אויף וועל־כער ס'איז פערענדיגט געוואָרען די 2־טע לעזונג פון בודזשעט איז אַריבער זעהר לאַנגווייליג. אָהן דיסקוסיעס זענען אָנגענומען געוואָרען די בודזשע־טען פון דער אָפּטיילונג פאַר געזונדהייטס־וועזען, אַ שטיקעל וכוח האָט אַרויסגערופען דער בודזשעט פון דער אָפּטיילונג פאַר סאָציאַלער הילף. אין זיין רעפעראַט האָט לאַווניק פורטאַל אָנגעוויזען אַז די טעטיגקייט פון דער אָפּטיילונג האָט זיך שטאַרק פונאַנדערגעוואַקסען בפרט די אָפּטיילונג פון שטי־צען קינדער. לאַווניק פורטאַל וויזט אָן אַז אין גאַנץ לאָדז איז איצט נישטאָ קיין איין יתום אָהן פאָ־טער און מוטער וועלכען דער מאַגיסטראַט זאָל נישט שטיצען. און די קינדער אין די שטעטישע אינסטי־טוציעס זענען בעזאָרגט ווי אַ קינד אין אַ דורכ־שניטליך פאַמיליען־הויז.

די דיסקוסיע הויבט אָן די פערטרעטערין פון כ. ד. (איצט סאַנאַציע) פרל. פיעכאָטקובנא. זי וואַרפט פאָר דעם מאַגיסטראַט הלמאי ער האָט פער־קלענערט די פאָזיציע פון סאָציאַלער הילף, און וויזט אָן אַז געלד דערויף האָט מען געקענט שאַ־פען, פערקלענערענדיג די סובסידיעס פאַר די יודישע שולען „טאָר", דייטשע אינסטיטוציעס.

לאַווניק קוק קלערט אויף אַז אין דער פאָזי־ציע אויף בעקעמפען די אַרבייטסלאָזיגקייט האָט פאַר אַיאָהרען פיגורירט אַ פאָזיציע פון 224 טויזענד זל. ווייל אין דעם איז אַריינגערעכנט געוואָרען די שיי־צע און קויהלען וועלכע ס'האָט אַרויסגעגעבען דער אַלטער מאַגיסטראַט אין 1925 י. און דער מאַ־גיסטראַט האָט עס ערשט איצט געמוזט בעצאָהלען, פאַקטיש וועט הייאָהר די פאָזיציע נישט פערקלע־נערט ווערען.

נאָך דעם ווי ס'רעדט ראַטמ. וואָיעוואָדזקי ענט־פערט דער רעדנערין

ראטמ. ליכטענשטיין

ער וויזט אָן אַז די רעדנערין האָט געפונען דעם לייכטסטען וועג און אויף אַ דעמאַגאָגישען אופן אָנגעוויזען פון וואַנען צו נעהמען די מיטלען — אָפּנעהמען די סובסידיעס ביי די יודישע שולען, פון די שולען, וואו ס'לערנען זיך די אָרימסטע קינדער פון די אויסגעהונגערטע יודישע מאַסען אוז ס'שרעפען זיך אין די שולען אַלס אָפּטערע פאַלען, ווען קינדער ווערען פער'חלשט. זי האָט אָבער נישט געפונען קיין וואָרט צו פאָדערען פון דער רעגירונג אַז זי זאָל קומען צו הילף. די רעגירונג וועלכע געפינט לעצטענס אַזוי פיל חן ביי דער ראַטמ. פיע־כאָטקובנע, טוט פונקט דעם היפוך: זי פערערגערט נאָך די לאַגע פון די אַרבייטער, רייסט די לוינען ביי די מלוכה־אָנגעשטעלטע און מאַכט אויף אַזאַ אופן מעגליך, אַז דאָס זאָלען טון אויך די פרי־וואַטע אונטערנעהמער.

אַ געוויסע הייטערקייט רופט אויס די פאַמי־ליען־רייסעניש ביי די כ.ד. ראַטמאַן פאַוליאַק ער־קלערט, אַז פרל. פיעכאָטקובנא האָט נישט קיין רעכט צו רעדען אין נאָמען פון כ. ד. דערויף ערקלערט פרל. פיעכאָטקובנא אז דער ענין פון איהר אָנגע־העריגקייט צו דער כ.ד. פאַרטיי וועט ערלעדיגט ווערען פון אַ פאַרטיי־געריכט.

און ראַטמאַן פאַוליאַק צוזאַמען מיט'ן לאַנד־ניק אַדאַמסקי מיט וועלכע ער האָט זיך בעראַטען וועלען פאַר'ן געריכט ענטפערען.

וויצע־פרעזידענט ראַפאַלסקי: אַרויסשיקען זיי קיין בריסק!

וואָס אַנבעלאַנגט די שולען האַלט זי אַז אין דער מעדעם־ און באָראָכאָוו־שולען לערנט מען נישט לאַיאַל און זי וועט שטענדיג אַרויסטרעטען געגען „באָלשעוויסטישע" שולען.

וויצע־פרעזידענט ראַפאַלסקי: זיי וועלען אויך שיקען פּאָסטקאַרטלעך אויף מאַדעירא.

אויף דער צווייטער רעפליק פון פרל. פיעכאָ־טקובנע ענטפערט

ראטמ. האלענדערסקי

ער וויזט אָן אַז די יודישע און פוילישע רעאַקציע געהען אויף דערזעלבער ליניע און בענוצען די זעל־בע מיטלען מיט'ן זעלבען ערפאָלג. פרל. פיעכאָט־קובנא געהט אויפ'ן זעלבען וועג ווי ראַטמ. מינצ־בער, אָבער אויך מיט'ן זעלבען ערפאָלג. — זאָגט דער רעדנער. יענער האָט אין סיים געמאַכט זיין ערקלערונג וועגען „פאָלשעוויזם" פון די יודישע אַר־בייטער אין די יודישע קהלות; די — אין שטאָט־ראַט פרל. פיעכאָטקובנא — וועגען „באָלשעוויזם" אין די יודישע שולען. די יודישע אַרבייטער שול האָט אַ סאָציאַלע ליניע אין זייער ערציהונגס־פראָגראַם

ערקלערט דער רעדנער. זיי ערפילען אַ טייל פון די מלוכה'שע בילדונגס־אינסטיטוציעס און דאַרפען אינ־גאַנצען אויסגעהאַלטען ווערען פון דער מלוכה. און אויב דער מאַגיסטראַט שטיצט זיי טוט ער באַר זיין פליכט און בעסערט טיילוויז אויס די עוולה וואָס געשעהט דעם יודישען קינד וועלכער האָט נישט קיין שולע אין זיין מוטער־שפראַך.

דער בודזשעט פון דער אָפּטיילונג פאַר געזעל־שאַפטליכער אויפזיכט ווערט אָנגענומען אָהן ענ־דערונגען, אָהן ויכוחים און אויך אָהן ענדערונגען ווערט אָנגענומען דער בודזשעט פון דער אָפּטיילונג וועגן שטיצען די לאַנדווירטשאַפט. ביי דער אָפּטיילונג שטיצען האַנדעל און אינדוסטרי טראָגט אַריין ראַטמ. פראַשקער עטליכע אויסבעסערונגען אין וועלכע ער פערלאַנגט, אַז די

סובסידיעס פאר די יודישע אינסטיטוציעס

זאָלען נישט געקירצט ווערען אין פערגלייך מיט די פאַראַיאָהריגע. דער פאָרשלאַג ווערט אָפּגעוואָרפען און דער בודזשעט פון דער אָפּטיילונג ווערט אָנגענומען אָהן ענדערונג. נאָכדעם, ווי ס'איז אָנגענומען געוואָרן דער בודזשעט פון דער אָפּטיילונג פאַר עפענטליכער זיכערקייט, איז דער גאַנצער בודזשעט אָנגענומען געוואָרען אין דער צווייטער לעזונג.

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20
היינט, פרייטאג 5,30 אין אָוועגד
קבלת שבת און מעריב
מארגען שבת, 9 פריה, פ' ויקו"פ
שחרית און מוסף
וועלען דאַווענען די בעוואוסטע אין לאָדז חזנים פון די קאָנצערטען אין פילהארמאָניע
דער שטראסבורגער חזן
י. מ. קראטקע
מיט'ן אָנטייל פון 7־יעהריגען
נחומ'ל עפשטיין
בילעטען אין פילהארמאָניע־קאַסע צו 1 און 2 זל.
זונטאג ד. 15־טען מערץ, 12 בייטאָג
פאר קינדער, שול־יוגענד
און דערוואַקסענע
פאפולערער קאנצערט פון
חמ'ל עפשטיין
פאר זיין אפפאהרען פון לאדז
פרייזען 75 גר., 1 זל. 1.50, און 2 זל.
בילעטען אין קאַסע פון פילהארמאָניע.

בעקאנטמאכונג
הרב ר' שמואל קנאפף שליט"א
מו"ץ ראיאן גרינער מארק
האָט זיך איבערגעצויגען אין דעם זעלבען ראַיאָן
רוג זשעלאנא, ליפאווא 27
איינגאנג, 2־טען שטאָק.

קאָנצערט־דירעקציע אלפרעד שטרויך, טעל. 84־213
זאל פילהארמאניע
דינסטאג, דעם 17־טען מערץ ד. י. 8.30 א זייגער אין אָווענד
WIKTOR CHENKIN
דער אונפערגלייכליכער ארטיסט אין זיין רעפערטואַר.
אין פראָגראַם: לידער פון א קלאָון ∴ איטאַליענישע לידער
ציגיינער־לידער ∴ יודישע חסיד'ישע לידער ∴ אוקראַינישע לידער
ביים קלאַוויר: Dyr. Teodor [illegible]yder
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון פילהארמאָניע.

קלאַנג־פילם־טעאַטער
„CASINO"
2־טע רעקארד־וואָך!
היינט און פאלגענדע טעג!
גרעסטער פילם פון סעזאָן, וואָס איבער־שטייגט דעם פילם „ליבעס־פאַראַדע"
„מאנטע־קארלא"
רעזשי פון Ernest Lubitsch. אין דער הויפטראָלע די וואונדערבארסטע קינאָ־ארטיסטין
Jeanette MacDonald
אויסערן פראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע און לאַנד־אַקטואַליטען
אָנהויב פון די סעאַנסען 4.30, 6, 8 און 10.15 אין אָוונד. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
פאַספאַרטוס און פרייקאַרטען, א חוץ אמטליכע, זענען אונגילטיג ביז'ן אָפרופ!
כדי אויסצומיידען אַ געדראַנג ווערט געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאַנסען.

קאלאניזירען פוילישע יודען אין א"י

גרויסע אקציע פון פערבאנד פון פוילישע יודען אין אמעריקא

ניו-יארק, 12. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). א גרויסען ר'ש'ז האט דא געמאכט די דעקלאראציע פון פערבאנד פון די פוילישע יודען אז עס ווערט געזאמעלט א פאנד פון 100,000 אויף צו קאלאניזירען פוילישע יודען אין ארץ-ישראל.

פערקויף פון אלקאהאל-משקאות וועט ווייטער זיין בעגרענעצט

ווארשא, 12 (טעלעפאניש) ווי בעוואוסט האט די רעגירונג פראיעקטירט אפצושאפען די בעגרענעצונג פון פערקויף פון אלקאהאל-משקאות.

צוליב דעם וואס עס זענען אנגעקומען זעהר א סך פראטעסטען געגען דעם מצד דאקטוירים און פרויען-ארגאניזאציעס, האלט עס דערביי, אז די רעגירונג זאל זיך אפזאגען פון דערמאנטען פראיעקט.

פאר א שטרייק אין די ראדומער יודישע אנשטאלטען

ראדום, (י.ט.א.) די שרעקליכע קאטאסטראפאלע עקאנאמישע לאגע האט בעזונדערס געטראפען די היגע תלמוד-תורה און „ארט", וואו דער אנגעשטעלטער פערסאנאל בעקומט שוין נישט זייט א לענגערער צייט אויסגעצאהלט זיין לוין. אין א געווויסער מאס איז דאס געשעהן אויך צוליב דעם, וואס דער מאגיסטראט האט לעצטענס כמעט ווי אבגעשטעלט דאס ארויסגעבען די געהעריגע סובווענציען. אין רעזולטאט דערפון זאל אויסברעכען א שטרייק אין די דערמאנטע אנשטאלטען.

קליינע ידיעות פון א"י

ירושלים, (י.ט.א) אויף דעם אראנזשען-מארק אין א"י-ישראל הערשט א שטארקע אויפלעבונג, די פרייזען-טענדענץ אויף יפוצר פאמעראנצען איז זעהר א גינסטיגע. אין משך פון לויפענדע סעזאן זענען שוין עקספארטירט געווארען קיין איירופא 2 מיליאן קעסטלעך אראנזשען. ביז'ן סוף פון סעזאן זאלען נאך עקספארטירט ווערען ווייטערע 200 טויזענד קעסטלעך.

תל-אביב, (יט"א) „דבר" טיילט מיט וועגען יודישע פאליציאנטען, וואס פערלאזען דעם פאליציי דינסט. די צייטונג שטעלט פעסט, אז די צ'הל יודישע פאליציאנטען ווערט וואס אמאל קלענער.

21. מערץ וועט געשלאסען די סיים-סעסיע

ווארשא, 12, (טעלעפאניש) פיר א זיכערע קוועלע גיט מען איבער, אז דעם 21 מערץ וועט געשלאסען ווערען די איצטיגע סעסיע פון סיים ביז'ן מאי. און דאן וועט זיך דער סיים עפענען מיט דער קאנסטיטוציע דעבאטע.

ארעסטירט א באנדע

וועלכע פלעגט בעשווינדלען ארבייטסלאזע

קעלץ, 12 (טעלעפאניש) זינט א לענגערער צייט גראסירט אין קעלץ א באנדע, וועלכע פלעגט אויסנארען ביי ארבייטסלאזע גרעסערע סומען בלומרשט מיט'ן צוועק זיי ארויסצושיקען קיין אויסלאנד אויף ארבייט. זעהר פיל ארבייטסלאזע זענען פון דער באנדע בעשווינדעלט געווארען

ערשט לעצטענס איז די פאליציי געקומען אויף די שפורען פון דער באנדע און ארעסטירט די 2 אנפיהרער צווישען וועלכע עס געפינט זיך אויך דער יוד יעקב שטיינשניידער און דער צווייטער איז דער געוועזענער סעקרעטאר פון קרייז-געריכט.

נאכדעם ווי מען האט דעם סעקרעטאר ארעסטירט האט ער זיך פערסמט.

אויפנאהמע פון ליטווישען אויסערן-מיניסטעריום

פאר דירעקטארען פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור

קאוונע. (יט"א) דאס ליטווישע אויסערן-מיניסטעריום האט ארויסגעגעבען א מיטאג לכבוד דעם גענעראל-דירעקטאר פון דער יודישער טעלעגראפען אגענטור ה' יעקב לאנדוי און דעם דירעקטאר פון דער לאנדאנער יט"א צענטראלע ה' ב. סמאלאר. אין דער אויפנאהמע האבען זיך בעטייליגט דער דירעקטאר פון פרעסע-דעפארטאמענט ביים אויסערן-מיניסטעריום טוראוקוס און די רעדאקטארען פון אייניגע יודישע אין ליטווישע צייטונגען. פון קאוונע זענען די ה"ה לאנדוי און סמאלאר אפגעפאהרען קיין ריגע.

ד"ר ווארנאוו — א ציוניסט

דער בעריהמטער פראפעסאר האט מיט פערציג יאהר צוריק געדופען א ציוניסט'שען קאנגרעס

ד"ר ווארנאוו איז געווארען וועלט-בעריהמט דורך זיין בעקאנטער פעריונגערונגס-מעטאדע און זיינע פיל עקספערימענטען אויף דעם געביט האבען א לאנג צייט פערנומען דעם אויבען-אן אין דער וועלט-פרעסע.

נישט אלע ווייסען אז דער גרויסער מעדיצינישער וויסענשאפטלער איז א יוד. אבער ווער קען גאר זאגען אז ד"ר ווארנאוו איז גאר געוועזען א ציוניסט, א הייסער ציוניסט, און אז מיט 40 יאהר צוריק האט ער ש'ין געפלאנט איינצוארדנען אין פאריז א ציוניסטישען קאנגרעס מיט דער בעטיילונג פון אלע ציוניסטישע ארגאניזאציעס.

ד"ר ס. ווארנאוו האט אנגעשריבען א בריף אין פראנצויזיש דעם 16-טען יוני 1889 צו דעם דעמאלסדיגען פארזיצער פון די חובבי ציון ד"ר ל. פינסקער אין אדעס (כתובים דרובוב 693).

דער בריף איז געשריבען געווארען אין נאמען פון ציוניסטישען פעראיין אין פאריז „נושאי נס ציונה". אונטער'ן בריף זענען געצייכענט 3 יודישע סטודענטען דערונטער ווארנאוו, אינ'ם בריף האבען זיי גערופען צו א ציוניסטישען קאנגרעס.

לויט ווי עס דערציילט ד"ר ווינץ פון ירושלים זענען די דריי אונטערגעצייכענטע סטודענטען שפעטער געווארען דאקטוירים, ד"ר ווארנאוו האט זיך א קורצע צייט נאך דעם דערוויישערט פון דער חבת ציון בעוועגונג.

וו ימעו ווייס איז פון דעם דאזיגען קאנגרעס-פלאן גארנישט געווארען דער קאנגרעס איז נישט צושטאנדגעקומען. די אלע בעראטונגען פון די חובבי ציון זענען דעמאלט פארגעקומען אין גע-היים, ווארום די חובבי-ציון-פיהרער האבען מורא געהאט ארויסצורופען א צו גרויסען טומעל, בפרט אין רוסלאנד, וואו די ארבייט איז שווערער פערבאטען געווארען און וואו מ'איז געווען אויסגעשטעלט אויף די גרעסטע געפאהרען.

ראסען-אנטיסעמיטיזם ביז'ן צעהנטען דור

קאמפאניע געגען יודישען „שפארזאמקייטס-דיקטאטאר" אין וויען

וויען, (יט"א) די עסטרייכישע רעגירונג האט בעשטימט אלס גענעראל-קאמיסאר פאר אלגעמיינע פערוואלטונגס-רעפארם און שפארזאמקייט אין די פעס'דענע רעסארטען פון מלוכה-אפאראט דעם מיניסטעריאל-ראט דר. לעבעל, ווייל דער דאזיגער מיניסטעריאל-ראט האט דורך זיין ענערגיע און דורך בעזונדערע קענטניש פון גאנצען אדמיניסטראטיווען מלוכה-אפאראט ש'ין לאנג אויסגעטען גרויסע זאכען פאר אזעלכע רעפארמען. דר. לעבעל זאל ראטעווען דעם עסטרייכישען בודזשעט און די עסטרייכישע פערוואלטונגפון א קאטאסטראפע. דר. לעבעל האט אבער א פאר טראפען יודיש בלוט אין זיינע אדערען, ער איז נישט קיין ראסענריינער דייטש-אריער, ווייל ער האט געהאט א יודישען זיידען, דעריבער אויך האט די אנטיסעמיטישע פרעסע ספעציעל די נאציאנאליסטישע און די פרעסע פון „הייטוועהרבלאק" אויפגענומען א שארפע קאמפאניע געגען דעם יודישען „אשפארונגס-דיקטאטאר" איבער עסטרייך. „דער יוד דר. לעבעל וועט ארויסווארפען דייטשע אריער פון זייערע מלוכה-שטעלעס און ביי זיי צונעהמען די פרנסה'". „דער יוד קען נישט האבען קיין געפיהל פאר דער בויט פון דייטשער שז קינדער" און פאר די ריכטיגע פערוואלטונגס-בעדערפעניסען פון א דייטשער פאלקס-מלוכה" — אזוי ש'רייבען די דאזיגע בלעטער.

דער „הייטוועהר-בלאק" האט צוליב דעם ש'ין אנגעגריפען די רעגירונג אין פארלאמענט און אנגעקינדיגט דער רעגירונג א פריש'ן קאמף, ווען דער „הייטוועהר-בלאק" וועט זיך בעהנמער דערוויסען די פרטים איבער דר. לעבעל'ס „יודישע יחוס". דער געוו. יוסטיץ-מיניסטער דר. היפער האט אפילו גע-דראהט אז דער בלאק וועט אריבער אין אפאזיציע געגען דער רעגירונג צוליב'ן איבערגעבען אזא וויכטיגען רעסארט אין „יודישע הענד".

לאדזער נייעס

קליינהענדלער און קהלה-וואהלען

מיטוואך איז פארגעקומען אין צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין, פאמארסקא 15, א קאנפערענץ פון די פערוואלטונגען פון אלע פעראיינען, סעקציעס און אפטיילונגען וועלכע זענען אנגעשלאסען אין די צענטראלע.

די קאנפערענץ איז געווידמעט געווען די פראגע קהלה-וואהלען און נאך א דיסקוסיע אין וועלכע אלע אנוועזענדע האבען אנטיילגענומען איז אויסגעוועהלט געווארען א וואהל-קאמיטעט אין וועלכען ס'זענען אריין די ה"ה ראטמאן כארי אלס פרעזעס, פרייס-וויצע-פרעזעס, מארדכאיעוויטש — סעקרעטאר, אבראמאוויטש — קאסירער און גלאזערמאן, האלאנד, פיאטרקאווסקי. ראזענצווייג און קליינמאן. אין אלטשעטישען ראיאן-קאמיטעט: פרעזעס —נאפארסטעק. וויצע-פרעזעס—טייטעלבוים, סעקרעטאר— לעווארטאווסקי, קאסירער — לאנדאו, הייימאן, פיאטקאווסקי, בארנקעוויטש גרונדמאן. אין גייערס ראיאן-קאמיטעט: פרעזעס — קאמפעל, וויצע-פרעזעס — אבראמאוויטש, סעקרעטאר — ביירמאן, קאסירער —צאלעל און העלפאנד, פרידבערג, קראקאווסקי.

קליינהענדלער-פעראיין אין גייערס ראיאן

די טעג איז פארגעקומען אין אייגענעם לאקאל פיעטריקאווער 294 די גרינדונגס-פערזאמלונג פון קליינהענדלער-פעראיין פון גייערס ראיאן וועלכער האט זיך אנגעשלאסען אלס אפטיילונג פון צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין פאמארסקא 15. צו דער פערזאמלונג זענען געקומען פון דער צענטראלע די ה"ה ראטמ. כארי, אבראמאוויטש און ביאלעק.

די פערזאמלונג עפענט ה' ענש זיין און גיט דאס ווארט דעם פרעזעס פון די צענטראלע ה' ראטמאן כארי, וועלכער ווייזט אן אז דער יעצטיגער מאמענט צווינגט דעם קליינהענדלער זיך ארגאניזירען. די יודישע פארשטעהער אין סיים און אין שטאדט-ראט האבען איבערצייגט דעם קליינהענדלער, אז אויפ'ן ווירטשאפטליכען באדען, האבען זיי פאר דעם יודישען קליינהענדלער גארנישט אויפגעטון. דער קליינהענדלער שוועהט יעצט פאר א געפאהר פון אונטערגעהן. פון איין זייט — די גרויסע שטייערן, פון דער צווייטער זייט — דער שרעקליכער קריזיס, אויב איז דאס וויביג קומען גרויסע אינדוסטריעלער און בעהמען צו ביי דעם קליינהענדלער דעם ביסען פו זמויל. אויב ביים היינטיגען טאג מוזען פערלאזען די קליינהענדלער זייער מקום פון די גלאוונע און ראקיטשנער גאס, וועלען אפשר אין קירצענס מוזען דאס זעלבע מאכען די קליינהענדלער פון גייערס ראיאן ווייל קיינער איז נישט זיכער, צי אלע גרויסע אינדוסטריעלער וועלען נישט מאכען קיין קאנסומען, דער רעדנער שטרייכט אונטער אז דער קליינהענדלער-פעראיין מוז זיין אויכ'ש'יסליך אומפארטייאיש. דער קליינהענדלער-פעראיין מוז שטעהן אויף א ריינעם ווירטשאפטליכען באדען. ס'רעדען נאך די ה"ה אבראמאוויטש, ביאלעק, שלדאיעווסקי, און אנדערע. אין דער פערוואלטונג זענען אריין: פרעזעס— ע ש'יין, וויצע-פרעזעס — שלדאיעווסקי, קאסירער — גילזנער, סעקרעטאר — גאש'ר, עקאנאם — פישער, ראזענבלום, סטאראוויעצקי, גאמפעל, קאהן, איילענבערג, קופערמינץ.

„תומכי אורחים" ארגאניזירט א פ"ח-אקציע

(אויפרוף)

ברודער יודען!

בעדענקט אין אייערע שוועסטער און ברידער.

מיר ווענדען זיך צו איך מיט אינזער היי-סען אפעל ווי"זט ארויס אייער רחמנות געפיהל, צו אייער אייגען בלוט און פלייש.

געדענקט, אז אונזער שטאט לאדז פערמאגט ביי דעם היינטיגען טאג זעהר פיל בפבור'ע איימעלייט, וועלכע זענען ערשט נישט לאנג אליין מנדבים געווען און אויף דעם היי-יאהריגען פסח וועט זיי אויסקומען צו זיין מקבלים.

„תומכי אורחים" האט בעשלאסען צוליב דעם יעצטיגען קריזיס אונטערצונעמען א פיל גרעסערע ברייטערע הי"פס אקציע ווי דאס פאריגע יאהר.

דעריבער געדענקט און טוי זענטער אייערע שוועסטער און ברידער ווארטען אויף אייערע שפענדען און אויף אייער הילף!

געדענקט, אז הונדערטער הארצרייסענדע ביטעס אויף שטיצע געפינען זיך שוין אין „תומכי או ח'ם", העלפט אינז מיט אין דער שווערער אקציע און גיט אייערע ברייטוויליגע נדבות אויף דער פסח-אקציע.

די פערוואלטונג פון „תומכי אורחים"

ע שמער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
היינט און פאלגענדע טעג! פרעכטיגע ספארט-דראמע א. נ.:
„זוהן פון די ווייסע בערג"
LOUIS TRENKER אין דער הויפטראלע
בעקאנטער ארטיסט און מייסטער פון די נארטען
אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ., שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
Western Electric קלאנג-אפאראטור
פרייזען: פון 3—6 נאכמיטאג 1, 50 1 און 2 זל. פון 12—3 נאכמיטאג 75 גר. און 1 זל.
אכטונג, ספארטסמענער! יעדער פון איך מוז זעהען דעם דאזיגען פילם. כדי דאס צו ערמעגליכען גיט אויס די קאסע פון קינא טעאטער די ספארט פעראיינס מיטגלידער אין לאדז צו 2 הנחה-בילעטען נאכ'ן פארצייגען די לעגיטימאציע.

וואו האט איהר מאדאם געקויפט פאר אלעק'ן א מונדורל? ווייל ער ליגט אזוי שעה! איהר ווייסט מאדאם איך האב שוין דארט
ביי מ. מיגדאל גדאנסקא 59, טעל 30-108
איינינע מאל געקויפט פערטיגע אנציגלעך. כ'בין שטענדיג געווען זעהר צופרידען און נישט איבערגעצאלט.

GRAND-KINO
היינט און פאלגענדע טעג!
פאראמאונט האט דעם כבוד פארצושטעלען
GETRUDA LAWRENCE
אין פילם א. נ.
דאס מיידעל פון מאנפארנאס
סענסאציאנירענדע איבערלעבענישען פון א יונגער ענגלענדער רין, וועמען די קאריערע אלס זינגערין האט זיך נישט איינגענומען.
מוזיק און לידלעך: Cole Porten
אויסערן פראגראם: פליישער-צוגאבע א. נ.
„GÓRA MARYNARZA" און דער נייעסטער וואכען-זשורנאל פון פאראמאונט
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. לעצטע 10.15
שבת און זונטאג 12 בייטאג. פרייזען אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. אויף די מיטאג-פארשטעלונגען 75 גר' און 1 זל. פאר די יעניגע, וועלכע האבען נאך נישט בעוויזען צו זעהן דאס מעכטיגע מייסטערווערק „דער ווינט פון ים" ווערט געגעבען שבת און זונטאג 12 און 2 בייטאג 2 פרימארגענסעאנסען. פרייזען פון די פלעצער 75 גר. און 1 זל.

אַרויסגעגנב'עט אַטראַנספּאָרט סם'ען

וואָס קאָן פאַרגיפטען גאַנץ בערלין

בערלין, 12. (ספּ. סעל.) ביינאַכט זענען אַרויסגעגנבעט געוואָרען פאַרשידענע סם'ען וואָס זענען גענוג אויף צו פאַרגיפטען גאַנץ בערלין. די גנבים האָבען זיך אַרייגעריסען אין דער גרויסער אַפּטייק פון סאַמועל היבנער אויף לעאַפּאָלדשטראַסע 33, און אויפברעכענדיג די שאַפע מיט סמ'ען צו־גענומען אַלץ, וואָס זיי האָבען דאָרט געפינען (אַרשע־ניק, מאָרפיום, סאַלוואַרזאַן, וועראַנאַל, סטריכנין).

די פּאָליציי איז פאַראינטריגירט מיט דער גע־היימנישפולער גנבה, ווייל זי האַלט, אַז די פאַר־ברעכער האָבען נויטיג די גיפטען אויף אַ מאַסען־אַקט.

ווי מ'קען זיך משער זיין האָבען די גנבים גוט געוואוסט, וואָס זיי בעמען, די גאַנצע בערלינער פּאָליציי איז אויף די פיס, און שטאָט הערשט אַנ'אומרוהיגע שטימונג.

בעגייט דעם קורס

פאַר יודישע ליטעראַטור ביים באָס־טאָנער אוניווערזי־עט

ניו־יאָרק (יט"א) ביים באָסטאָנער אוני־ווערזיטעט ווערט איצט געעפענט אַ צווייטער קורס פאַר יודישער ליטעראַטור, אַנאַלאָגיש צו דעם קורס, וואָס איז דעם פאָריגען יאָהר געפיהרט געוואָרען ביי דעם זעלבען אוניווערזיטעט דורך ד"ר א. א. ראָבאַק, וועלכער האָט זיך מיט אַ קורצער צייט צוריק אומ־געקעהרט פון זיין רייזע איבער אייראָפּא. אויך דער איצטיגער, צווייטער קורס וועט געפיהרט ווע־רען דורך ד"ר ראָבאַק. דער פאַר־אַ־יאָהריגער יו־דישער ליטעראַטור־קורס איז געווען בלויז אַנ־עקספּערימענט אויף דעם געביט. היות דער עקס־פּערימענט איז צוליב דער צאָהלרייכער צוהערשאַפט געקרוינט געוואָרען מיט ערפאָלג, ווערט דער איצטי־גער קורס בעטראַכט אַלס אַנ'אנהויב פון אַ סטאַבי־לען קורס ביים אוניווערזיטעט. צום נייעם קורס זאָלען איינגעלאַדען ווערען בעקאַנטע יודישע שריפט־שטעלער צו האַלטען לעקציעס איבער פאַרשידענע צווייגען פון דער יודישער ליטעראַטור.

יודען אַלס פיהרער פון אַלע ענגלישע פּאַרטייען

אינטערעסאַנטער עפּיזאָד אין ענגלישען פּאַרלאַמענט

לאָנדאָן, (יט"א) „דושואיש קראָניקל" טיילט מיט, אַז אויף איינער פון די לעצטע זיצונגען פון ענגלישען פּאַרלאַמענט האָט מען אין די קולואַרען זעהר פיל גערעדט וועגען אַנ'אינטערעסאַנטען עפּי־זאָד. בעת דער דעבאַטע איבער'ן צוגאָב־בודזשעט פאַר'ן בערג־אינדוסטריע־דעפּאַרטאַמענט זענען אין זיצונגס־זאַל געווען זעהר ווייניג דעפּוטאַטען. עס איז דערביי ענטשטאַנען די אין ענגלישען פּאַרלאַמענט זעהר זעלטענע סיטואַציע, ווען אַלע פיהרער פון אַלע דריי פּאַרטייען זענען אַרויסגעטרעטען יו־דען. דער בערג־בוי מיניסטער עמאַנועל שינוועל האָט פאַרטראַטען די רעגירונג, סער הערבערט סאַמ־יועל האָט אָנגעפיהרט מיט די ליבעראַלען, און דעפּוטאַט אַרטור מיכעל סאַמיועל האָט צייטווייליג פאַרטרעטען דעם אַבוועזענדען לידער פון די קאָנ־סערוואַטיסטען. „דושואיש קראָניקל" מאַכט דער־ביי די איראָנישע בעמערקונג, אַז וואַהרשיינליך האָט זיך אין דער זיצונג נישט בעטייליגט פולק. האַוואַרד־בורי, מחמת ער וואָלט זיכער וועגען דעם זיך גע־ווענדעט צו דער רעגירונג מיט אַנ'אָנפראַגע.

50 טויזענד דאָלאַר פאַר א"י-צוועקען

נייע שפּענדונג פון פעליקס וואַרבורג

ניו־יאָרק (יט"א) אויף דעם פייערליכען באַנ־קעט לכבוד פּראָפ. איינשטיין האָט פעליקס וואַרבורג דעקלאַרירט פאַר'ן ארץ־ישראל־פאָנד פון דער יודי־שער אַגענץ 50 טויזענד דאָלאַר, ד. ה. אַ פערטעל פון דער גאַנצער סומע, וואָס איז געזאַמעלט גע־וואָרען אויף דעם באַנקעט.

דעבאַטע וועגען ארץ־ישראל און ציוניזם

אויף דער לעצטער זיצונג פון דער עקזעקוטיווע פון סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל

ציריך (יט"א) אויף דער זיצונג פון דער עקזעקוטיווע פון סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, וועלכע איז דאָ לעצטענס פאָרגעקומען, איז אויך בעריהרט געוואָרען די פראַגע וועגען דער לאַגע אין א"י און וועגען ציוניזם. דער בעריכט פון סעקרע־טאַריאַט פון אינטערנאַציאָנאַל איבער דער לאַגע אין די פאַרשידענע לענדער, וואָס איז אָבגעגעבען געוואָרען דורך פ. אַדלער, ענטהאַלט פאָלגענדען אָבזאַץ וועגען ארץ־ישראל.

„אין פּאַלעסטינא איז די גאַנצע אַרבייטער־בעוועגונג געשטאַנען אונטער'ן איינדרוק פון דעם ווייס־בוך פון דער ענגל. רעגירונג פון 20-טען אָקטאָבער 1930. די אַנגעשלאָסענע אינ'ם אינטער־נאַציאָנאַל אַרבייטער פּאַרטיי פון א"י האָט תיכף אַרויסגעלאָזען אַנ'אויפרוף, וואָס בעמט אין די העפ־טיגסטע ווערטער אַ שטעלונג געגען דער ארץ־ישראל־פּאָליטיק פון דער אַרבייטער־רעגירונג („דבר", תל־אביב 23-טען אָקטאָבער 1930). די וואַהלען צו דער יודישער נאַציאָנאַל־פאַרזאַמלונג, וואָס זענען פאָרגעקומען אין יאַנואַר 1931, האָבען געבראַכט דער א"י־אַרבייטער פּאַרטיי, וואָס איז אָנגעשלאָסען אין אינטערנאַציאָנאַל, אַ גרויסען ער־פאָלג. זי האָט בעקומען 22363 שטימען פון די 47335 אָבגעגעבענע שטימען. די פיר אַנדערע פּראָלעטאַרישע שפּליטער פּאַרטייען האָבען צוזאַמען גענומען בלויז 3,000 שטימען, די בירגערליכע פּאַרטייען האָבען ערהאַלטען 21963 שטימען.

אין דער דאָזיגער זיצונג האָט זיך צום ערשטען מאָל בעטייליגט דער פאָרשטעהער פון פּוילישען „בונד" וו. אַלטער, וועלכער האָט אין זיין דעקלע־ראַציע געזאָגט, אַז דער „בונד" אין פּוילען בע־קעמפט דעם ציוניזם אַלס אַ שעדליכע אוטאָפּיע און אַלס אידעאַל פון יודישען בירגערטום.

אין דעם וויכוח, וואָס האָט זיך ענטוויקעלט אַרום דעם פּאָליטישען בעריכט, האָט זיך מיט אַ גרעסערער רעדע בעטייליגט דער פאָרשטעהער פון פועלי ציון רעכטע מ. יאַרבלום, וועלכער האָט זיך ספּעציעל אָבגעשטעלט אויף דער לאַגע אין א"י און אויף דער א"י פּאָליטיק פון דער לייבאָר־רעגירונג. ה' יאַרבלום האָט אָנגעוויזען, אַז דאָס ווייס־בוך האָט אַרויסגערופען אַ פּראָטעסט נישט נאָר ביי דער א"י אַרבייטערשאַפט, נאָר פון דער גאַנצער ציוני־סאָציאַליסטישער בעוועגונג פון גאָר דער וועלט און פון אַ גרויסען טייל פון דער יו־דישער אַרבייטערשאַפט, וועלכע שטעהט מחוץ פון ציוניזם, בעזונדערס פון דער אָרגאַניזירטער יודי־שער אַרבייטערשאַפט אין אַמעריקע. דאָס איז דער בעסטער בעווייז, ווי נישט ריכטיג עס זענען די טענות פון „בונד" געגען ציוניזם, מיט דער א"י־דיגער אַרבייטערשאַפט און מיט דער פועלי ציון־בעוועגונג געהען גרויסע יודישע אַרבייטער־מאַסען אין אַלע לענדער. אויב די לאַגע אין א"י האָט זיך געביטען, איז עס געשעהען אַ דאַנק די א"י־פריינד פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, וועמען דער רעדנער האָט ביי דער געלעגענהייט אויסגעדריקט זיין דאַנק־באַרקייט אין נאָמען פון דער גאַנצער פועלי־ציון־בעוועגונג. דער רעדנער האָט דערביי בעמערקט, אַז פועלי ציון האָט אַפילו אין די שווערסטע מינוטען נישט פאַרלוירען דעם צוטרוי צו דער ל. פּ., אַ בע־ווייז איז, אַז בעת די וואַהלען אין ווייטשעפּעל האָבען די ענגלישע פועלי ציון גערופען די יודען צו שטימען פאַר'ן לייבאָר־קאַנדידאַט.

מ. יאַרבלום האָט ווייטער אָנגעוויזען, אַז דער בריף פון מאַקדאָנאַלד, וועלכער איז געשאַפען גע־וואָרען מיט דער גרעסטער מיטהילף פון הענדער־סאָנען, גיט די יודען די מעגליכקייט צו בויען ווייטער אין א"י אויפ'ן יסוד פון אַרבייט און שלום מיט די אַראַבער, וואָס עס קען און דאַרף דערגרייכט ווערען. אַ דאַנק קומט אויך די סאָציאַליסטישע פריינד פון אַרב. א"י אין אַלע לענדער, וואָס האָ־בען אין די שווערסטע מאָמענטען געהאַלטען פאַר זיי ער חוב צו זאָגען זייער סאָלידאַריטעטס־וואָרט מיט'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל, וואָס עס איז אָהן ספק נישט געבליבען אָהן השפעה.

ה' יאַרבלום האָט זיך אויך אָבגעשטעלט אויף די סיים־וואַהלען אין פּוילען, וואו פועלי ציון איז געגאַנגען צוזאַמען מיט'ן „בונד" אין לינקן־סאַץ. בלאָק, די פּוילישע פועלי־ציון האָבען גע־שטרעבט צו שאַפען אַנ'אַלגעמיינעם סאַץ. בלאָק, אָבער פּ. פּ. ס. האָט אין געגענזאַץ צו דעם זיך פאַרבונדען מיט פּויערישע, טיילווייז אַנטיסעמיטישע און שאָוויניסטישע פּאַרטייען. דאַן איז פועלי־ציון געגאַנגען צוזאַמען מיט די אומאָבהענגיגע און מיט'ן „בונד", הגם די פועלי־ציון ווייס גוט די אַנטי־ציוניסטישע שטעלונג פון „בונד".

נאָך יאַרבלומ'ן האָט גערעדט דער געוו. סעקר־רעטאַר פון דער לייבאָר־פּאַרטיי גיליס. ער האָט שאַרף קריטיקירט יענע, וואָס פאַלען אָן אויף דער אַרבייטער־רעגירונג. די יודען האָבען געהאַט רעכט צו פּראָטעסטירען, ווען זיי האָבען געהאַלטען, אַז דאָס ווייס־בוך קען אינטערפּרעטירט ווערען אויף פאַרשידענע אופנים. די לייבאָר־פּאַרטיי איז דערייבער געווען פאַר דעם, אַז דער ענין זאָל אויפגע־קלערט ווערען, גיליס האָט אויסגעדריקט צום סוף זיין צופרידענהייט מיט יאַרבלומ'ס ערקלערונג און זיין האָפנונג, אַז די מיספאַרשטענדנישען זענען בעזייטיגט.

דער פינאַל פון אַ פינסטערען בלבול־פּראָצעס געגען 4 ליטווישע יודען

פיער יודישע קצבים בעפרייט פון אַ שרעקליכער מאָרד־בעשולדיגונג

קאָוונע (יט"א) דאָס העכסטע געריכט אין ליטע האָט בעטראַכט דעם פּראָצעס פון די 4 יודישע קצבים פון שטעטל זשאַמלע לאַקונישאַק, פלייש־מאַן, שניידער און מאַן, וועלכע זענען דורכ'ן קרייז־געריכט פערמשפּט געוואָרען צו לעבנסלענגליכע תפיסה שטראָפען פאַר ערמאָרדען דעם וועטערינאַר־דאָקטאָר אַוושעניס. דאָס העכסטע געריכט האָט מבטל גע־מאַכט דעם פּסק דין פון דער ערשטער אינסטאַנץ, אַנערקענענדיג, אַז די אָנגעקלאָגטע האָבען נישט אויסגעפיהרט דעם מאָרד איבער אַווישעניס'ן. די ווירקליכע מערדער פון אַווישעניס'ן — מאָטיווירט דאָס געריכט דעם אורטייל — זענען געבליבען אומ־בעקאַנט, דאַגעגען האָט דאָס געריכט איינגעפונען, אַז די 4 אָנגעקלאָגטע קצבים האָבען בעהאַלטען דעם טויטען קערפּער פון ערמאָרדעטען אין דעם ברונעמל ביים שעכט־הויז, וואו מען האָט איהם צומאָרגענס געפונען. צוליב דעם זענען די אָנגע־קלאָגטע פערמשפּט געוואָרען צו איין יאָהר תפיסה יעדער. דער פירטער, אַ מינדער־יעהריגער, איז פער אורטיילט געוואָרען אויף איין יאָהר אויפענטהאַלט אין לאַגער פאַר יוגענדליכע פאַרברעכער.

דער פּראָצעס געגען די פיר זשאַמלער יודען האָט אין משך פון לאַנגע חדשים געהאַלטען אין שפּאַנונג די גאַנצע יודישע בעפעלקערונג אין ליטע. זייט עס איז געגען די יודישע קצבים פאַרפיהרט געוואָרען דער פּראָצעס, איז געווען קלאָר, אַז די מאַכט א דערצו געווען געצוואונגען, כדי צו בע־רוהיגען די אַנטיסעמיטישע העצע, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבען נאָך דעם אומגליקס־פאַל מיט'ן וועטע־רינאַר, וועלכער איז אין אַ פינסטערען ווינטער־אָוונט געקומען אין שעכט־הויז שטעמפּלען פלייש און האָט, פאַרלאָזענדיג דאָס שעכט־הויז, זיך אויס־געגליטשט אויפ'ן אייז אַרום אַ נישט־אַרומגעצוימט ברונעמל, עטליכע מעטער פון שעכט־הויז־בנין. עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז אַווישעניס איז אין שעכט־הויז געקומען אַ שיכורער און האָט, אַוועקגעהענדיג, מחמת צושטרייטקייט פאַר־געסען מיטצונעהמען דאָס עלעקטרישע טאַשען־לעמפּעל. די ערשטע געריכטליכע און מעדיצינישע אויספאָרשונג האָט אויך פעסטגעשטעלט, אַז אַווי־שעניס איז געווען דער קרבן פון אַנ'אומגליקס־פאַל און פון דער אייגענער אומפאָרזיכטיגקייט. די אַרעסטירטע יודען זענען טאַקע תיכף נאָך דער אויספאָרשונג בעפרייט געוואָרען. באַלד האָט זיך אָבער אין דער געגענד אָנגעהויבען די פינסטערע העץ־אַרבייט פון די אָרטיגע אַנטיסעמיטען און כולי־גאַנעס. די קרובים און פריינד פון אומגעקומענעם וועטערינאַר האָבען אויף זיין מצבה געלאָזט אויס־קריצען אַ פייערליכע שבועה צו נעמען נקמה פון די יודישע רוצחים. פאַר דער יודישער בעפעלקע־רונג זענען געקומען טעג פון פחד און טרויער. די מאַכט האָט זיך געזעהען געצוואונגען אָנצוהויבען אַ נייע אויספאָרשונג. מען האָט פאַר יעדען פּרייז געמוזט געפינען די „רוצחים". האָט מען זיך ווידער גענומען צו די פיר יודען, וואָס האָבען זיך אין פאַטאַלען אָוונט געפונען אין שעכט־הויז, מיט דער הילף פון אַ נייער מעדיצינישער עקספּערטיזע האָט מען געגען זיי אויפגעשטעלט אַ בעשולדיגונגס־אַקט. דאָס קרייז געריכט האָט שוין געטון די איבעריגע אַרבייט, כדי צו שטילען דעם בלוט־דורשט פון דעם הייפעל כוליגאַנעס, וועלכע זענען, אגב, געווען גאַנץ פאַראייניצעלט, מחמת נישט בלויז די יודען, נאָר אויך די גרויסע מעהרהייט פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג איז געווען איבערצייגט, אַז די רוהיגע, אַרבייטסזאַמע יודישע קצבים זענען אומשולדיג. דאָס קרייז־געריכט האָט די פיר יודען פערמשפּט צו 5 ביז 12 יאָהר תפיסה.

די יודישע ליטע האָט חדשים־לאַנג געלעבט אונטער דעדריקענדען רושם פון דעם פאַטאַלען פּסק־דין. די פאַרטיידיגער פון די פערמשפּטע האָ־בען אַפּעלירט צום געריכט וועגען ערלויבען אַרויס־רופען פון אויסלאַנד אויטאָריטעטען פון געריכטס־מעדיצין, וועלכע זאָלען פעסטשטעלען די נישט־ריכטיגקייט פון דער צווייטער מעדיצינישער עקס־פּערטיזע. דאָס געריכט האָט די ווענדונג פון דער פאַרטיידיגונג אָפּגעוואָרפען, און פאַר די 4 אומגליק־ליכע יודען איז געבליבען די איינציגע האָפנונג, אַז די לעצטע ליטווישע געריכטס־אינסטאַנץ דאָס העכסטע געריכט, וועט זיי רעהאַביליטירען פון דעם שרעקליכען חשד, די דאָזיגע האָפנונג איז אָבער בלויז טיילווייז ערפילט געוואָרען. די יודען זענען בעפרייט געוואָרען פון דער מאָרד־בע־שולדיגונג. זיי האָבען אָבער געמוזט פערמשפּט ווערען, משמעות — אַלץ, כדי צו שטילען דעם בלוט־פיבער פון די, וואָס האָבען געשוואוירען צו זיין די גואלי־הדם פון אומגעקומענעם וועטעריגאַר. די פריהערדיגע האַרבע שטראָף איז סקאַסירט געוואָרען, און די 4 יודישע קצבים זענען פערמשפּט געוואָרען צו יאָהר תפיסה יעדער פאַר אויסבעהאַלטען דעם טויטען קערפּער פון וועטעריגאַר.

אַלענפאַלס, האָט דער פּסק־דין פון העכסטען געריכט גורם געווען אַ געוויסע ענטשפּאַנונג פון די שווערע שטימונגען צווישען דער יודישער בע־פעלקערונג אין ליטע.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע", נאַרוטאָוויטשאַ 20
לייטונג: א. בעזמאַן.

ביילעס פאַר לאָדז! ביילעס פאַר לאָדז!
גאַסטשפּילען פון דער בעקאַנטער ארטיסטין פון ווילנער יודישען פאָלקס־טעאַטער
פּראַניע ווינטער
(קאַסקאַדנע פּרימאַדאָנע)
און פון דעם בעקאַנטען ארטיסט ליבלינג פון לאָדזער פּובליקום
שלמה קוטנער

שבת דעם 14-טען מערץ 4 נאָכמיטאָג פּרייזען פון 80 גר. ביז 2.50
שבת ד. 14-טען 9 אָוו. פון 1 ביז 3 זל., זונטאָג ד. 15-טען 9 אָוו. פון 1 ביז 3 זל.
מאָנטאָג דעם 16-טען 9 אָוו. צו פּאָפּולערע פּרייזען פון 80 גר. ביז 2.50
ס'ווערט אויפגעפיהרט די בעוואוסטע שלאַגער פּיעסע

בעסער ווי פריהער
אַ קרבן פון אַ שוועסטער

אָפּערעטע אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון ז. ליבין.
אין די הויפט־ראָלען: „סאָניע" – פּ. ווינטער, „שמואליק" – ש. קוטנער.
צווישען אַנדערע שלאַגערס ווערט געזונגען: 1) מיין געליבטער, 2) כ'קאָן פאַרגעסען יעדען, 3) כ'קאָן די מענער, 4) בעסער ווי פריהער, 5) אַ חתונה.
אין די פּאָסטענלונגען בעטייליגען זיך: פרויען: פּ. ווינטער, ל. ראָזענבערג, ר. לובאַרטאָוו־סקאַ נ. סיבירצעוואַ, ג. ווינשטאָק. מענער: ש. קוטנער, ד. האַמבורגער, נ. רייכענבערג, ש. בליאַכער, א. בלאַט, ק. גוטמאַן. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר. ל. זעלמאַן
בילעטען שוין צו בעקומען אין דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

CZEKOLADA
PLUTOS
„KAIR"
z wschodniemi owocami
TABLICZKA 75 GR.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג־אָרטאָפּעד
Gdańska 28, tel. 183-17
צוריקגעקעהרט.
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינגענע פּראַצאָווניע פון ועמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: הקלטדקעס אויף פלאַטפוסען, קינספּליכע הענט און פיס, נאַרטעמען א. ז. וו.
נעמט אָן פון 2,30 ביז 4,30 נאָכמיטאָג.

GABINET DENTYSTYCZNY
E. FUCHS
NAWROT 4, TEL. 127-31
CZYNNY.

די יודען און די קאנסטיטוציע

ווער עס וויל אויפריכטיג זיין, מוז זאגען, אז די פוילישע געזעלשאפט האט זיך ביז איצט מיט דעם פראבלעם פון ענדערען די קאנסטיטוציע זעהר ווייניג אפגעגעבען. די קאמפען, וואס זענען געפיהרט געווארען אויפ׳ן געביט פון אינערער פאליטיק, האבען זיך בעצויגען אויף אנדערע פראגען גיכער ווי אויף דער פראגע פון ענדערן די קאנסטיטוציע. דער אלץ־וואקסענדיגער קריזיס, דערווירטשאפטליכער שטילשטאנד, וואס בעהמט ארום אלץ מעהר קרייזען, האט אזוי שטארק געטראפען די ברייטע פאלקס - מאסען, אז מען קאן גאנץ רוהיג זאגען דאס די פראגע פון ענדערן די קאנסטיטוציע האט קיינעם נישט אינטערעסירט.

נאך מעהר: מען קאן פעסטשטעלען, אז די פרעסע האט זינט דעם צונויפקומען זיך פון נייעם סיים פאר אט דער פראגע כמעט גאר קיין פלאץ נישט געלאזט.

דאס האט צווישען אנדערע סיבות גורם געווען אויך דער פאקט, וואס עס האט, ווי בעקאנט, ביז איצט אין אט דער פראגע נישט ארויסגעזאגט זיין לעצט ווארט דער מארשאל פילסודסקי, מען האט זיך אויסגעלערנט אין פוילען — און מיט רעכט — תמיד, ווען עס האנדעלט זיך וועגען א וויכטיגען שריט פון דער רעגירונגס־פארטיי, צו קוקען כמעט אויסשליסליך אויף דעם, וואס עס זאגט דער פאקטישער הערשער, מארשאל פילסודסקי.

נישט קוקענדיג דערויף, האט דער קלוב בעבע אריינגעטראגען אין סיים זיין פראיעקט וועגען ענדערן די קאנסטיטוציע. ער האט זיך אבער נישט גענומען מיה ארייבצוטראגען א נייעם פראיעקט, נאר ער האט געווארפען אויפ׳ן טיש אן אלטען פראיעקט, וועגען וועלכען דער בע־בע־קלוב אליין איז געווען איבערצייגט, אז ער האט נישט געפונען קיין הסכמה נישט ביים פאלק און נישט ביי דער געזעלשאפט.

עס וועלען דא קיין שעהנע ווערטער נישט העלפען און עס איז גאר קיין ספק נישט, אז די סיבה, דער מאטיוו פון דעם אריינטראגען דעם פראיעקט פון ענדערן די קאנסטיטוציע אין סיים איז געווען נישט דאס ווירקליכע ענדערן די קאנסטיטוציע, נאר די כוונה, צו ווייזען, אז מען האלט דעם צוזאג, וואס מען האט אזוי פייערליך געגעבען דער עפענטליכער מיינונג, אז דער ציל פון דער רעגירונגס־פארטיי איז פאר אלעמען צו ענדערן די קאנסטיטוציע.

ווער עס האט זיך אויפמערקזאם צוגעהערט צו די אויספיהרונגען פון די רעדנער פון דער רעגירונגס־פארטיי אויף דער לעצטער זיצונג פון סיים, וואס איז אפגעהאלטען געווארען וועגען דער פראגע, דער האט געמוזט האבען דעם איינדרוק, אז דאס ווארימע פערזיכערען, וועגען ווילען צו ארבייטען בשותפות מיט אלע, וואס קענען עפעס פון ממשות׳דיגעס וועגען ענדערן די קאנסטיטוציע און די בעווארעניש, אז זיי אליין קענען נאך נישט די אבזיכטען און מחשבות פון מארשאל פילסודסקי אין דער זאך — אז דער שריט פון בע־בע־קלוב אין דער דאזיגער זאך איז געמאכט געווארען, נאר צו דעם צוועק, אז מען זאל זעהען, דאס עפעס געשעהט אבער נישט כדי צו מאכען א וויכטיגען און ערנסטען שריט.

די נאציאנאלע מינדערהייטען האבען אין קאמף, וואס האט זיך אנגעהויבען איבער דעם פראיעקט גענומען א קליינעם אנטייל. פון זייערע רעדעס זעהט מען ארויס דאס בעדויערען איבער דעם, וואס זיי האבען א קליינע פעראינטערעסירונג אין דער פראגע פון דער קאנסטיטוציע, ווייל אויב עס האנדעלט זיך וועגען זיי, עקזיסטירט די קאנסטיטוציע נאר אויף דעם פאפיר און ווערט אין איהרע וועזענטליכסטע פונקטען גארנישט אויסגעפיהרט.

די יודען האבען אין זייער דעקלאראציע זיך געשטעלט אויף דעם שטאנדפונקט און האבען דערביי מיט דעם גאנצען כח און מיט דער גאנצער ענערגיע פראטעסטירט געגען אזעלכע כוונות פון ענדערן די קאנסטיטוציע, וואס ווילען מאכען פון דעם פארלאמענט נישט מעהר ווי א קאמער פאר ארויסזאגען מיינונגען.

די יודען זענען דערביי ארויסגעגאנגען פון דעם ריכטיגען שטאנדפונקט, אז דער פארלאמענט — צי האט ער יא דערפיהלט ביז איצט זיין פליכט לגבי דער יודישער בעפעלקערונג, צי נישט — מוז זיין א טריבונע, פון וועלכער עס זאל ווייט געהערט ווערען די ישטים געגען אומרעכט, וואס געשעהט דעם יודישען פאלק און — וועגען פערווירקליכען זיינע בעגרינדעטע פאסטולאטען.

איך וויל מיך נישט שפילען אין נביאות און בעהויפטען, אז דער פראיעקט צו ענדערן די קאנסטיטוציע געפינט זיך, נישט קוקענדיג אויף דער רוישענדיגער אנקינדיגונג, אויפ׳ן טויטען פונקט, אבער עס מאכט דאך אזא איינדרוק אויף יעדען אביעקטיווען מענשען.

פון דער אנדערער זייט וויל איך אבער אויך נישט, אז די וואכזאמקייט פון דער יודישער עפענטליכער מיינונג זאל איינשלאפען. ווען פון געוויסע זייטען ווערען געמאכט אנשטרענגונגען, כדי נישט צו צולאזען קיין פארטרעטער פון דעם יודישען פאלק, דאס הייסט א דעפוטאט, וועלכער וועט דערלעגירט ווערען פונ׳ם יודישען „קאלא״, — דארף און מוז די גאנצע יודישע עפענטליכע מיינונג דערויף געבען א געהעריגע תשובה.

נישט קוקענדיג אויף דעם כח, וואס שטעלט מיט זיך פאר די רעגירונגס־פארטיי און אויך נישט קוקענדיג אויף דער שטארקער מעהרהייט, וואס זי האט אין סיים און אין סענאט — מוז די שטים פון דער יודישער בעפעלקערונג, וואס מאכט אויס 11 פראצענט פון דער גאנצער בעפעלקערונג אין דער מלוכה, אין דער קאנסטיטוציע־קאמיסיע געהערט ווערען. ווי באלד די ארבייט פון אט דער

צווישען דעם פיהרער פון די אינדישע נאציא־

דער פאליטישער מאמענט

שלום צווישען ענגלאנד און אינדיען

צווישען דעם פיהרער פון די אינדישע נאציאנאליסטען און דעם וויצע־קעניג פון אינדיען לארד אירווין איז אונטערגעשריבען געווארען א שלום. דאס ווארט שלום איז דא פולשטענדיג אויפ׳ן ארט, ווייל אין אינדיען איז פארגעקומען א קריג, אן אייגענארטיגער, ווי אלצדינג, וואס קומט פאר אין אינדיען, א קריג, וואו פון דער אינדישער זייט האט אנטיילגענומען די גאנצע בעפעלקערונג, מענער, פרויען און קינדער. א קריג, וואו די ראל פון הארמאטען האבען געשפילט רעליגיעזע לידער און די אנגריפען האבען זיך אויסגעדריקט אין דעם, וואס די בעפעלקערונג האט זיך אפגעזאגט צו ארבייטען, צו פערדינען און צו עסען, האט זיך צונויפגעקליבען אין גרויסע מאסען און איז זיך פונאנדערגעגאנגען נאר דאן, ווען פאליציי האט זיי צוטריבען מיט כח.

די שוואכערע זייט איז אין דעם קריג געווען ענגלאנד. דאס האבען אויסגעצייכענט פערשטאנען די פיהרער פון דער אינדישער נאציאנאלער בעוועגונג און נישט ערגער האבען דאס פערשטאנען די לייטער פון דער ענגלישער פאליטיק. דער בריטישער פרעמיער האט אפען מודה געווען אין פארלאמענט, אז מיט רעפרעסיעס וועט מען דא גארנישט אויס׳פועל׳ן. „צי קענען מיר קעמפען געגען פרויען און קינדער״? האט ער געפרעגט, מיינענדיג דערמיט די מאראלישע זייט פון דעם קאמף. אבער אלע האבען פערשטאנען, אז אויך די פיזישע מעגליכקייטען פון ענגלאנד זענען בעגרעניצטע אין קאמף געגען א בעפעלקערונג פון 300 מיליאן מענשען.

נאך אין אנהויב הערבסט איז דער קריג אין אינדיען געווען אין פולען ברען. און אין דער לעצטער צייט האבען זיך בעבען דעם פאסיווען ווידערשטאנד אדורכגעריסען געפעהרליכע אויס־ברוכען פון אקטיווען ווידערשטאנד און אקטען פון טערארר. דאס איז געווען אן׳ענטפער אויף די אדמיניסטראטיווע רעפרעסיעס. די בעוועגונג האט זיך אריבערגעווארפען אין דארף און דאס גרויסע לאנד איז געשטאנען פאר דער געפאהר פון אן אגראר׳ער רעוואלוציע. עס האט זיך אויסגעוויזען, און נישט אהן גרונד, אז ד ילאגע איז איינגאנצען האפנונגסלאז, ביי וואסערע בעדינגונגען עס זענען פארגעקומען די אונטערהאנדלונגען אויף דער „קאנפערענץ פון רונדיגען טיש״.

עס ליגט נאך אלעמען אין זכרון, ווען די אינדישע דעלעגאטען זענען געפאהרען אויף דער קאנפערענץ, האט דער המון פערברענט עפענטליך זייערע בילדער אויף די גאסען, גאנדהי און דער אינדישער קאנגרעס האבען וועגען דער קאנפערענץ נישט געוואלט הערען. און אט זענען אוועק עטליכע חדשים און דער דרייסטער פרוב צו ברענגען צו אן׳אויסגלייך האט געבראכט א גלענצענדען רעזולטאט. היבטער גאנדהין שטעהט דער אינדישער קאנגרעס, וועלכער האט איינשטימיג אקצעפטירט דעם אויסגלייך, היבטער אירווינען שטעהט די ענגלישע רעגירונג, דער פארלאמענט און די ענגלישע געזעלשאפטליכע מיינונג.

דער שלום איז באמת געקומען אונערוואַרטעט. די גרעסטע אפטימיסטען האבען זיך נישט געקאנט פארשטעלען, אז גאנדהי זאל געהן אויף אזא שריט, אין בעסטען פאל האט מען בערעכענט, אז ער וועט בלייבען ביטראל, און אז ער וועט דערלאזען, דאס אנדערע זאלען זיך אויסגלייכען מיט ענגלאנד, אבער זיין נאמען וועט ער מיט דעם דאזיגען אקט נישט פערבינדען, גאנדהי אלס דער פאהן־טרעגער פון שלום מיט פרעמדע כוחות דאס איז אן׳אומגעריכטע ערשיינונג און דערביי א זעהר וויכטיגע. דאס איז א גרויסער נצחון פון דער ענגלישער פאליטיק, ביים שין פון דאזיגען אויסגלייך שפילען די בעזונדערע בעדינגונגען פון דעם שלום קיין גרויסע ראלע נישט, עס איז דערגרייכט געווארען א קאמפראמיס. אין געוויסע פונקטען האט נאכגעגעבען ענגלאנד, אין אנדערע האט נאכגעגעבען גאנדהי. דאס, וואס גאנדהי האט זיך אפגעזאגט פון דער אויספארשונג איבער די מעשים פון דער פאליציי ביים דערשטיקען די נישט לאנג פארגעקומענע אונרוהען, איז אן׳אויסערגעוועהנליך וויכטיגער פונקט: דאס איז ווי עס וואלט ארויסגעגעבען געווארען אן׳אמנעסטיע, אן׳אמנעסטיע, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען דורך דער רעוואלוציאנערער מאכט אלס ענטפער אויף דער אמנעסטיע, וואס איז געגעבען געווארען די רעוואלוציאנערען. דאס איז א סימבאל פון געגען ווילען, וואס שפילט אין אינדיען זעהר א גרויסע ראלע.

דער דערגרייכטער אויסגלייך וועט האבען א גרויסע ווירטשאפטליכע פאליטישע און מאראלישע בעדייטונג. דער פאקט, וואס גאנדהי איז געגאנגען אויף א קאמפראמיס מיט דער אייראפעאישער ציוויליזאציע, עפענט נייע פערספעקטיווען פאר׳ן שלום פון די בעזונדערע קאנטינענטען. דאס בעווייזט, אז קריג איז נישט קיין אונפערמיידליכע נויטווענדיגקייט אין די בעציהונגען צווישען אייראפא, אזיען און אפריקע. ווען עס איז אלזא פארהאן א ווילען צו שלום, קאן מען דעם שלום אויך דערגרייכען.

פ. ב.

א יוצא מן הכלל

דאס יודישע לעבען אין בעלגיען

די בעלגישע יודען האבען אין די לעצטע טעג געהאט די בעסטע געלעגענהייט זיך נאכאמאל צו איבערצייגען, אז די בעלגישע געזעלשאפט איז ערהיום געבליבען געטריי איהר טראדיציע פון פריינדשאפטליכע בעציהונג צו יודען. דאס איז געווען גראד אין דער לעצטער צייט, בשעת דעם טומעל ארום דער לויה פון דעם יודישען גענעראל פון דער בעלגישער ארמיי בערנהיים.

ווי בעקאנט איז בנוגע דער דאזיגער פראגע ענטשטאנען א שארפער וויכוח אין דער גאנצער בעלגישער פרעסע און ער האט אפילו געהאט זיין אפקלאנג אין פארלאמענט. אבער בשעת דעם דאזיגען טומעל ארום דער פראגע, צי זאל די לויה פון גענעראל בערנהיים אויסגעפיהרט ווערען אויף די קאסטען פון דער מלוכה און אזוי ארום טראגען אן׳אפיציעלען נאציאנאלען כאראקטער — צי נישט — איז מצד די געגנער פון דער נאציאנאלער לויה אפילו מיט קיין אנצוהערעניש נישט דערמאהנט געווארען דער פאקט, וואס בערנהיים איז בעוועזען א יוד.

די קאטוילישע פארטיי, וועלכע איז אייגענטליך די הויפט־ווארט־זאגערין פון דער היינטיגער רעגירונג האט זיך ענטגעגענגעשטעלט דער נאציאנאלער לויה אויס ריין רעליגיעזע טעמים, היות, דער קערפער פון גענעראל בערנהיים איז געווארען פערברענט איז נישט מעהר פארהאן דער אביעקט ווען מען זאל אנטון אזא כבוד. אזוי האט אויך געשריבען דער קארדינאל פון מעכעלען וואן רואי און נישט קוקענדיג אויף די איראנישע בעמערקונגען פון דער סאציאליסטישער פרעסע, אז אייגענטליך איז דאך דער גענעראל סיי־ווי פסול ביי די קאטאליקען, ווייל ער איז נאר א יוד, האבען די קאטאליקען דווקא בעטאנט די גרויסע פערדינסטען פונ׳ם פערשטארבענעם גענעראל פאר בעלגיען און האבען נאר בעדויערט דעם איינציגען חטא זיינעם, וואס ער האט זיך געלאזט פערברענען. די דאזיגע אביעקטיוויטעט דווקא פון די בעלגישע רעכטע פארטייען איז שוין אפטמאל געקומען צום אויסדרוק. טיילמאל קומען זיך בכלל צונויף די אינטערעסען פון די קאטאליקען מיט די אינטערעסען פון די יודען איז בעלגיען אין געגענזאץ צו די איבריגע צוויי גרויסע פארטייען — די ליבעראלע און סאציאליסטען. אזוי למשל, שטיצען די קאטאליקען אין שטאט־ראט און אין פארלאמענט די פאדערונגען פון די יודישע שולען און קהלות אויף סובסידיעס מצד דער צענטראלער קאמונאלער פערוואלטונג. די סאציאליסטען געפינען דערביי אפט די געלעגענהייט אפצוחוזק׳ן איבער דעם גראטעסקען בורגפרידען צווישען די פערטרעטער פון רוים און ירושלים. אזא מין געלעגענהייט האבען די אנטווערפענער סאציאליסטען געפינען גאר לעצטענס בשעת דעם אלגעמיינעם אנשטעלען פון דער דיאמאנטען־שליפעריי דורך דעם אינטערנאציאנאלען פערבאנד פון דיאמאנטען־פאבריקאנטען אין הסכם מיט די דיאמאנט ארבייטער־סינדיקאטען, וועלכער האט בעשטראפט מיט הויכע געלד סכומים און מיט דעם אלטען יודישען חרם איטליכען פאבריקאנט אדער ארבייטער, וועלכער וועט עובר זיין אויף דעם קאמיסיע זאל אויף זיך נישט ציהען אלע סימנים פון אנ׳אנטיסעמיטישער ארבייט.

די מאנעווערען, צו בערופען אלס יודישע פערטרעטער פערשוינען, פאר וועלכע יעדער וואונק פונ׳ם פריץ איז א קאטעגארישער בעפעהל — אט די מאנעווערען וועלען זיך נישט איינגעבען. דאס מוזען די היינטיגע הערשער פון פוילען וויסען.

דעפ. ד״ר ה. ראזמארין.

קארעספאנדענץ פון אנטווערפען
ספעציעל פאר׳ן „נייעם פאלקסבלאט״

ארבייטס־פערטראג במשך פון די 2 ערשטע וואכען פון איטליכען חודש. און מערקווירדיג: עובר געווען אויף דעם חרם האבען נישט די יודישע דיאמאנטען גראד די פלעמישע שליפער פונ׳ם דארף, וועלכע שטעהען אונטער דער השפעה, פון די גלחים און — איין יודישע פירמע, די ברידער ראזע שרויך, וועלכע פערמאגט אייגענע דיאמאנט שטיינער און שליפערייען אין קעמפאן (ויד־אפריקע) און ארבייט בשותפות מיט דער פלעמישקאטוילישער פויערים־באנק. די דאזיגע פירמע איז טאקע בעשטראפט געווארען מיט הונדערט טויזענד פראנק. די סאציאליסטען האבען כשוט געקוואלען, בעת עס האט זיך זיי איינגעגעבען אנצעוויזען אויף די „הייליגע״ כוונות פון דער בעלגישער קאטאלישער פארטיי, וועלכע לא די זי פערבינדעט זיך מיט אויסלענדישע יודען (די ברידער ראזענשטויך זענען פוילישע יונגעלייט, וואס זענען דורך א גליקליכען צופאל אין זיד־אפריקא רייך געווארען). און לא די, זיי מאכען קאנקורענץ דער בעלגישער אינדוסטריע פערדראטען זיי די אינטערעסען פון דעם גאנצען דיאמאנט־פאך אין אזא קריטישען מאמענט.

עס פערשטעהט זיך, אז קיין שום פארטיי אין בעלגיען בעציהט זיך נישט אזוי פריינדליך צו די יודען ווי די סאציאליסטען, וועמענס פיהרער וואנדערוועלדע, הויזמאנס, דע ברוקער טראקלע א. אנד. האבען גרויסע פערדינסטען פאר דער יודישער זאך בכלל. זיי זענען דאס טאקע די יעניגע וועמען די יודען ווענדען זיך אין אנ׳עת צרה. א דאנק זייער איניציאטיוו — האט זיך איינגעגעבען צו שאפען דעם „בעלגא־פאלעסטינא - קאמיטעט״ וועלכער בעהמט ארום די גרעסטע פערזענליכקייטען פון בעלגיען.

דער אנטיסעמיטיזם קומט דעריבער נישט צום אויסדרוק אין קיין שום בעדייטענדען קרייז אין בעלגיען. די קליינע גרופע אולטרא־נאציאנאליסטען העצט ענטגעגען דייטשען אדער פלאמינגאנטען און בכלל געגען „אויסלענדער״ אבער נישט געגען די יודען אלס אזעלכע. פונדעסטוועגען בעווייזען זיך אין די לעצטע צייטען אנאנימע ארטיקלען אין לאקאלע בלעטלעך, אדער סתם פאמפלעטען ענטגעגען די אויסלענדישע יודען אלס שולדיגע אין דעם איצטיגען קריזיס אדער אלס קאנקורענטען. פאר דעם בעלגישן ארבייטער און סוחר. די דאזיגע ארויסטרעטונגען האבען אבער גאר שוואכע, גאר אנ׳אונבעדייטענדען אפקלאנג ביי דער בעלגישער געזעלשאפט.

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן ווירטשאפטליכען קריזיס, וועלכער האט זיך אויך אין בעלגיען געלאזט פיהלען אין די לעצטע חדשים האט די בעלגישע קאטוילישע־ליבעראלע רעגירונג דורכגעפיהרט שטרענגערהייט אנ׳אימיגראציע־פערארדנונג, לויט וועלכער יעדער אימיגראנט בעקומט ערשט דאן זיין וויזע און פערבלייבען־ערלויבניש. אויב דאס ארבייטס־מיניסטעריום איז דערמיט מסכים. א חוץ דעם איז די גרעניץ־וואך און דער קאנטראל איבער די אויסלענדער בעדייטענד פערשטארקט געווארען, אזוי דאס פאקטיש איז בעלגיען ביים היינטיגען טאג נישט בלויז אפגעשלאסען פאר נייער אימיגראציע, נאר טאג־טעגליך ווערען געמאכט אבלאוועס אויף אימיגראנטען. וואס האבען נישט די גילטיגע פאפירען און זיי ווערען אויסגעוויזען פון לאנד.

אינ׳ם געזעלשאפטליכען לעבען פון די בעלגישע יודען קומען פאר לעצטענס געוויסע ענדערונגען. עס בעמערקט זיך קודם כל א טענדענץ צו שאפען מעהר פאלקסטימליכע אינסטיטוציעס לויטן מוסטער פון מזרח־אייראפא און אמעריקא, אזוי ענטשטעהען איצט אין אנטווערפען און אין בריסעל די ארגאניזאציעס פון לאנדסלייט. עס האט זיך געגרינדעט א פעראיין „בית־לחם״, וועלכער שטיצט מיט „שטייד־פראדוקטען פערבארגענע יורדים און קריזיס־געליטענע״. עס האט זיך געשאפען אן ארגאניזאציע „הכנסת־כלה״, „ניכער־הילף״, „חסד של אמת״ וכדומה. אבער דאס כאראקטעריסטישע דערביי איז, וואס די אלע נייע פעראיינען ווערען ווידער געשאפען דורך די יודען, וואס האבען אימיגרירט אין לאנד אין די לעצטע יאהרען און קענען זיך נישט צופאסען צו די מעהר מערב־אייראפאאישע פארמען פון די אלט־איינגעזעסענע יודען לרוב גאליציאנער, וועלכע האבען צענטראליזירט די גאנצע צדקה ארבייט פון דער שטאט אנטווערפען אין איין צענטראלע, וועלכע ווערט אנגעפיהרט אויף א מוסטערהאפטען אופן אבער ענטשפרעכט נישט די פארשטעלונגען און וואונשען פון די יודישע פאלקס־מענשען, וואס בעטראכטען די צענטראלע פאר א צו־ביוראקראטישע אינסטיטוציע אהן גענוגענדער פערשטענדניש פאר די פאלקס־בויטען.

דאגעגען דער קרייז, וועלכער גרופירט זיך ארום דער „צענטראלע״ בעטראכט די נייע איניציאטארען אלס קאנקורענץ און וויל מיט די נייע אויפטוען בכלל זיך נישט רעכענען.

אויף דער לעצטער יעהרליכער פערזאמלונג פון דער צענטראלע איז פארגעקומען דער ערשטער צוזאמען שטויס צווישען די פערטרעטער פון אט די צוויי טענדענצען אינ׳ם אנטווערפענער יודענטום. די אנפיהרער פון דער „צענטראלע״ טענה׳ן, אז דורך די אלע נייע אינסטיטוציעס האלט מען נאר אויף די נייע אימיגראנטען, בעת אונזער שטרעבען בעדארף צו זיין, אז וואס מעהר יודען זאלען פערלאזען דאס לאנד און פערלייכטערן דעם עקזיסטענץ־קאמף פאר די אלט־איינגעזעסענע און פערר־איינגעוואורצעלטע יודען אין לאנד.

די אנהענגער פון נייע איניציאטיווען האלטען דאגעגען, אז מען מוז איטליכען העלפען זיך איינצוארדענען אין לאנד, ווייל ביים היינטיגען טאג זענען זאלע טויערען פערשלאסען פאר דעם יודישען אימיגראנט. דערוויל טאן זיך איטליכער קרייז דאס זייניגע. דער היגער ישוב איז היינט בעדייטענד גרעסער, ווי מיט עטליכע יאהרען צוריק און עס איז אויך פארהאן פלאץ פאר נייע אינסטיטוציעס פאר געגענזייטיגער הילף. אזוי ארום וואקסט ביי אונז אויס איבער נאכט נייע נוצליכע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס.

אין בריסעל זענען אין די לעצטע טעג צוגעקומען אוש צוויי יודישע שולען, איינע א רעליגיעזע פראנצויזיש־העברעאישע, אנערקענט און סובסידירט דורך דער מלוכה לויט דעם מוסטער פון די צוויי יודישע שולען אין אנטווערפען, און איינע א צוגאב־שולע אין גייסט פון די יודישיסטישע ציש״א־שולען פון פוילען. דאס איז בכלל די ערשטע יודישיסטישע שולע אין בעלגיען.

ווי עס איז פאראויסגעזעהען וועלען מיר אויך אויף דעם שול־געביט האבען אין גיכען ביי אונז אינ׳ם קליינעם בעלגיען אלע טיפען פון יודישע אינסטיטוציעס, וואס בעשטעהען ביים היינטיגען טאג אין מזרח־אייראפא.

י. פוס.

לאָדז,
13 מערץ 1931

נײַער פאָלקסבלאַט

לאָדז,
13 מערץ 1931

דער ספר אחיקר

דאָס ערשטע בוך, וואָס איז אַרײַן אין דער וועלט־ליטעראַטור

פון ד"ר ז. קאַדיש

מיר פאַרמאָגען הײַנט אַ סך ביכער, וואָס זענען איבערזעצט אין אַלע שפּראַכן פון דער וועלט און ווערן געלייענט פון אַלע פעלקער. מ'לייענט זיי, און עס אינטערעסירט גאָר קיינעם נישט צו וויסן, פון וואַנען זיי שטאַמען, וואו, ווען און פון וועמען זיי זענען פאַרפאַסט געוואָרן. אַזעלכע ביכער בעצייכנט מען אַלס וועלט־ליטעראַטור.

צו גרויס איז, יעדענפאַלס, נישט די צאָהל פון די ליטעראַרישע שאַפונגען, וואָס זענען נישט געבונדען אָן דעם פאָלק, בײַ וועלכען זיי זענען אויפגעקומען, וואָס זענען דער אייגענטום פון אַלע פעלקער. האָמער, למשל, איז געווען אַ פאָלקס־בוך בלויז פאַר העלענען, פאַר גריכען, אָבער נישט פאַר אַנדערע פעלקער.

וועלכער בוך איז דער עלטסטער פון אָט דעם מין, דער עלטסטער פאָלקס־בוך, וואָס איז געוואָרן וועלט־ליטעראַטור?

מ'מיינט, געוועהנליך, אַז דער תנ"ך איז געווען דאָס ערשטע ליטעראַרישער ווערק, וואָס איז געוואָרן אינטערנאַציאָנאַל, וואָס איז געוואָרן אַ פאָלקס־בוך פון דער גאַנצער מענשהייט. אָבער הונדערטער יאָהרען איידער דער תנ"ך איז איבערזעצט געוואָרן אין גריכיש און איז איבערגעשפּרונגען דעם מויער, וואָס שיידט פונאַנדער די פעלקער, איז שוין געווען אַ בוך מיט אַן אינטערעסאַנטען כאַראַקטער, אַ פאָלקס־בוך, וואָס איז געווען פאָפּולער און בעליבט בײַ אַלע פעלקער פון מזרח און פון מערב. דאָס איז דער בוך פון דעם חכם אחיקר.

דער דאָזיגער בוך איז געבליבען אין פערשידענע שפּראַכען. ער איז פון לאַנג שוין דאָ אויף אַראַביש, אויף סיריש (אַראַמישער דיאַלעקט, אַ סאָרט תרגום־לשון, פון צפון־מעסאָפּאָטאַמיען), אויף אַרמעניש, אויף רומעניש, אויף אַלט־סלאַוויש און, אין אַ קורצערען פאָרם, אויך אויף גריכיש. דער נוסח איז אַ פערשידענער אין זיי. אָבער די הויפּט־שטריכען זענען אומגעפעהר די זעלבע, עס איז די זעלבע מעשה, נאָר אין פערשידענע וואַריאַצעס, אין פערשידענע נוסחאות.

אָבער איידער מיר הויבען אָן צו רעדען וועגען דער פראַגע פון וואַנען דאָס בוך שטאַמט, מוזען מיר זיך פריהער בעקענען אַביסעל מיט דעם איבּהאַלט זײַנעם, וואָרים דער ספר אחיקר איז, ווי ווייט איך ווייס, אינגאַנצען אומבעקאַנט דעם יודישען לעזער, אַפילו דעם בעסערען, דעם געלעהרטען, פון בן־סירא האָבען יודען, לכל הפחות, געהערט, דעם נאָמען. פון דעם ספר אחיקר אָבער ווייסט מען בײַ אונז אַפילו דעם נאָמען אויך נישט.

* * *

דער ספר אחיקר בעשטעהט פון צוויי טיילען: פון אַ מעשה און פון משלים, פון קלוגע שפּרוכען, אַזעלכע, ווי מיר האָבען אין משלי און בן־סירא. אָט דעריבער טאַקע שרייב איך דאָ וועגען דעם דאָזיגען בוך, מחמת ער געהערט טיילווייז צו די אַמאָליגע יודישע חכמה־ביכער.

נאָר לאָמיר צוערשט בעהמען די מעשה פון אחיקר, פערשטעהט זיך, אָבער, אַז איך קען דאָ איבערגעבען בלויז די הויפּט־מאָמענטען, די הויפּט־שטריכען איהרע.

אָט אומגעפעהר, וואָס די מעשה דערצעהלט:

געווען אַמאָל אַ קלוגער מיניסטער בײַ סנחריב, דעם מלך פון אַשור, מיט'ן נאָמען אחיקר, ער איז געווען בעריהמט מיט זײַן חכמה און זײַן רײַכקייט, אָבער קיין קינדער האָט ער נישט געהאַט, כאָטש ער האָט פערמאָגט אַ האַרעם פון זעכציג ווײַבער. אויך די קרבנות, וואָס ער האָט מקריב געווען צו די געטער, האָבען נישט געהאָלפען. האָט ער תפילה געטון צו דעם אויבערשטען גאָט, דעם בעשעפער פון דעם הימעל און דער ערד, און ער האָט בעקומען אַנ'ענטפער, אַז דאָס איז זײַן שטראָף דערפאַר, וואָס ער איז אַ געצענדינער; אַז ער וועט שוין אַזוי פערבלײַבען אָהן קינדער, און אַז ער זאָל דערפאַר צונעהמען זײַן פלימעניק נאַדאַן פאַר אַ זוהן.

אחיקר האָט אַזוי געטון, ער האָט צוגענומען נאַדאַנען צו זיך און איהם אַזוי ערצויגען, אַז ער זאָל זײַן פעהיג צו ווערען זײַן נאָכפאָלגער. דער אונטערריכט, וואָס אחיקר האָט איהם געגעבען, איז בעשטאַנען פון קלוגע שפּרוכען.

די חכמה, אָבער, וואָס אחיקר האָט געלערענט מיט זײַן פלימעניק, האָט קיין ווירקונג נישט געהאַט. נאַדאַן האָט געפיהרט אַ שלעכטען לעבען, און אחיקר האָט צוגענומען פאַר אַ זוהן אנשטאט נאַדאַנען, זײַן יונגערן ברודער, נאַבוסאַרדאַן. נאַדאַן איז זיך דערפאַר בוקם אָן אחיקרן, און דורך געפעלשטע בריף פערלוימדעט ער איהם בײַם קעניג, אַז ער, אחיקר, שטעהט גרייט איבערצוגעבען דעם חייל פון אשור אין די הענד פון דעם מלך פון מצרים. אחיקר שטעהט ווי געפלעפט, ווען סנחריב ווײַזט איהם די בריף, און ער ווייס גאָר נישט וואָס צו ענטפערען. סנחריב גיט דערפאַר אַ בעפעהל צו אַ הויכען בעאַמטען, וועלכער האָט געהייסען נאַבוסאַמאַך, אַז ער זאָל היגריכטען אחי־קר'ען.

אָבער נאַבוסאַמאַך האָט נישט געוואָלט אויס־פיהרען דעם קעניגס בעפעהל, ווײַל ער האָט גע־האַט צו פערדאַנקען זײַן לעבען צו אחיקר'ען אין אַנ'עהנליכער לאַגע, ווען סנחריב האָט איינמאָל אויף איהם געצאָרענט און געהייסען איהם היגריכטען, ער האָט דערפאַר זיך געלאָזט אײַנרעדען און האָט בעהאַלטען אחיקר'ן אין אַ קעמאַרעל אונטער דער ערד, און אנשטאט איהם האָט ער געטויט אַ שקלאַף, וועלכער איז געווען פער'משפט צום טויט.

ווען פרעה, דער מלך פון מצרים, האָט דער־הערט, אַז דער קלוגער אחיקר לעבט נישט מעהר, האָט ער זיך זעהר געפרעהט און האָט אויפגעפאָ־דערט דעם מלך פון אַשור, אַז ער זאָל אויסבויען פאַר איהם אַ שלאָס אין דער לופטען. אויב ער וועט עס טון, וועט מצרים דריי יאָהר נאָכאַנאַנד צאָהלען קאָנטריבוציעס צו אַשור, אויב, אָבער נישט, וועט אַשור מוזען צאָהלען קאָנטריבוציע צו מצרים. אָבער קיינער פון סנחריבס ראַטגעבער האָט נישט געוואוסט קיין עצה צו געבען, און מ'האָט זיך פער־בענקט נאָך דעם אַמאָליגען קלוגען מיניסטער, אחי־קר, אין דעם דאָזיגען מאָמענט פון סנחריבס פער־צווייפלונג, האָט נאַבוסאַמאַך אויסגעזאָגט, אַז ער האָט געשאַנעוועט אחיקר'ן און אַז ער לעבט נאָך ביז איצט.

סנחריב האָט גלייך געלאָזט ברענגען אחיקר'ן און איהם אויפגענומען מיט גרויס געגאַד, אַז אחיקר האָט זיך גענומען צו דער אַרבייט צו לעזען די אויפגאַבע, וואָס פרעה האָט געשטעלט. ער האָט, בעמליך, געלאָזט כאַפּען צוויי יונגע אדלערס און האָט געלאָזט מאַכען צוויי שטריק טויזענד איילען די לענג. ער האָט דאַן גענומען צוויי קליינע יונגע־לעך און זיי אַוועקגעזעצט אויף די רוקענס פון די אַדלערס און זיי יעדען טאָג געלאָזט פליהען אַביסעל העכער, זיי אָנהאַלטענדיג מיט די שטריק בײַ די פיס, ביז זיי זענען געפלויגען אַזוי הויך ווי טויזענד איילען. דערנאָך האָט מען אויסגע־לערענט די יונגלעך, אַז זיי זאָלען אַראָפּשרײַען פון דער הויך: „ברענגט אונז שטיינער, ליים און קאַלך, כדי מיר זאָלען אויפבויען פאַר פרעה'ן אַ שלאָס צווישען הימעל און ערד".

נאָכדעם ווי אַלע הכנות זענען געמאַכט גע־וואָרען, האָט אחיקר, צוזאַמען מיט אַ גאַנצער סווי־טע, זיך אַוועקגעלאָזט קיין מצרים, און איז דאָרטען אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס כבוד. עס קומט דאַן אַ געוועט אין רעטענישען צווישען פרעה'ן און אחיקר'ן, וואָס דערמאָהנט אונז אָן דער מעשה פון תרגום־שני. ווי די מלכה שבא האָט אויספּרו־בירט שלמה'ן מיט רעטענישען, און אויך אין דער מעשה'לע פון דער אַגדתא וועגען רבי יהושע בן־חנינה און די חכמים פון אַטען.

אָט, צום בײַשפּיל, זענען אַ פּאָר פון די דאָזיגע רעטענישען:

פרעה האָט געפרעגט אחיקר'ן, ווי דאָס קומט, אַז ווען סנחריבס אַנ'אָגער הירזשעט אין אַשור, זענען מפיל די קלאַטשעס אין מצרים. אַלס ענטפער אויף דעם האָט אחיקר געכאַפּט אַ קאַץ און זי געוואָלט דער'הרג'ענען. פרעה האָט איהם געפרעגט, פאַרוואָס ער טוט דאָס, און ער האָט אויף דעם געענטפערט, אַז די קאַץ האָט נעכטען בײַנאַכט דערוואָרגען זײַנעם אַ האָן. פרעה האָט עס נישט געוואָלט גלויבען איבער דער גרויסער ווײַטקייט צווישען מצרים און אשור; און אחיקר האָט זיך אויף דעם אָפּגערופען: אויב קליאַטשעס קענען הערען אין מצרים, ווי אַנ'אָגער הירזשעט אין אשור, קען אויך אַ קאַץ מאַכען איבערנאַכט דעם דאָזיגען וועג הין־און צוריק".

פרעה האָט געהייסען אחיקר'ן אויספלעכטען צוויי שטריק פון זאַמד, אחיקר האָט אויסגעהאַקט צוויי לעכער אין דער מזרח־וואַנד פון פרעה'ס שלאָס, און זיי אָנגעפיהלט מיט זאַמד. האָט די זאַמד פון די לעכער אויסגעזעהן ווי שטריק, ווען די זון האָט אויפגעשײַנט.

צום שלוס הייסט פרעה אחיקר'ן צוזאַמענגיהען אַ צובראָכענעם מילשטיין, און אחיקר ענטפערט, אַז אויב מ'וועט איהם געבען די שוסטער־געצײַג, וואָס זענען פאַר דעם נויטיג, וועט ער עס טון.

נאָכדעם ווי אחיקר האָט אַזוי אַרום געטראָפען אַלע רעטענישען און געלעזט אַלע אויפגאַבען, וואָס מ'האָט איהם געשטעלט, קערט ער זיך אום, בעלאָדען מיט רײַכע אוצרות, צוריק קיין ניגוה, די הויפּט־שטאָט פון אשור, וואו ער ווערט אויפגענומען מיט גרויס פּאַראַד. אחיקר בעט, אַלס בעלוינונג, איין זאַך: אַז מ'זאָל איהם איבערגעבען אין די הענד זײַן פלימעניק נאַדאַן. אחיקר וואַרפט דאַן אַרײַן נאַדאַנען אין געפענגעניש און גיט איהם דאָרטען אַ פאַרציע מוסר, פערגלייכענדיג זײַן אויפפיהרונג פון פערשידענע חיות, נאַדאַן בעט איהם, ער זאָל איהם מוחל זײַן, און אחיקר ענטפערט איהם מיט אַלערליי קלוגע שפּרוכען. סוף־כל־סוף ווערט נאַ־דאַן געשוואָלען ווי אַ לאָגעל, און ער פּלאַצט אַוועק און שטאַרבט, וואָרים „ווער עס גראָבט אַ גרוב פאַר אַנ'אַנדערן, פאַלט אַליין אַרײַן" — אַ ווערטעל וואָס שטעהט אויך אין משלי און אין בן־סירא.

* * *

די גאַנצע מעשה וועגען אחיקר'ן איז, אָבער, נישט מעהר ווי אַ מין ראַם פאַר די חכמה־שפּרו־כען, וואָס שטעהען אין דעם בוך. די מעשה דער־צעהלט אונז, הייסט עס, פון דער געלעגענהייט, בײַ וועלכער אחיקר האָט אַרויסגעזאָגט די קלוגע ווערטלעך זײַנע. אויך אין עזאָפּס פאַבעל־בוך איז לכתחילה געשטאַנען אַ מעשה, די לעבענס־געשיכטע פון עזאָפּ'ן, וועלכע האָט דערצעהלט גענוי ווען, וואו און בײַ וואָסערע געלעגנהייטן עזאָפּ האָט דערצעהלט זײַנע פאַבלען. אגב אורחא מוז דאָ בעמערקט ווערען, אַז די גריכען האָבען אַרײַנגע־פלאָכטען אין דער עזאָפּ־געשיכטע די מעשה פון אחיקר'ן. וואָרים שוין אין די אַלטע צײַטען איז דער אחיקר־בוך אַרומגעגאַנגען אויך אין אַ גריכי־שער איבערזעצונג.

מיר האָבען אויך אין משלי אזא פאַל, ווי אין דעם ספר אחיקר: חכמה־שפּרוכען פערבונדען מיט אַ סיפור־המעשה. אָבער אין משלי איז די מעשה נישט אַרײַנגעשטעלט געוואָרען. און עס זענען גע־בליבען די קלוגע שפּרוכען און די נעמען פון די פערזאָנען, וועגען וועמען עס ווערט אין דער מעשה דערצעהלט.

איך מיין דאָ דעם לעצטען קאַפּיטעל פון משלי, וואָס הויבט זיך אָן מיט דער אויבערשריפט: „דאָס זענען די ווערטער פון למואל, דעם מלך פון משא, וואָס זײַן מוטער האָט איהם געלערענט". מיר האָבען דאָ, אַלזאָ, אין דעם דאָזיגען קאַפּיטעל אַ שטיק פון אַ גאַנצען בוך, אין וועלכען עס זענען געשטאַנען חכמה־רייד, מיט [illegible]ער־קער־ביגען האָט געלערענט און גע'מוסר'ט איהרען אַ זוהן, וועלכער האָט געהייסען למואל, און איז גע־ווען אַ מלך אין משא, אַ לאַנד אין צפון־אַראַביען. מיר זעהען דאָ בעשײַנפּערליך, אַז אין דעם בוך, פון וועלכען אָט דער קאַפּיטעל אין משלי איז צי־טירט, איז געשטאַנען אַ גאַנצע מעשה פון דעם מלך למואל און זײַן מוטער.־ די דאָזיגע מעשה האָט דערצעהלט פון דער געלעגענהייט, בײַ וועל־כער למואל'ס מוטער האָט געלערענט איהר זוהן. די קאָמפּילאַטאָרס פון ספר משלי האָבען אָבער אַרײַנגענומען אין דעם בוך בלויז חכמה־שפּרוכען, אָבער נישט קיין מעשיות, האָבען זיי דערפאַר אויך אויסגעלאָזען די מעשה פון דעם צפון־אַראַבי־שען מלך און זײַן קלוגע מוטער.

* * *

אָט זענען עטליכע חכמה־שפּרוכען פון דעם ספר אחיקר:

„איך האָב זאַמד אויפגעהויבען און זאַלץ גע־טראָגען, אָבער נישטאָ קיין זאַך, וואָס איז אַזוי שווער ווי חובות".

„ווײַז אַנ'אַראַבער דעם ים און אַ פעניקער דעם מדבר".

„בעסער מיט אַ קלוגען קײַקלען שטיינער, איי־דער, מיט אַ נאַר טרינקען ווײַן". (דער יודישער שפּריכוואָרט זאָגט: „בעסער מיט אַ קלוגען צו פער־לירען, איידער מיט אַ נאַר צו געווינען").

„זײַ נישט צו זיס, כדי מ'זאָל דיך נישט אײַנ־שלינגען, און זײַ נישט צו ביטער, כדי מ'זאָל דיך נישט אַרויסשפּײַען".

„זאָג נישט איבער אַלץ, וואָס דו הערסט, און דערצעהל נישט אַלץ, וואָס דו זעהסט".

„הויב דײַן בליק נישט אויף צו קוקען אויף אַנ'אויסגעפּוצטער פרוי מיט געשמינקטע אויגען, און בעגעהר זי נישט אין דײַן האַרצען".

„געה נישט צו נאָהענט צו אַ פרוי, וועלכע רעדט אַ סך און זי האַלט דיך כסדר אין קריגען, און אויך נישט צו אַ פרוי, וועלכע רעדט צו הויך אויפ'ן קול".

אָט די און נאָך אַ סך אַנדערע עהנליכע שפּרו־כען האָט אחיקר געזאָגט נאַדאַנען בעת ער האָט איהם ערצויגען צו ווערען זײַן נאָכפאָלגער. דאָס מיר טרעפען אין משלי, אין בן־סירא, און אויך איז דערזעלביגער סאָרט חכמה ־ ווערטלעך, וואָס אין די חכמה־ביכער פון די אַלט־עגיפּטישע חכמים, אַנדערש איז עס אָבער מיט די פאַבלען, מיט וועלכע אחיקר מוסר'ט נאַדאַנען בײַם סוף פון בוך. דאָ זעהען מיר אַ נאָהענטע בעריהרונג מיט דעם גריכי־שען עזאָפּ. אָבער נישט דער אחיקר־בוך איז געווען בעאײַנפלוסט פון עזאָפּ'ן, נאָר פערקעהרט: דער גריכישער עזאָפּ איז געווען בעאײַנפלוסט פון אחי־קר'ען.

* * *

וואָס פאַר אַ בוך איז די דאָזיגע מעשה פון חכם אחיקר? ווען און וואו איז ער פערפאַסט גע־וואָרען?

אויף דער דאָזיגער פראַגע איז אין די לעצטע עטליכע צעהנדליג יאָהר שוין אַ היבש ביסעל סיגם פערגאָסען געוואָרען, און צו קיין זיכערען סאַלק איז מען נאָך עד היום נישט געקומען. אַ גרויסער טייל געלעהרטע האַלטען, יעדענפאַלס, דעם אחיקר־בוך פאַר אַ יודישען.

דאָס וויכטיגסטע און זיכערסטע וועגען דעם עלטער פון דעם ספר אחיקר האָט מען געפונען אין די פּאַפּירוסען, וואָס מ'האָט אין אַנהויב פון אונזער יאָהרהונדערט אויסגעגראָבען אין עלעפאַנ־טין, בײַם דרום־גרעניץ פון מצרים.

מ'האָט אין די יאָהרען 1904—1908 אויסגע־גראָבען ווײַט אין דרום פון עגיפּטען אַנ'אַרכיוו מיט פּאַפּירוסען פון אַ יודישער געמיינדע פון די ערש־טע יאָהרען פון צווייטען בית־המקדש. די פּאַפּירו־סען זענען געשריבען געוואָרען אַנ'ערך אין דער צײַט פון עזרא און נחמיה, אָבער די יודישע גע־מיינדע, וועלכע איז בעשטאַנען פון פּראָפעסיאָנעלע יודישע סאָלדאַטען, האָט שוין דאָרטען עקזיסטירט פון אַ לאַנגער צײַט פריהער.

צווישען די דאָזיגע פּאַפּירוסען, וועלכע זענען געשריבען אויף אַראַביש, האָט מען ענטדעקט אויך עטליכע שטיקער פון דעם סיפור־המעשה און די חכמה־שפּרוכען פון דעם אחיקר־בוך, די יודען אין עלעפאַנטין האָבען, אַלזאָ, געהאַט דעמאָלט אַ ליטע־ראַטור אויף דער שפּראַך, וואָס זיי האָבען גערעדט, אויף אַראַמיש, און אייבער פון די פאָלקס־ביכער זייערע איז געווען דער אחיקר־בוך.

צווישען די שטיקער פון דעם ספר אחיקר, וואָס מען האָט געפונען אין עלעפאַנטין, איז דאָ אויך דער אָנהויב, די אויבערשריפט פון דעם בוך. אָבער פון דעם ערשטען וואָרט איז געבליבען בלויז דער למד. די איבעריגע ווערטער זענען: „אחיקר שמה ספר כחים ומהיר זו 'חכם לבדה": עס הייסט: דאָס זענען די ווערטער פון אחיקר, דעם קלוגען און זײַן זוהן, דאָס איז, אַלזאָ, זעהר עהנליך צו דער געניטען שרײַבער, וואָס ער האָט געלעהרנט מיט איבערשריפט פון לעצטען קאַפּיטעל אין משלי, וואָס איך האָב אויבען ציטירט.

ווי באַלד יודען האָבען אין דער צײַט פון עזרא און נחמיה געהאַט דעם אחיקר־בוך אין אַזאַ פערוואָרפענעם ווינקעל, ווי אין עלעפאַנטין, האָט ער שוין אַ צײַט פריהער געמוזט זײַן פּאָפּולער.

מ'דאַרף אָננעהמען, אַז די יודען אין ארץ־ישראל האָבען אין דער צײַט פון צווייטען בית־המקדש געהאַט אויך אַ העבּרעאישען נוסח פון אחיקר־בוך. דאָס, וואָס די קלוגע ווערטער פון למואל, דעם מלך פון משא, זענען דאָ אַרײַנגע־שטעלט געוואָרען אין משלי, און די קלוגע ווערטער פון אחיקר זענען דאָרטען נישט אַרײַנגעשטעלט געוואָרען, איז, קען זײַן, נישט מעהר ווי אַ צופאַל.

די אונטערשטע שורה איז, אַז עס איז איצט זיכער, אַז דער אחיקר־בוך האָט שוין עקזיסטירט אין אָנהויב פון מלכות פרס. אָבער וואו, בײַ וועלכען פאָלק ער איז פערפאַסט געוואָרען, דאָס ווייסט מען ביז איצט נישט. איין געלעהרטער האַלט, אַז דער פערפאַסער איז געווען אַ יוד; אַ צווייטער געלעהר־טער האַלט, אַז דער בוך איז פערפאַסט געוואָרען אין אשור, און אַז אחיקר איז אַ היסטאָרישע פער־זאָן.

איין זאַך אָבער איז זיכער לכל־הדעות: אַז דער ספר אחיקר איז דאָס ערשטע בוך, וואָס איז געוואָרען וועלט־ליטעראַטור, וואָס איז געוואָרען דער אייגענטום פון אַלע פעלקער.

שטאָט

פון יצחק גאָלדקאָרן*)

ש ט אָ ט, קרעציג ־ צופרעסענע,
פון גאָט פערגעסענע!
ווי אַ שפּענדעל לײַכט
טראָגען מיך די כוואַליעס פון דײַן שטראָם
אַראָפּ, אַראָפּ — צום תהום.

האָסט מיך, ווי אַ רעהר
מיט פּוסטען ווערה אָנגעפיהלט.
מיט מעטערס פון זאָרגען—מײַן שטערען צוטיילט,
האָב איך — אַ הונט טעמפּ געוואָיעט, געבילט,
און פּויסטען־געוויכטען אין דער לופטען געביילט.

ריין, ווי בײַ אַ קינד מײַן האַרץ איז געווען,
האָסטו מײַנע געטער צוקרישעלט, מײַן גלויבען
געשענדט —
זײַן איך שבעה הײַנט, איב'ם טאָג, וואָס כ'האָב
דיך דערזעהן,
און איך שעלט די שעה, ווען כ'האָב דיך דערקענט.

האָסט, ווי אַ דונער מיט דײַן רעש מײַן קאָפּ
פערטויבט,
ווי דורך אַ כישוף איז מײַן געדאַנק פערבעפּעלט,
מײַן רוה גערויבט,
וואָגעל איך הײַנט אויף דײַנע גאַסען לערע זינ־
לאָז שטאַר,
און ווי אַ שאָטען שטום בײַ די ווענד מײַן גוף
איך שאַר.

*) יצחק גאָלדקאָרן איז אַ יונגער לאָדזער אַר־בײַטער־דיכטער, און מיט דעם ליד „שטאָט" דע־ביוטירט ער אין „נײַעם פאָלקסבלאַט".

אין אריין אירלעניש

פון צביון

דער ענגלישער אָפיציר קאַמפּבעל, וואָס האָט אין אמעריקא מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק בעוויזען די קונסט צו פאָהרען מיט זיין אויטאָמאָביל באַהענט פון 246 מייל אַ שטונדע, אָדער איבער 4 מייל אין אַ מינוט, האָט קומענדיג צוריק אַהיים אין ענגלאַנד ערקלערט, אַז אין אַ יאָהר אַרום וועט ער ווידער אַמאָל קומען אין אַמעריקא און ער וועט פרובירען זיך אַליין אַריבעריאָגען, אָדער ברעכען זיין אייגענעם רעקאָרד.

נו, עס איז מעגליך, אַז קאַפּיטאַן קעמפּבעל וועט עס ווירקליך בעווייזען, אַז ער קען פאָהרען נאָך שנעלער ווי 246 מייל אין אַ שטונדע, אָבער ווי ווייט איז דאָך די גרענעץ פון דער שנעלקייט פון דעם אויטאָמאָביל?

פאַר פּראַקטישע צוועקען האָט פאָרלויפיג די שנעלקייט, וואָס קאַפּיטאַן קעמפּבעל האָט דערגרייכט מיט זיין אויטאָמאָביל, קיין בעדייטונג נישט. ערשטענס, איז זיין אויטאָמאָביל אַ גאַנץ ספּעציעלער. ער האָט אַרום 15 הונדערט פערד־קראַפט און ער קאָסט זעהר טייער. צווייטענס, קען מען מיט איהם פאָהרען אַזוי שנעל בלויז אַ קורצע שטרעקע. פאַר אַ לענגערען מהלך וועט זיין שנעלקייט, צוליב אַ גאַנצע רייה טעכנישע אורזאַכען, מוזען זיין בעדייטענד קלענער. אָבער דאָס איז נישט אַזוי וויכטיג. ער קען אויך פאַר לאַנגע שטרעקען זיין גענוג שנעל. דאָס וויכטיגסטע איז, וואָס זיין טייערקייט און זיין ספּעציעלער געבוי שליסט איהם פאָרלויפיג אויס פון פּראַקטישען געברויך, אויסער פאַר די צוועקען פון ספּאָרט.

נאָר וואָס וואָלט זיין, ווען מען וואָלט קאַפּיטאַן קעמפּבעלס אויטאָמאָביל קענען בענוצען אויך אויסער פאַר די צוועקען פון ספּאָרט, וואָס וואָלט געווען? ווי אַזוי קען מען פאַר פּראַקטישע צוועקען אויסנוצען אַזאַ שנעלקייט? ווען דער וועג פון ניו־יאָרק און שיקאַגאָ, למשל, וואָלט געווען אַ פרייער אָהן שום שטערונגען, וואָלט מען עס מיט קעמפּבעלס אויטאָמאָביל געקענט פאָהרען אין קנאַפּע פיר שטונדען. אָבער דער וועג צווישען ניו־יאָרק און שיקאַגאָ איז גאָרנישט פריי, אַזוי נישט פריי, אַז מען קען אין אַ דורכשניט אַפילו קיין 50 מייל אַ שטונדע נישט פאָהרען. פאַר אַזעלכע אויטאָמאָבילען ווי פון קאַפּיטאַן קעמפּבעל דאַרף מען האָבען ספּעציעלע וועגען.

נאָר דאָס מיינט נישט, אַז קאַפּיטאַן קעמפּבעלס שנעלער אויטאָמאָביל האָט איינגאַנצען נישט קיין פּראַקטישע בעדייטונג. עס איז מעגליך, אַז מיט דער צייט וועט מען בויען ספּעציעלע וועגען פאַר אַזעלכע שנעלע אויטאָמאָבילען. אָבער ווי די זאַך זאָל נישט זיין, איז היינט די גאָר גרעסערע שנעלקייט פון דעם אויטאָמאָביל, וואָס קאַפּיטאַן קעמפּבעל וועט דערגרייכען, הויפּטזעכליך אַ פראַגע פון ספּאָרט. אַנדערש איז עס מיט דער שנעלקייט פון דעם אַעראָפּלאַן, ווען מען זאָל קענען היינט, למשל, פערדאָפּלען די שנעלקייט פון אַעראָפּלאַן, וואָלט עס געהאַט גלייך אַ פּראַקטישען נוצען, ווייל דער וועג אין דער לופט איז פאָרלויפיג נאָך פריי.

אָט האָט מען אין אַמעריקא לעצטענס אויספּרובירט אַ מיליטערישען אַעראָפּלאַן און ער איז געפלויגען דריי הונדערט מייל אַ שטונדע, און ווען דער אַעראָפּלאַן וועט דערגרייכען אַ שנעלקייט פון טויזענד מייל אַ שטונדע, אָדער דריי און פיר טויזענד מייל אַ שטונדע, ווי מאַנכע פאַנטאַזירען, וועט עס זיין נאָך בעסער. מען וועט קענען פליהען פון אַמעריקא אין אייראָפּא אין אַ פּאָר שטונדען, אָדער נאָך ווענעיגער. אין אַ ראַקעט, גלויבט מען, וועט מען קענען פליהען אין אַ האַלבע שטונדע.

אַ גרעסערע שנעלקייט וואָלט אויך געקענט זעהר גוט אויסגענוצט ווערען אויפ'ן וואַסער. דער וואַסער־פערקעהר איז אין שנעלקייט זעהר שטאַרק הינטערשטעליג. נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס מיר האָבען אַזעלכע שנעלע שיפען, אַפילו די שנעלסטע שיף איז אין פערגלייך מיט דעם אויטאָמאָביל אַ קריכערקע. שוין אָפּגערעדט אין פערגלייך מיט דעם אַעראָפּלאַן, די שנעלסטע פּאַסאַזשיר־שיף אויפ'ן ים איז היינט די דייטשע פּאַסאַזשיר־שיף „ברעמען“. אָבער אויך איהר שנעלקייט קען העכסטענס דערגרייכען 30 מייל אַ שטונדע. לעצטענס, אָבער, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ שטאַרקע קאָנקורענץ אין דעם שיף־בוי און אַלע אָנשטרענגונגען ווערען געמאַכט צו פערגרעסערען די שנעלקייט פון די שיפען אויפ'ן ים. גלייך ווי די „ברעמען“ איז פאַרטיג געוואָרען, האָט מען אין ענגלאַנד אָנגעפאַנגען בויען אַ פּאַסאַזשיר־שיף, וואָס זאָל אַריבעריאָגען די „ברעמען“. און איצט, איידער די ענגלישע שיף איז נאָך פאַרטיג געוואָרען, האָט מען שוין אָנגעפאַנגען בויען אַ פּאַסאַזשיר־שיף אין פראַנקרייך, וואָס זאָל אַריבעריאָגען אין שנעלקייט די ענגלישע.

איך האָב דאָ כסדר געברויכט דעם אויסדרוק פּאַסאַזשיר־שיף און נישט סתם שיף. דאָס איז נישט צופעליג. וואָרים אין דער ווירקליכקייט זענען אויך היינט שוין פאַראַן שיפען, וואָס זענען שנעלער ווי די „ברעמען“. אָבער דאָס זענען קריגס־שיפען און נישט קיין פּאַסאַזשיר־שיפען. די „ברעמען“ קען העכסטענס, ווי שוין בעמערקט, דערגרייכען אַ שנעלקייט פון 30 ים־מיילען אַ שטונדע. דאָס איז איהר מאַקסימום. אויף איהר רייזע מאַכט זי אין אַ דורכשניט צווישען 28 און 29 ים־מיילען אַ שטונדע. צווישען די מאָדערנע קריגס־שיפען זענען, אָבער, שוין פאַראַן אַזעלכע, וואָס דערגרייכען אַ שנעלקייט פון 33 ים־מיילען אַ שטונדע. אין ענגלאַנד האָט מען שוין, דאַכט זיך, אויסגעבויט אַ קריגס־שיף, וואָס האָט אַ שנעלקייט פון איבער 34 מייל אַ שטונדע. נאָר ביים בויען קריגס־שיפען רעכענט מען זיך נישט מיט די קאָסטען און מיט אַ גאַנצע רייה אַנדערע זאַכען, מיט וועלכע מען דאַרף זיך רעכענען ביים בויען פּאַסאַזשיר־שיפען. ווערען דאָך פּאַסאַזשיר־שיפען פריהער פאַר אַלץ געבויט צו מאַכען פּראָפיט פון זיי און נישט צו בעווייזען ווי שנעל זיי קענען פאָהרען.

דער ווידערשטאַנד פון וואַסער, וואָס אַ שיף דאַרף גובר זיין איז אומגעהויער גרויס. און צו דעם ווידערשטאַנד פון וואַסער קומט צו דער ווידערשטאַנד פון דער לופט, אַ מאָדערנע פּאַסאַזשיר־שיף איז אַ ריזיגע געביידע איבער'ן וואַסער, וואָס איהר „פונדאַמענט“ איז טיף אין וואַסער. און ווען זי פאַנגט זיך אָן בעוועגען, האָט זי געגען זיך אַ ריזיגע וואַנד וואַסער פון אונטען און אַ ריזיגע וואַנד לופט פון אויבען, וואָס זי דאַרף שטענדיג האַלטען אין דורכברעכען. און וואָס גרעסער די שנעלקייט פון שיף אַלץ גרעסער איז דער ווידערשטאַנד פון וואַסער און פון לופט. וואָס זי דאַרף בייקומען. דער כלל איז, אַז ווען די שנעלקייט פון אַ שיף ווערט פערטאָפּעלט, ווערט דער ווידערשטאַנד פון וואַסער און לופט, וואָס זי דאַרף בייקומען נישט בלויז פערטאָפּעלט נאָר פערפירפאַכט.

אום בייצוקומען דעם ווידערשטאַנד פון וואַסער און לופט דאַרף די שיף פערברויכען קראַפט, ענערגיע. און וואָס שנעלער די שיף לויפט, אַלץ אַ גרעסערע מאָס ענערגיע דאַרף זי פערברויכען.

מאַשינען, וואָס פּראָדוצירען מעהר ענערגיע קאָסטען טייערער. און וואָס מעהר ענערגיע עס ווערט פערברויכט, אַלץ גרעסער זענען די קאָסטען פון דעם הייץ־מאַטעריאַל, וואָס ווערט בענוצט פאַר די מאַשינען, און די קאָסטען פון הייץ־מאַטעריאַל פאַר די גרויסע שנעלע שיפען איז אומגעהויער גרויס.

עס ווערט אָנגעוויזען, אַז די איצטיגע גרויסע אַמעריקאַנער שיף „לעוויאַטאַן“, וואָס אמעריקא האָט אַוועקגענומען פון דייטשלאַנד אין דער צייט פון דער מלחמה, האָט אין דעם יאָהר 1925 געמאַכט 14 רייזעס איבער'ן ים און האָט איינגענומען 6 מיליאָן און 874 טויזענד דאָלאַר, דאָך האָט זי געהאַט אַ דעפיציט פון אַ האַלב מיליאָן דאָלאַר. די אורזאַך איז געווען, וואָס אין יענער צייט איז

דאָס שטענדיגע געיעג נאָך גרעסערע שנעלקייט

אייל. מיט וואָס די „לעוויאַטאַן“ הייצט איהרע מאַשינעס, געווען טייער, און זי האָט אויסגעגעבען 2 מיליאָן און 210 טויזענד דאָלאַר אויף אייל פאַר איהרע 14 ים־רייזעס. זי האָט בערך פערברויכט 169 טויזענד מיט 303 טאָן אייל. די גרויסע ענגלישע שיף „מאַדזשעסטיק“ פלעגט קאָסטען אין יענער צייט 10 טויזענד דאָלאַר אַ טאָג אייל. היינט איז אייל אַ סך ביליגער. אומגעפעהר אַ העלפט פון דעם פּרייז, וואָס האָט געקאָסט אין יאָהר 1925. די „ברעמען“ פערברויכט פאַר 6 טויזענד דאָלאַר אייל אַ טאָג.

עס איז דערפון קלאָר, אַז אויב די שנעלקייט פון אַ שיף איז גרעסער, זענען איהרע קאָסטען אומפערגלייכליך גרעסער. דאָס פערגרעסערען די שנעלקייט פון אַ שיף אויף אַ מייל אַ שטונדע איז פערבונדען מיט ריזיגע קאָסטען סיי ביי דעם בויען די שיף, סיי ביים בעטרייבען די שיף, און אַזוי ווי פּאַסאַזשיר־שיפען ווערען געבויט פאַר געשעפטס־צוועקען, מוזען זיי זיך רעכענען מיט עקאָנאָמיע. מיט איינגאַהמען און אויסגאַבען. בלויז אַמאָל קען אַ קאָמפּאַניע בויען אַ שנעלע שיף, פון וועלכער זי זאָל נישט פערדינען. זי בויט פאַר די צוועקען פון רעקלאַמע. אָבער אויך פאַר רעקלאַמע קענען די קאָסטען נישט זיין קיין אומבעגרענצטע.

דערצו דאַרף מען האָבען אין זינען, אַז ווען מען זאָל בויען אַ שנעלערע שיף מוז מען איהר מאַכען לענגער. אָבער ווען די שיפען וועלען ווערען צו־לאַנג, וועלען זיי נישט קענען אַריינפאָהרען אין די איצטיגע עקזיסטירענדע האַפענס. די „ברעמען“ איז 937 פוס די לענג, אַן־אַנדער שיף, וואָס וועט פרובירען איהר איבעריאָגען אין שנעלקייט וועט מוזען זיין לענגער, אָבער אויב זי וועט זיין לענגער פון טויזענד פוס וועט זי האָבען גרויסע שוועריגקייטען אַריינצוקומען אין ניו־יאָרקער האַפען. נאָר וואָס איז שייך צו דעם האַפען פון ניו־יאָרק, האָט מען לעצטענס טאַקע בעשלאָסען, אַז מען זאָל איהם צורעכט מאַכען אַזוי, אַז אַפילו שיפען פון איבער טויזענד פוס זאָלען קענען אַריינקומען אין איהם. די נייע פראַנצויזישע פּאַסאַזשיר־שיף וועט טאַקע זיין איבער טויזענד פוס די לענג.

די שנעלקייט פון שיפען, ווי עס איז צו זעהן, קען נישט פיל וואַקסען, לויט דעם צושטאַנד פון דער איצטיגער טעכניק. אום די שנעלקייט פון שיפען זאָל קענען בעדייטענד פערגרעסערט ווערען מוז געמאַכט ווערען אַ גאַנצע רעוואָלוציע אין דער טעכניק פון שיף־בוי, ווענינגסטענס, אין דעם בעטריב פון די שיפען. אויב עס וועט געפונען ווערען אַ מיטעל ווי צו שאַפען ביליגע ענערגיע פאַר דעם בעטריב פון שיפען, וועט ווענינגסטענס די פראַגע פון עקאָנאָמיע נישט שטעהען אין וועג.

און פאַרוואָס זאָל עס נישט געפונען ווערען? איז נאָך פאָרלויפיג די עלעקטריציטעט פון דער לופט נישט איינגעשפּאַנט געוואָרען צו פּראָדוצירען קראַפט פאַר מאַשינען. איז נאָך די בעהאַלטענע אַטאָמען־ענערגיע אַפילו נישט אָנגעריהרט געוואָרען. און וועלען דאָך אָט די גרויסע כוחות פון דער נאַטור אַמאָל איינגעשפּאַנט ווערען צו דינען דעם מענשען, אַזוי ווי אַנדערע נאַטור כוחות זענען שוין ביז איצט איינגעשפּאַנט געוואָרען.

פאָרלויפיג דאַרף די וואַסער־שיף נאָך קיין מורא נישט האָבען פאַר דער קאָנקורענץ פון דער לופט־שיף אָדער אַעראָפּלאַן. פאָרלויפיג איז נאָך די וואַסער־שיף דער זיכערסטער און בעקוועמסטער מיטעל אַריבערצופאָהרען דעם ים. מיט דער צייט אָבער קען די לופט־שיף ווערען אַ גרויסער קאָנקורענט פון דער וואַסער־שיף. מעגליך, אַז אויך דער אַעראָפּלאַן. און דער איינציגער מיטעל צו בעשטעהן די קאָנקורענץ איז פערגרעסערען די שנעלקייט.

מען רעכענט, אַז די נייע גרויסע פראַנצויזישע פּאַסאַזשיר־שיף, וואָס מען האָט אָנגעפאַנגען בויען, וועט אַריבערפאָהרען דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן אין פיר טעג. נו, פאַר היינט איז דאָס ניש'קשה'דיג שנעל, אָבער אויב מ'וועט אין אַ גרויסען בעקוועמען אַעראָפּלאַן קענען מאַכען די רייזע אין ווענינגער ווי אין אַ טאָג, דאַן וועט די נייע פראַנצויזישע שיף זיין אַ צו־לאַנגזאַמע, מען וועט מוזען בויען שנעלערע שיפען.

נאָר איז פאַראַן אַ גרענעץ פון שנעלקייט, מיט וועלכער דער מענש זאָל זיך בעגנוגענען? ווען מען וועט שוין קענען פליהען פון אייראָפּא קיין אַמעריקא אין אַ האַלבער שטונדע, וועט דאָס שוין זיין שנעל גענוג? וועט מען דאַן שוין מעהר נישט פרובירען פערגרעסערען די שנעלקייט? וועט מען נישט וועלען פליהען אין אַ פירטעל שטונדע?

אָבער דאָס האָט שוין צו טון מיט פילאָזאָפיע.

מ. מ. דאָליצקי

דער אקאָרשט־פאַרשטאָרבענער ייִדיש־העברעאישער פּאָעט

פון ה. לאַנג

פון לאָס־אַנדזשעלאָס איז די טעג אָנגעקומען די ידיעה, אַז דאָרט איז אין עלטער פון 75 יאָהר געשטאָרבען דער בעקאַנטער שריפטשטעלער מ. מ. דאָליצקי.

ער איז געווען פון די ערשטע אין דער העברעאישער ליטעראַטור און פּרעסע פון די לעצטע פאַר דורות. דער נאָמען מ. מ. דאָליצקי איז שוין געווען אויף די זייטען פון „השחר“, „המליץ“, „כנסת ישראל“, און אַנדערע העברעאישע אויסגאַבען, העכער אַ האַלבען יאָהרהונדערט צוריק. ער איז געווען פון די משכילים, די ערשטע אויפקלערער אין יודישען לעבען פון אַלטען רוסלאַנד. זיין שרייבען גופא איז געווען צו זעהן אין זיינע לידער ווי אין זיין פּראָזע. ער איז נישט געווען פון די דיכטער, וואָס זינגען, ווייל עס זינגט זיך, און אויב עס איז דאָ אין זיי אַ רוף צו עפּעס, פּראָפּאַגאַנדע פאַר אַן־אידעאַל, קומט עס אַרויס אינדירעקט. ער האָט אין זיינע לידער, אַזוי־צו־זאָגען, בעוואוסטזיניג געפּרעדיגט, מיט אַן־אויסגערעכענטען ציל געדרשנ'ט, ווען ער איז נאָך געווען אַ יונגערמאַן. 19 יאָהר אַלט, האָט ער אָנגעשריבען אַ פּאָעמע „שני המאורות“. די פּאָעמע איז אָנגענומען געוואָרען פאַר די בעסטע פון זיינע שאַפונגען. דאָס איז איינגענטליך געווען די פּאָעמע, וועלכע האָט איהם געבראַכט אַ ליטעראַרישען נאָמען. ער האָט איהר פאָרגעלעזען פאַר פּרץ סמאָלענסקין, וועלכער איז דאַן געווען דער גייסטיגער פיהרער פון די משכילים. דער רעדאַקטאָר פון „השחר“, און פּרץ סמאָלענסקין האָט די פּאָעמע אויפגעכאַפּט. די פּאָעמע שילדערט אין שוואַרץ־פינסטערע פאַרבען די „גוטע יודען“, די מנהגים אין די חסידים־שטיבלעך. ס'איז געווען אַ פּראָפּאַגאַנדע־פּאָעמע פאַר מעהר ליכט, ווייניגער פאַנאַטיזם, פּראָפּאַגאַנדע זענען אויך געווען זיינע נאַציאָנאַלע לידער, ציון־לידער, ס'איז אין זיי געווען ליריזם, האַרצענס־אויסגוס, סענטימענטאַלער געוויין, אָבער אַלץ מיט אַ ציל, אַן־אויסגערעכענטען ציל. עס זאָל אויפוועקען די יודען צו זעהן זייער לאַגע, סיי די לאַגע אינ'ם אינעווייניגען פאָלקס־לעבען, סיי די יודישע לאַגע אין דער וועלט, צווישען „גוים“. מיר האָבען דאָ צו טון מיט אַ שרייבער פון אַ פּעריאָדע, וועלכע איז, דאַכט זיך, שוין לאַנג־לאַנג אַוועק, שוין לאַנג אַ פערגאַנגענהייט; און דאָך, אָפּקלאַנגען פון יענער פּעריאָדע גרייכען אונז נאָך מיט אַ געוויסער פרישקייט, פאַראַן דאָך נאָך לעבעדיגע מענשען פון יענער צייט.

מ. מ. דאָליצקי האָט דורכגעמאַכט די ערשטע צייט פון יודישער אויפלעבונג אין אַלטען רוסלאַנד — אַן־אויפלעבונג וואָס האָט זיך אויסגעדריקט מיט אַריינברענגען אַביסעל וועלטליכע בילדונג צווישען באַלעבאַטישע קינדער. זיי האָבען געלערענט אין ישיבות און זענען געווען „איידעמס אויף קעסט“ און צווישען זיי האָט זיך בעוויזען אַ שיין פון זון, אַן־אויפלויכט, אַז דער גמרא־ניגון איז נישט אַלץ, אַז גייסטיגקייט איז דאָ אויך אַ חוץ ביים רב און ביים מגיד. דאַן האָבען געשטעלט די ערשטע טריט יודיש־נאַציאָנאַלע בעוועגונגען „בני־ציון“, און יודישע רעוואָלוציאָנערען. די לעצטע זענען געבליבען פרעמד צו מ. מ. דאָליצקי. ער איז געבוירען געוואָרען אין ביאַליסטאָק אין יאָהר 1858; זיין פאָטער איז געווען פון די עלטסטע שוחטים אין שטאָט; אַ שוחט א"ז דאַן אויך גערעכענט געוואָרען אַלס אַ גייסטיגער מענש; ווען דער יונגער מנחם מענדעל דאָליצקי האָט זיך אַ קעהר־געטון צו אַביסעל אַפּיקורסות, איז זיין קרייז געוואָרען דאָס מאָדערנערע העברעאישע וואָרט, משכילים, וועלכע האָבען געזוכט אַביסעל וועלט־חכמה, אָבער, צוריקגעקוקט אויף יענער צייט מיט אַ היסטאָרישען בליק, אַזוי־צו־זאָגען, מוז מען אויך די משכילים אָננעהמען פאַר רעוואָלוציאָנערען. געגען דעם פאַנאַטיזם, וואָס איז געווען אינ'ם יודישען לעבען, זענען די שריפטען פון די משכילים געווען רעוואָלוציאָנערע שריפטען. זיי האָבען דאָך געפּרעדיגט אַ בייעם גליק אויף מענשען און זאַכען — און גאָט...

אַ געוויסע צייט איז מ. מ. דאָליצקי געווען אַנ־אַגענט פאַר סמאָלענסקינס ווערק „התועה בדרכי החיים“. דאָס איז דאַן, אויך אַ געוויסע צייט שפּעטער, געווען די ביבעל פון יעדען ישיבה־בחור, וועלכער האָט זיך געצויגען צו אַפּיקורסות. דאָליצקי האָט געקויפט צוויי טויזענד עקזעמפּלאַרען פון בוך און זיי געזוכט צו פערקויפען. דאָס האָט ביי איהם געזאָלט זיין אַ מסחר און אַרבייט פאַר אויפקלערונג. פּרץ סמאָלענסקין האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ וואָכענשריפט „המביט“; סמאָלענסקין האָט דאַן געלעבט אין וויען; דאָליצקי איז געוואָרען אַנ־אַגענט פון „המביט“ פאַר רוסלאַנד. ער איז פון אַזעלכע געשעפטען פעראָרימט געוואָרען. ער איז אָפּגעפאָהרען פון זיין שטאָט ביאַליסטאָק קיין קיעוו. דאָרטען האָט ער דורכגעלעבט דעם פּאָגראָם אין יאָהר 1881, נאָך וועלכען עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ גרויסע יודישע עמיגראַציע קיין אַמעריקא. ער איז אָבער אַוועק קיין פּעטערבורג, וואו דער דיכטער יהודה ליב גאָרדאָן האָט אויפגענומען דאָליצקין מיט גרויס פריינדשאַפט, ער האָט איהם בעטראַכט פאַר זיין תלמיד, עס ווערט, צום ביישפּיל, דערצעהלט אַז פאַר זיין שטאַרבען, האָט יהודה ליב גאָרדאָן איבערגעגעבען זיין פעדער צו דאָליצקין, וואָס עס האָט געמיינט, אַז ער האָט איהם איבערגעגעבען זיין „דיכטער־קרוין“. יהודה ליב גאָרדאָן איז דאַן געווען דער אָנערקענטער גרויסער העברעאישער דיכטער, און עס האָט געהייסען, אַז דאָליצקי וועט זיין דער נאָכפאָלגער.

די בעסטע יאָהרען פון זיין שאַפען זענען געווען, ווען ער האָט געלעבט אין מאָסקווע. ער איז געקומען אַהין פון פּעטערבורג, און עס זענען געווען די יאָהרען נאָך אַ גאַנצער רייה פּאָגראָמען אין רוסיש־יודישע שטעט, וואָס פון איין זייט האָבען זיי פעראורזאַכט די גרויסע יודישע עמיגראַציע קיין אַמעריקא, און פון דער צווייטער זייט האָבען זיי געשטאַרקט אַ נאַציאָנאַלע יודישע בעוועגונג אין רוסלאַנד גופא. אַ סך יודישע סטודענטען, וועלכע זענען פריהער געווען רוסיפיצירט, האָבען זיך אַ וואָרף־געטון צו יודישקייט. דאָס איז געווען אין פיל שטעט, און אויך אין מאָסקווע. אין דאָליצקיס הויז, אין מאָסקווע, פלעגען פאַרקומען פערזאַמלונגען אַלע שבת, ביי וועלכע רוסיפיצירטע סטודענטען פלעגען קומען „זיך אָנשטעקען“ מיט יודישקייט. אין יענע פערזאַמלונגען האָבען זיך בעטייליגט דער איצט־אַלטער ציוניסטישער פיהרער מ. מ. אוסישקין, און יעקב מזא"ה, דער שפּעטערדיגער רב אין מאָסקווע. דאַן האָט דאָליצקי געשריבען זיינע לידער „על חרבות ציון“ און „אם אשכחך“, וועלכע זענען געוואָרען זעהר פּאָפּולער, אויך זאַמלונגען פון ערצעהלונגען „בתוך לבאים“ און „מבית ומחוץ“. פאַר זיין זאַמלונג ערצעהלונגען „מבית ומחוץ“ איז ער פערפאָלגט געוואָרען פון דער רוסישער פּאָליציי. ס'האָט פאַר'ן צענזור געהייסען, אַז דאָליצקי האָט פאָראויסגעזאָגט אַ גירוש פון יודען פון רוסלאַנד. שפּעטער איז טאַקע פאָרגעקומען דער מאָסקווער גירוש. דאָליצקי איז דאַן געפאָהרען קיין אַמעריקא.

דאָ האָט זיך אָנגעהויבען זיין שרייבערישע קאַריערע אויף יודיש. ער איז געווען אַ מיטאַרבייטער אין „טאַגעבלאַט“ און אין „מאָרגען זשורנאַל“. ער האָט געשריבען לידער און ראָמאַנען. ער האָט אָנגעשריבען אַרום אַ האַלבען הונדערט ראָמאַנען. אַ געוויסע צייט האָט מען געדרוקט יודישע ראָמאַנען אין העפטען. יעדע וואָך איז ערשינען אַ העפט. דער אַרויסגעבער פון דאָליצקיס ראָמאַנען איז געווען יעקב סאַפּירשטיין, דער גרינדער פון „מאָרגען זשורנאַל“. זיי זענען ביידע געווען לאַנדסלייט פון איין שטאָט — ביאַליסטאָק. און יוגענד־פריינד. איין ראָמאַן דאָליצקיס, אַ העברעאישען, האָט אויך יעקב סאַפּירשטיין אָנגעהויבען אַרויסגעבען אין העפטען, דאָס איז געווען דער ראָמאַן „מלחמת התחיה“. ער איז אָבער אָפּגעשטעלט געוואָרען אין מיטען. פאַר דעם סאָרט ליטעראַטור האָט זיך אין אַמעריקא נישט געוויזען קיין העברעאישער לעזער. די בעקאַנטעסטע ראָמאַנען אויף יודיש פון מ. מ. דאָליצקין, וועלכע זענען ערשינען אין העפטען, זענען געווען „דער געבילדעטער מערדער“, „שטאַרקער פון אייזען“, „יודישע היידען“. אין אַמעריקא האָט מ. מ. דאָליצקי אויך אָנגעהויבען אַרויסגעבען אַ מאָנאַטליכען זשורנאַל אויף יודיש. דאָס איז געווען מיט עטליכע־און־דרייסיג יאָהר צוריק. דער זשורנאַל, האָט געהייסען „די צייט“ און צווישען די מיטאַרבייטער זענען געווען יעקב גאָרדין, מאָריס ראָזענפעלד, פּרץ ווייערניק א. טאַנענבוים, הערמאַלין, דער זשורנאַל איז נאָר ערשינען צעהן מאָנאַטען צייט. דאָליצקי האָט אין אַמעריקא אויך אָנגעשריבען העברעאישע לערן־ביכלעך „ניב שפתים“ און „העט“. אַ סך פון זיינע לידער, אי אויף העברעאיש, אי אויף יודיש. זענען בעאַרבייטונגען פון תלמוד'ישע לעגענדעס, אויך מעשה'לעך און לעגענדעס, וואָס פלעגען אַרומגעהן אין די אַמאָליגע יודישע שטעטלעך פון רוסלאַנד און פּוילען. די לעצטע צייט האָט ער פערעפענטליכט אַ סך פאַבלען. מאַנכע בעאַרבייטונגען, מאַנכע אָריגינעלע.

איין כאַראַקטער־שטריך, וואָס איז מיט איהם פערבליבען ביז זיין טויט איז געווען זיין גלויבען, אַז שרייבען איז נישט סתם אַ מלאכה. און אַז מ'דאַרף זיין זעהר אָפּגעהיט ביים שרייבען; דאָס זענען דאָך ווערטער וואָס דריקען אויס געפיהלען, בשמה רעגונגען... אַפילו אין די גאָר לעצטע יאָהרען, האָט ער זיך אָפּגעגעבען מיט זיינע שריפטען, ווי זיי וואָלטען געווען די ערשטע פרוכט פון זיין פעדער. ער איז אין דעם געווען נאַאיוו — אַן־איינזאַמער סאַנטע נאַאיוויטעט....

דאס יודישע געפיהל נאך דער וועלט-מלחמה

פון אב. קאהאן

פערשידענע אורזאכען, אומשטענדען און איינפלוסען האבען די לעצטע יאהרען געשאפען איבערקעהרענישען — גייסטיגע אזוי גוט ווי מאטעריעלע. מיט די גייסטיגע איבערקעהרענישען מיינען מיר אן'ענדערונג אין איבערצייגונגען אין בעצוג צו פראגען, וועלכע ריהרען אן די סאמע הארץ פון אונזער אידעאליזם.

דאס וואס קומט פאר אין סאוויעט־רוסלאנד די לעצטע 13 יאהר איז א קאלאסאלע היסטארישע ערשיינונג. די ערשיינונג און ענדערונגען, וואס זענען פארגעקומען אין אנדערע לענדער האבען ארויסגערופען א רעוואלוציע אין מיליאנען מוחות. דורך די אלע זאכען איז ארויסגעקומען א מיש־מאש, א פלאנטער, סאציאליסטען איבער דער גאנצער וועלט העלפען דעם עולם פון דעם פלאנטער זיך צו בעפרייען. קארל קאוטסקי איז איינער פון די וויכטיגסטע דענקער אונזערע און ער ארבייט מיט זיינע וואונדערליכע פעהיגקייטען און מיט א וואונדערבארען קוראזש פאר דעם צוועק. די פיהרער פון דער אמת־ריזיגער און מעכטיגער דייטשער סאציאל־דעמאקראטיע טוען דאס זעלבע אויף זייער קאלאסאלען פראקטישען שטייגער; און א דאנק זייער שכל און טאקט איז דייטשלאנד, און מען קען זאגען גאנץ אייראפא, שוין מעהר ווי איין מאל געראטעוועט געווארען פון אומגליקען. פאר די יודישע סאציאליסטען שטעהט א רייה פראגען און איינע פון זיי איז די פראגע וועגען דעם יודישען געפיהל אין איצטיגען מאמענט.

* * *

די וועלט־מלחמה און די רעוואלוציעס האבען געהאט א זונדערבארע ווירקונג אויף דער לאגע און שטימונג פון יודען אין פערשידענע לענדער. זיי האבען אין זיי פערגרעסערט זייער נאציאנאליסטישען געפיהל און איהם ענטוויקעלט אויף א בייטם שטייגער. דאס איז אמת וועגען אן'אומגעהויער מאסע יודען פון די פערשידענסטע קלאסען און ריכטונגען.

יודען זענען געוואוינט פון רעוואלוציעס צו בעקומען פערבעסערונגען פאר זיך אלס יודען. וואס מעהר פרייהייט א לאנד געניסט, אלץ בעסער ווערען יודען דארט בעהאנדעלט. אזוי האט אונז געלערענט די געשיכטע פון די לעצטע צוויי, דריי הונדערט יאהר. ווען אין א מדינה הערשט פינסטערניש און דעספאטיזם, ווערען יודען געהאלטען אין א גהעטא. זיי ווערען בעהאנדעלט ערגער ווי שטיפקינדער. ווען עס הויבט אן צו שיינען די זון, ווען דאס פאלק בעפרייט זיך פון זיינע קייטען, געניסען יודישע איינוואוינער, טיילווייז ווענינסטענס, די פרוכט פון דער פערבעסערונג.

וואס מעהר פאלקס־הערשאפט ענגלאנד האט ביי זיך ענטוויקעלט, אלץ מעהר איז דער ענגלישער יוד אנערקענט געווען אלס בירגער. און אין פראנקרייך האט די גרויסע רעוואלוציע אן דעם יודען אויך נישט פערגעסען.

מען האט דורך דער מלחמה געהאפט אויף דער שטירצונג פון די אייראפעאישע טראנען. די שטירצונג איז געקומען. א גאנצע רייה פעלקער, וועלכע זענען געווען אונטערטעניג ביי אנדערע, האבען דורך דער וועלט־מלחמה זייער זעלבסטשטענדיגקייט בעקומען. אלזא האבען יודען אומעטום ערווארט צו געניסען מעהר נאציאנאלע פרייהייט, צו געווינען מעהר אנערקענונג פון זייערע מענשליכע רעכט.

די ווירקליכקייט איז אבער פאר זיי געווען א ביטערע ענטוישונג. אומעטום זענען די בעפרייטע פעלקער בעזויפען געווארען מיט זייער נייער נאציאנאלער זעלבסטשטענדיגקייט. און אומעטום האט דאס מיטגעבראכט א נייע כוואליע פון אנטיסעמיטיזם. דער נאציאנאלער עגאאיזם איז דורך דעם זיג אזוי שטארק געווארען, אז דער יוד, וועלכען זיי בעטראכטען אלס א פרעמדע בעשעפעניש, איז זיי נאך פיל פרעמדער און אונערטרעגליכער געווארען. דער טריאומפירענדער נאציאנאליזם ענטהאלט אין זיך נישט מעהר טאלעראנץ צום יודען. גאר ווייניגער.

וועגען סאוויעט־רוסלאנד קען מען דאס נישט זאגען. די רעגירונג מאכט אנשטרענגונגען דעם אנטיסעמיטיזם צו אונטערדריקען. עס איז אין איהרע אינטערעסען; זי טוט עס אבער אויפריכטיג. ווי ווייט איהר איז מעגליך, זוכט זי די מגפה אויסצוראטען. עס זענען פאראן פערשידענע אורזאכען, איבער וועלכע זי פיהרט די אויפגאבע נישט דורך מיט יענער ענערגיע, וועלכע זי ווייזט ארויס אין אנדערע ריכטונגען. מיינען מיינט זי דאס אבער ערנסט, און דער פאקט, צום ביישפיל, אז א יוד מיט דעם נאמען קאהאנאוויטש שפילט אזא וויכטיגע ראלע אין סטאלינס אלמעכטיגער סוויטע, איז גענוג בעוויזען אויף דעם וואס מיר זאגען דא. (עס איז געווען א מיינונג, אז סטאלין האט טראצקין בעזייטיגט דערפאר, וואס ער איז א יוד. איך גלויב, אז די מיינונג האט קיין שום ממשות נישט). טראץ דעם אלעם איז דער אנטיסעמיטיזם שטארק פערשפרייט צווישען די רוסישע מאסען, און אפילו צווישען די מאכט־האבענדע אין סאוויעט־רוסלאנד. ער איז אומגעהייער שטארק פערשפרייט אין די רייהען פון דער קאמוניסטישער פארטיי. דא איז נישט דער פלאץ אריינצוגעהען אין איינצעלהייטען. בקיצור, קען מען דא זאגען, אז דאס שטימט מיט דער אלגעמיינער לאגע איבער דער גאנצער וועלט נאך דער מלחמה, און נאך די רעוואלוציעס, דער אנטיסעמיטיזם איז געווארען שטארקער. דעם יודען איז געווארען ערגער, א סך ערגער.

נאך, איז ביי יודען אויסגעוואקסען א געפיהל, אז יעדער באציע האט געוואונען פון דער מלחמה אויסער אונז. מיר יודען האבען פערלוירען. דאס פיהלט זיך אומגעהייער שטארק, אן'אומבעשרייבליכער פערצווייפלונגס־געפיהל האט זיך פערשפרייט צווישען יודען איבער דער גאנצער וועלט. אן'אומבעשרייבליכע עלענד־שטימונג. מען האט גענומען ב בענקען נאך עפעס א הילף צו דעם וועהטאג.

אמאליגע צייטען וואלט מען די רפואה געזוכט אין דער יודישער רעליגיע, אין שוהל. נאך די ערשטע פאגראמען אין רוסלאנד זענען אלע שוהלען און בתי־מדרשים געווען געפאקט מיט יודען, וועלכע זענען געקומען אויסגיסען זייערע הערצער פאר גאט און זפאראייניגען זייערע הערצער צווישען זיך. היינט שפילט די רעליגיע נישט די זעלבע ראלע וואס אמאל. די ערשטע פאגראמען זענען פארגעקומען מיט פופציג יאהר צוריק. זינט דאן זענען גרויסע, גרויסע יודישען מאסען געווארען איבערטעליגענטער, אויפגעקלערטער. דער אלטער גייסטיגער לעבען קען זיי מעהר נישט בעפרידיגען. זייער בענקעניש האט גענומען זוכען אן'אנדער הייל־מיטל.

די, וואס מישען צוזאמען דעם אלטען ציוניזם מיט דעם נייעם יודישען געפיהל צו פאלעסטינא האבען א גרויסען טעות אין דער יודישער פסיכאלאגיע פון איצטיגען מאמענט. אין אן'ארטיקעל, וועלכען איך האב געשריבען קומענדיג צוריק נאך מיין צווייטער פאלעסטינא־רייזע, האב איך זיך אויסגעדריקט אומגעפעהר אזוי:

פאלעסטינא אינטערעסירט איצט מיליאנען יודען נישט אזוי אלס א יודישע היימלאנד, ווי אלס א צענטער פון דעם יודישען געפיהל. פערבייגעהענדיג איז מיר אנגענעהם צו בעמערקען, אז בחום סאקאלאוו, איינער פון די הויפט־זיילען פון דעם ציוניזם, דריקט איצט אויס דעם זעלבען געדאנק. די סימפאטיע צו דער יודישער פאלעסטינא איז אומגעהייער שטארק פערשפרייט און אומגעהייער טיף.

איז דאס צופיל נאציאנאליזם? א טייל יודישע סאציאליסטען גיבען אפ זייערע בעסטע קרעפטען און בעגייסטערונג פאר יודישע שולען און אויפצוהאלטען די יודישע שפראך. מיט וואס איז אזא נאציאנאליזם כשר'ער, ווי דער געפיהל צו פאלעסטינא?

אזוי איז די ווירקליכקייט. יודען זענען נישט אזא חברה, וואס מען קען זיי מיט א קלאפ אפפטר'ן, פערקעהרט, יעדער קלאפ, וואס מען גיט זיי, קלאפט זיי נאך מעהר צוזאמען. די פויסטען פון די ערשטע רוסישע פאגראמשטשיקעס אין די אכטציגער יאהרען האבען די יודען פעראייניגט. רעוואלוציאנערען און פרומע יודען זענען פערברידערט געווארען. די עם־עולם'ניקעס, וואס זענען געפאהרען קיין אמעריקא, זענען דורך זיי פעראייניגט געווארען אלס יודען, פונקט ווי די „בילו־צעס", וואס זענען צו דער זעלבער צייט געפאהרען קיין ארץ־ישראל אלס פיאנערען פון א נייער יודישער היים אין דעם אלטען ארץ־ישראל.

די, וואס מיינען, אז די טרויעריגע פאסירונגען פון די לעצטע פאר יאהר האבען אפגעקיהלט ביי יודען דעם אינטערעס צו פאלעסטינא, האבען א טעות אין דעם יודען בכלל, און אין דער פאלעסטינא־סיטואציע בפרט. נישט אפגעקיהלט, נאך מעהר אנגעווארימט האבען זיי דעם גרויסען יודישען עולם. דאס געהט נישט נאר אויף דעם פאלעסטינער פאגראם, נאר אויך אויף דעם „ווייסען בוך". פיי הונדערטער טויזענדער יודען, וועלכע זענען געווען גלייכגילטיג, האט א טיאכקע געטון אין הארצען. אלע זענען בעהערשט געווארען פון דעם געפיהל, אז מען געהט געגען יודען.

פאר דעם פרומען יודען איז זיין רעליגיעזער געפיהל צו פאלעסטינא געווען קאנצענטרירט אין דעם כותל־מערבי. פאר דעם נישט־רעליגיעזען יודען איז איצט גאנץ פאלעסטינא איין כותל־מערבי. ער בעטראכט פאלעסטינא אלס דעם צענטער פון א יודישען געפיהל, און סאציאליסטען שעפען אן אומבעשרייבליכע בעגייסטערונג אין דער וואונדערליכער מארטירער־ארבייט פון אונזערע סאציאליסטישע חלוצים־קאלאניעס אין פאלעסטינא.

די „התקוה" פלעגט זיין דער הימן פון דעם ציוניזם. עס איז א בעקאנטער פאקט, אז דער זעלבער ניגון איז איצט אומעטום געווארען א מין הימן פון דעם נייעם יודישען געפיהל. ציוניסטען און נישט ציוניסטען דערשפירען א ווארעמקייט, בשעת מען הויבט אן דעם ניגון צו זינגען. ווען איינשטיין איז געווען אין ניו־יארק און מען האט איהם געמאכט די גרויסע אויפנאהמע אין סיטי האל, האט מוזיק געשפילט דעם אמעריקאנעם הימן, דעם דייטשען, און לכבוד די יודען האט מען געשפילט די „התקוה". און איינשטיין און א גרופע בעקאנטע אמעריקאנער יודישע כלל־טוער, נישט־ציוניסטען, האבען אפלאדירט. זינט דער מלחמה און די רעוואלוציעס האט יעדער באציע איהר הימן מיט א נייער בעגייסטערונג אויפגענומען; און די יודען האבען דערפיהלט, אז זיי האבען נישט קיין הימן, אבער א פאלק זענען זיי דאך, האט מען דערפאר גאנץ אומבעוואוסטערהייט דערפיהלט דעם אפעל פון דער „התקוה".

וואס אין צעהן יאהר ארום וועט זיין, ווייס איך נישט. איך בין אבער איבערצייגט, אז יודען וועלען פאלעסטינא נישט אויפגעבען און נישט אויפהערען צו בויען. יא, זיי זענען אזא חברה, וואס מען קען פון זיי מיט קיין קלעפ זייער בעגייסטערונג נישט ארויסטרייבען.

שבת נאכמיטאג אין בית=מדרש

פון אברהם=הערש פלאקסער

די טישען זענען געדעקט מיט ווייסע טישטיכער (ב״ש ו שניי־ווייס) ביי דער טיר דאר'ט ווא ס'איז אנגעגאסען מיט וואסער פון די הענד וואשען, זיצען בערדיגע יודען, טרעגערס, שלעפער'ס, מיט געלע פלושענע קיטשמעס אויף די קעפ און זאגען תהלים ברכי נפשי, איינער אן'אלטישקער מיט איבערגעדרעהטע רויטע אויגען, וואס ציטערט מיט דער אונטערשטער ליפ, און דאס אויבערשטע מלבוש אהן קנעפלעך איז ארומגענומען מיט א לאנג שמאל לעדערל, פערצעהלט פון זיין שבת, וואס דער גבאי האט איהם געשאפט: — „אזוי, אונטער דער יויך איז געווען גענוג (ער ווייזט מיט'ן פינגער ביז'ן מויל) טשאלענט, קיגעל, חלה, צו דער זעט, נאר פיש, פלייש — אויפ'ן שפיץ מעסער.

א חברה יונגע שיבען זיך מיט אן'אלטען געלען טלית, און דער שטויב דערהויבט זיך ביז צום בעלעק. איינער, א האלב־נאקעטער יונג, געוויקעלט אין שמאטעס און בעשיכט אין אלטע צוריסענע קאלאשען, רייסט אן פון דעם טלית א שטיק און מאכט זיך א פאר צילקעס אויף די פיס. דערזעהט דאס איינער פון די תהלים־זאגער, שרייט ער מיט'ן גאנצען כוח: — יונגאטש איינער! מיט א דבר־מצוה מעג מען זיך ארומוויקלען די פיס?.. דער שמש, דערהערענדיג, וואס דא טוט זיך, לויפט ער צו צו דעם יונג מיט א הויך, שטארק קול: — ארויס, ארויס! און באלד העלפען איהם אונטער אלע יודען און יונגלעך, וואס געפינען זיך נאר אין בית־מדרש מיט איין קלאפ ווי א גרויסער דיבער ארויס, ארויס!! אלע איינאיינעם נעהמען זיך אן פאר דעם בזיון פון אלטען געלען טלית. מען שטופט דעם יונג ארויס און מען פערקלאפט די טיר אונטער איהם. דאס אלץ פאסירט דארט אונטען ביי דער טיר צו.

אויבען באהענט, נישט ווייט פון ארון קודש, זיצען ארום אין טיש חסידישע, אלטע יודען אין סיימעטענע היטלעך מיט אטלעסענע יובעציס און מעשענע ברילען. זיי לערנען מדרש, זוהר, חומש, צ'ך־יעקב, איינער זיצט גלאט ביים טיש איבגאנצען אהן ספר, נאר ער גענעצט און שמעקט טאבאק.

— ס'וואלט זיך פערדייעט איצט א גלעזעל הייסע טיי, — זאגט איינער פון די זיצערס מיט דער סליגע אין מויל דעם ארומיגען עולם — און אלע איינאיינעם הויבען אן צו שאפען א פלאן, ווי אזוי דאס אויסצופיהרען. אין דעם, קומט צו א פרישער יוד אין א שווארץ טיכענער יובעצע, א בעל־בתישער, פשוט'ער יוד און זאגט, אז ער האט נאך איין „מארקע" אויף טיי אין דער מקוה אריין, און פון זיינע אויגען איז קענטיג, אז מיט זיין גאנץ הארץ וויל ער מהנה זיין די יודען מיט א גלעזעל חמין אין שבת. דער יוד בעהמט זיך אליין געהן אין דער מקוה ברענגען די טיי. איינער גיט איהם אפ זיין וואלענעם שאל פון האלז און זאגט ז׳ם אן מיט גרויס כוונה, אז ער זאל גוט ארומפאקען מיט'ן שאל דעם טשייניק, בכדי די טיי זאל זיין גוט קאכעדיג, א צווייטער איז איהם מזהיר, אז ער זאל געדענקען צו פערשטאפען דאס לעכעל פון טשייניק. די טיי זאל בייזט אויסגעקיהלט ווערען אויפ'ן וועג. דער יוד זאגט זיי אזוי צוטון און געהט נאך די טיי. נאך זיין אוועקגעהען הויבט זיך אן א פלפול צווישען די זיצערס ביים טיש, צי על פי דין איז גלייך ארומצוקוויקלען א טשייניק מיט א וואלענעם שאל, בכדי צו דערהאלטען די היץ פון דער טיי? איינער, א יוד מיט גרויסע ברעמען און בייזע אויגען, זאגט, אז עס איז אן „איסור גמור" און ס'איז נישט דא דערויף קיין שום „היתור".

א צווייטער יוד זאגט, אז לויט דעם דין מעג מען בפירוש אזוי טון, ווייל עס איז נישט קיין „מוסיף הבל, נאר א מעמד חום". דאס הייסט, ער שאפט נישט קיין נייע, פרישע היץ אין דער טיי, נאר ער לאזט נישט אויסגעהן די היץ, וואס איז שוי'ן דא, און דאס מעג מען נאך אלע פוסקים. אזוי צו טיילען זיך די זיצערס ארום דעם טיש אויף צוויי כתות, איינע איז נוטה צום ערשטען צד, אז מען טאר בשום אופן נישט, די צווייטע — אז מען מעג יא. איטליכער צד שלעפט ארויס פון דער פולקע אלטע, גראבע, פיל שטויביגע ספרים געבונדען אין צוריסענע גראהע לייווענד, און זוכט דארט עפעס צווישען די קליינע האלב־אפגעריבענע רש"י אותיות'לעך....

אין דעם קומט אן צום טיש א פרישער יוד מיט א געל בערדל און זאגענדיג מיט א שמייכעל א ברייטען „גוט־שבת", שיט ער אויס אויפ'ן טיש א פולע האנד מיט זכר־ארבעס און צוויי רויטע עפעלעך. — עסט יודען — זאגט ער — ווייסט איך אז דער מגיד האט געמאכט א זכר. עולם פערגעסט אין זיין פלפול און מען נעהמט זיך צו די ארבעס מיט עפעל. איינער נעהמט ארויס פון טאש א מעסערל מיט א הילצערן שטילעכל (א קנייפעל), פאמעלעך שיילט ער אפ די עפעלעך, צושניידט זיי אויף דינע פריטשעלעך און טיילט ארום דעם עולם, יעדען א פעניצעל עפעלע. עסענדיג די ארבעס מיט עפעל, ווערט דער עולם גאר גוט געשטימט אזוי, אז פון די צוויי כתות איז צוריק געווארען איין כתה און איינער, אן'אלטער יוד, וואס זיצט די גאנצע צייט אין דער בלויסער יארמולקע הויבט אן פערצעהלען א מעשה:

— „דער רבי פון לובלין איז אמאל געווען אין בערלין. אין דער זעלבער צייט איז אויך געווען אין בערלין דער רבי ר' בונם פון פרשיסחא, נאך איידער ער איז נתגלה געווארען. פערשטעהט זיך, אז ער איז געגאנגען פערשטעלט פאר א פראסט דייטשעל, ווי א געוועהנליכער פראוויזער פון אן'אפטייק. ווארים ער האט זיך דעמאלט פערנומען מיט „חכמת־הרפואה". דערהערענדיג, אז דער רבי פון לובלין איז אין בערלין, האט ער אויפגעזוכט די אכסניה, וואו ער שטעהט איין, און איז אהינגעגאנגען פרייטאג פארנאכט דארט צו האלטען שבת. דער בעל־אכסניה, דערזעהענדיג א געוועהנליך דייטשעל האט מן הסתם איהם געזאגט, אז ער וועט איהם נישט קאנען אריינלאזען צום רבינ'ס טיש שבת. — אויב אזוי — האט דער רבי ר' בונם געזאגט — וועט ער אליין עסען פאר זיך אין א צווייטער שטוב. דערויף האט דער בעל־אכסניה מסכים געווען ווען דער רבי ר' בונם איז צו פערבליבען דארט שבת. פרייטאג צונאכט נאך קידוש, האט דער רבי פון לובלין אנגעהויבען שרייען ווי א לייב: בונם בן אסתר, בונם בן אסתר, קום אריין צום טיש!! פערשטעהט זיך, אז דער רבי ר' בונם איז גלייך געקומען צום טיש, און דער רבי פון לובלין האט איהם דערלאנגט א גרויסען בעכער מיט וויין. דער עולם האט שטיל געקוקט מיט זעהר פערוואונדערטע אויגען אויף דעם דייטשעל און נישט געוואוסט, וואס דא איז פארגעקומען? נאך די פיש האט דער רבי פון לובלין אנגעהויבען מיט א פסוק פון דער תורה: — „ביי עשו'ן שטעהט ויקראו שמו עשו, ביי יעקב'ן — „ויקרא" שמו יעקב, איז דאך קשה, פארוואס ביי יעקב'ן א לשון יחיד? נאר דער תירוץ איז אז אויפ'ן אמת קען נאר פאלען איינער"....

ווען דער יוד האט געענדיגט דערצעהלען די מעשה איז אנגעקומען דער יוד מיט א גרויסען טשייניק טיי אין איין האנד און א קליין טשייניקעל סענץ אין דער צווייטער האנד. נאך איידער ער האט געדאשעט דעם טשייניק אויסצופאקען פון פערהילטען שאל און אוועקשטעלען אויפ'ן טיש, איז שוין ארום איהם געשטאנען א רעדעל מענשען קליין און גרויס, יונג און אלט, אלע מיט אויסגעשטרעקטע הענט אין דער הויך האלטענדיג בלעזער, און זיך געריסען צו א גלעזעל קאכעדיגע טיי. דער יוד, וואס איז געווען דער ערשטער אויפטוער פון די טיי, האט אריינגעשריגען אין רעדעל אריין: געדענקט אן מיר, ווארום כ'בין א כהן, דער עולם האט זיך געקוויקט און געזופט די טיי מיט אזא כוונה, גלייך ווי ער וואלט נישט געהאט אין זיין האלז א לעק וואסער חדשים לאנג. איינער האט געטרינקען לויטער קאכעדיג וואסער אהן סענץ — אלץ בעסער ווי ס'קאלטע וואסער נאכ'ן טשאלענט — האט ער געזאגט צו פערשטעהן און אויסטרינקענדיג איין גלאז, האט ער זיך גלייך געשטופט צום רעדעל אויס'פועל'ן זיך א צווייטס. ווען ער האט זיך שוין גוט אנגעזופט, האט ער דאס גלאז אריינגעלעגט איז טאש, זיך פערקנעפעלט דעם פאלטא, געפרובט יעדען קנאפ אויב ער איז גוט פערקנעפעלט און זיך געשטעלט אין א ווינקעל אריין קוקען צום רעדעל. ווען איינער א יוד האט איהם געבעטען ער זאל איהם בארגען דאס גלאז, האט ער אויף קיין פאל נישט געוואלט, דאס איז זיין אייגענס, האט ער געשענה'ט, די עולה הייטען אקער נישט געקאנט פערנעהמען צוויי יונגעלייט און האבען איהם אנגעהויבען מוסר'ן: — נישט בחנם זענט איהר א קאלישער... ס'וואלט אייך געפאסט צו וואוינען אויך אין סדום, ווי קאן מען צוזעהען ווי א יוד לעכצט שבת נאך א שליק ווארימער טיי, און איהר האלט אייך אזוי בבעימות ס'גלאז אין טאש, און זאגט, „ס'איז מיין אייגענס" איז וואס, וועט ער אייך דערפון אנגרינשען א שטיק?! עס האבען זיך אריינגעמישט נאך מענשען. דער „אייגענט'מער" פון גלאז האט זיך אויך נישט געלאזט און די זאך איז דערגאנגען ביז — פעטש! מ'האט איהם שיעור גע'דורס'ט. ס'גאנצע בית המדרש האט געקאכט ארום דער מעשה און גערעדט וועגען דעם קאלישער, דער „איינהאבער" פון גלאז. איינער א יוד האט דערצעהלט, אז ער קאן דעם קאלישער, ער איז אן'אלטער בחור קרוב ששים, ער האט א הויז אין קוטנא און פערמאגט א מטמון מיט געלד, ביי דעם אלעם לעבט ער אפ זיינע יאהרען אין צרות, צליין, אין קארגשאפט.

אויף זינדיגע וועגען

סענסאַציאָנעל־ראָמאַנטישער ראָמאַן פון לאָדזער לעבען

(42

אין דרויסען האָט שוין אָנגעהויבען צו גרויען דער פריהמאָרגען, אויפ׳ן מזרח איז געבוירען געוואָרען אַ פרעכטיגער זומער־טאָג, פערשידענע פויגעל האָבען דעם געבורט בעגלייט מיט זייער געזאַנג, אַ ברכהדיגע פייכטקייט האָט זיך פערשפּרייט איבער די גריגע פעלדער. די ווידער געבוירענע זון האָט געווירקט יעדעס לעבעדיגע בעשעפעניש צו אַרבייט און שאַפען.

פון גוטמאַנס הויז זענען אַרויס די פאַרשטעהער פון דער גערעכטיגקייט, מידע פון דער אַדורכגעאַרבייטע נאַכט, אָבער צופרידענע וואָס זיי איז געלונגען צו דערפירען צום זיג פון דער גערעכטיגקייט, אין צוויי בעזונדערע אויטאָמאָבילען זענען אָפּגעפיהרט געוואָרען אין אַרעסט, אַלס פערדעכטיגע אין האָבען אַ שייכות צום מאָרד פון אינזשיניער ראָבערט מערטענס — דער שאָפער יאָקוב ראַטמאַן און די פּראָסטיטוטקע מאַניע „נ. נ.".

קאַפּיטעל 17

ווידער א סענסאַציע

דער מאָרד פון אינזשיניער ראָבערט מערטענס איז געווען די סענסאַציע פון טאָג, די צייטונגען האָבען אָפּגעגעבען גאַנצע זייטען אויף צו בעשרייבען דעם געהיימניספולען מאָרד, יעדע צייטונג האָט געפיהרט די אויספאָרשונג אויף איהר אַרט און געמאַכט פערשידענע השערות, הגם די פּאָליציי האָט מיטגעטיילט, אַז ס׳זענען פערהאַלטען געוואָרען 2 מענשען, וועלכע מען איז חושד, אַז זיי האָבען אַ שייכות צום מאָרד, די פּאָליציי האָט אָבער נישט געקענט אָנגעבען די סיבות פון מאָרד, ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט איז ווידעראַמאָל דערמאָהנט געוואָרען די גנבה פון דער ערפינדונג אין „כעמיקפּאָל" און די ערמאָרדונג פון אינזשיניער הענריק הערץ, באַכמעהר דערפאַר, וואָס די צייטונגס־רעפּאָרטערען האָבען זיך באַלד דערוואוסט, אַז ביי דעם ערמאָרדעטען האָט מען געפונען אַ קאָפּיע פון דער געגנבעטער גרויסער ערפינדונג.

אומעטום האָט מען נאָר גערעדט וועגען דער געשעהעניש, דאָס איז געווען די טעמע פון טאָג צווישען אַלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, יעדער האָט זיך דאָס קאָמענטירט אויף זיין אופן.

כדי אָבער נישט צו שטערען דעם גאַנג פון דער אויספאָרשונג, האָט זיך די פּאָליציי בעמיהט, אַז ס׳זאָלען נישט אריינקומען אין די צייטונגען די נעמען פון די פערהאַלטענע און שייכות מיט דעם מאָרד פון מערטענסען.

אין דער אויספאָרשונגס־פּאָליציי איז געגאַנגען אַ פיבערהאַפטע אַרבייט, נאָך די מפּלות צוליב דעם וואָס איז אונמעגליך געווען צו ענטדעקען די מערדער פון אינזשיניער הערץ און פון ראַפאַעל באַטאַנסאָן, האָט די אויספאָרשונגס־פּאָליציי איצט געוואָלט אויסנוצען די געלעגענהייט, כדי זיך צו רעהאַביליטירען. דער ענין איז געוואָרען נאָך מעהר אינטערעסאַנט צוליב דעם וואָס קאָמיסאַר דאַנסקי איז געווען איבערצייגט, אַז דער מאָרד פון מערטענס האָט אַ גרויסען שייכות צו די גנבה אין „כעמיקפּאָל" און אַז איצט וועט דער גאַנצער ענין מוזען אויפגעקלערט ווערען.

מיט יעדער סענסאַציע האָט מען זיך אויך שטאַרק אינטערעסירט אין דער אונטערוועלט, דאָרט איז עס געווען אַ האַזאַרד, דאָרט אין דער אונטערוועלט האָט מען זיך נישט אַזוי ווייט אינטערעסירט מיט דעם ווער ס׳האָט אויסגעפיהרט דאָס אָדער אַן׳אַנדער פערברעכען נאָר מיט דעם ווי אַזוי דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען, וואָס פאַראַ מיטלען, פאַראַ שפּיצלער זענען דערביי בענוצט געוואָרען.

ביים וואַרשאַווער יאַט אין דער שענק איז דעמזעלבען טאָג געווען טומעלדיג, אַלע האָבען גערעדט וועגען דעם בייעם מאָרד אין דעם פּאַלאַץ פון מיליאָנער גוטמאַן.

— דאָס האָט נישט געמאַכט קיין „וויטישער" האָט געזאָגט בינם „בענקאַרט", אַ „וויטישטאַק" שטעכט נישט מיט קיין מעסער און דאָס גלייך אין האַרץ אַריין, דאָס האָט געטון אונזערס אַ מענש, אָבער צו וואָס האָט דאָס אונזערס אַ מענש געזאָלט טון? וואָס האָט ער געהאַט דערפון, קיין כסף האָט ער דאָך דאָרט גאָרנישט גענומען.

— די גאַנצע מעשה געפעלט מיר נישט, האָט בעזאָגט ראובן ביק", ביי דעם דאָזיגען מיליאָנטשיק גוטמאַן קומען עפּעס פאַר מיאוסע שטיק.

אין דער שענק איז אַריינגעקומען דער „תליון" אַן׳אָנגעכמורעטער און בייזער, אין דער האַנד האָט ער געהאַלטען אַ „לאָדזער נאַכריכטען" ער האָט זיך אַוועקגעזעצט ביי אַ טיש און גערופען.

— „ראובן ביק" קום נאָר אַהער.

ראובן איז געהאָרכזאַם צוגעגאַנגען צום „תליון" און זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש.

— ראובן, לייען מיר איבער, וואָס די צייטונג שרייבט, איך דאַרף דאָס צו וויסען.

— דאָס איז אַ „נאַסע" אַרבייט.

— דערצעהל מיר נישט קיין מעשיות, נאָר לייען אַ קלאָג איז צו מיין קאָפּ וואָס איך קען נישט לייענען און איך דאַרף אָנקומען צו ענ׳ תרע לאַסקעס.

ראובן האָט נישט מעהר גערעדט נאָר האָט אָנגעהויבען צו לייענען די צייטונג פון אָנהויב ביז סוף.

דער תליון איז געזעסען מיט די עלענבויגענס אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן טיש און דעם קאָפּ אויף די הענד און זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו דעם וואָס „ראובן ביק" האָט געלייענט, בעזונדערס שטאַרק האָט ער זיך אינטערעסירט מיט דעם וואָס ביי דעם ערמאָרדעטען האָט מען געפונען אַ „קאָפּיע פון דער געגנבעטער ערפינדונג אין „כעמיקפּאָל" און ער האָט זיך געהייסען די דאָזיגע שטעל נאָכאַמאָל איבערלייענען. ראובן האָט פערענדיגט דאָס לייענען און דער תליון האָט איהם געשיקט צו אַלדע רוחות, אַליין איז ער געבליבען זיצען און געטראַכט וועגען דעם וואָס ס׳איז געשעהען בייגאַכט ביי גוטמאַנען.

— זאָל דאָס זיין דער פערשוין, האָט דער „תליון" זיך געטראַכט, וואָס האָט מיר בעצאָהלט פאַר צוגנבענען די דאָקומענטען, אָדער האָט זיי איהם מאַניע געגעבען?

ער האָט נאָכאַמאָל צוגערופען ראובנען און איהם געזאָגט:

— הער נאָר ראובן איז נישט ווי אין אַ צייטונג פערהאַן דער פּאָרטרעט פון דעם פערשוין וואָס מ׳האָט איהם היינט בייגאַכט קאַלט געמאַכט.

— כ׳וועל געהען זעהען.

ראובן איז אַרויס צו אַ צייטונגס־פערקויפער און אין עטליכע מינוט אַרום איז ער צוריק אַריינגעקומען מיט אַ פּוילישער צייטונג, אין וועלכער ס׳איז געווען אָפּגעדרוקט די פאָטאָגראַפיע פון דעם ערמאָרדעטען אינזשיניער ראָבערט מערטענס.

— דאָס איז נישט די גבלה, האָט געזאָגט בייז דער „תליון" און אַוועקגעוואָרפען די צייטונג, און ווענדענדיג זיך צו ראובנען האָט ער געזאָגט:

— הער ביק, איך וועל דיך דאַרפען האָבען צו עפּעס אַ משא ומתן, דו ווילסט מיר העלפען?

— פאַרוואָס נישט, איך ווייס, אַז דו מאַכסט שטענדיג פעסטע זאַכען, שוין לאַנג זיך נישט „גע־הערשט" קיין פאַר גראָשען.

— שא הער אויס וואָס איך וועל דיר זאָגען. דו געדענקסט ווען איך האָב מיט עטליכע חדשים צוריק דאָ אין דער דאָזיגער שענק געליטען אַן׳עולה פון עפּעס אַ וויטישען שאָפער, דו געדענקסט, אַז איך בין דאָ געזעסען דעמאָלט מיט מאַניען, פערכאַפּט זאָל זי ווערען. דו ווייסט דאָך מיט מאַניען, וועלכע איך האָב גענומען ביי דער גראָבער רחמה. די דאָזיגע עולה האָב איך נאָך נישט פערביסען, איך זיך מיך נאָך צו „אָדעגרען", דעמאָלט איז געשעהען נאָך אַן׳ערגערע מעשה, ווען מאַניע האָט געמאַכט פּליטה מיט דעם שאָפער, האָט זי ביי מיר צוגעגנבעט פּאַפּירען, וועלכע זענען ווערט מיליאָנען, מיט איין וואָרט, ראובן, דו הערסט, איך וויל מיך „אָדעגרען" פאַר יעדען פּרייז, ס׳זאָל מיך אַפילו קאָסטען מיין קאָפּ. דורך דער גראָבער רחמה האָב איך מיך דערוואוסט ווער מאַניע איז, פון וואַנען זי שטאַמט און אַזוי אַרום בין איך געקומען דערצו זיך צו דערוויסען וואו זי געפינט זיך איצט. איך האָב מיך אויך דערוואוסט, הערסט ראובן, אַז זי איז געוואָרען אַ „נקבה" פון אַן׳אייגענעם ברודער, פערשטעהסט זיך, אַז יענער יאַלד ווייסט נישט, אַז דאָס איז זיין שוועסטער און לעבט מיט איהר אַ גוטען טאָג.

היינטיגע וואָך האָט דער תליון ווייטער דערצעהלט, אויסטרינקענדיג נאָך עטליכע כוסות, בין איך ענדליך געגאַנגען דאָרט אַהין ווי מאַניע וואוינט, כדי זיך מיט איהר אָפּצורעכענען און אויב ס׳וועט מעגליך זיין זי אינגאַנצען צוצונעהמען פון דאָרט, צוריק צו מיר.

איך בין דאָרט אַהינגעגאַנגען באַלד אינדערפריה, באַלד ווי איך בין אַהינגעקומען אויף דעם אָרט האָב איך דערזעהען דעם „וויטישען" שאָפער, וועלכער איז אַרומגעגאַנגען אויפ׳ן הויף.

(המשך קומט)

מאַריאַנע׳ס סוד

פון

וולאַדימיר גראָסמאַן

נישט לאַנג איז געשטאָרבען אַ בעקאַנטע פראַנצויזישע פרוי, אַ מאַיעסטעטישע ערנסטע און געבילדעטע שרייבערין, אַן׳ענערגישע פּאָליטישע טוערין, מאַדאַם סעווערין. דעם נאָמען פון דער פרוי וועלען לאַנג בעהאַלטען אין זכרון נישט נאָר פראַנצויזען. זי איז געווען איינע פון די ערשטע, וועלכע האָבען פערשטאַנען די בעדייטונג פון אַ ברייטער איינוואַנדערונג פון פרעמדע קיין פראַנקרייך. מאַדאַם סעווערין האָט אַמאָל גענומען אַ גרויסען אַנטייל אין דעם דרייפוס־פּראָצעס. ערשט ביי איהר לויה האָב איך בעמערקט אויף איהר ווילע, אין אַ דאָרף, אַ הונדערט קילאָמעטער פון פּאַריז, אָנגעשריבען די ווערטער „דריי טרעפען". דריי טרעפען האָט געהאַט דאָס הויז אין רען, וואו מען האָט גע׳משפט משפט צום צווייטען מאָל אַלפרעד דרייפוס. אַן׳אָנדענקען פון אַ שווערען קאַמף פאַר גערעכטיגקייט. אין דעם דאָזיגען הויז האָט זיך אַמאָל אויסבעהאַלטען ביי מאַדאַם סעווערין דער בעקאַנטער פראַנצויזישער פּאָליטיקער און געוועזענער פּרעמיער מיניסטער זשאָזעף קאַיאָ. ווען מען האָט איהם געזאָלט אַרעסטירען. מאַדאַם סעווערין האָט אָפט געשריבען אין דער פּרעסע, און איהרע אַרטיקלען, שטענדיג וואַרים און שעהן געשריבען, האָבען זיך געלאָזט הערען און בעמערקען. זי האָט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס. מאַדאַם סעווערין איז געווען אַ שעהנע רעדנערין, אַן׳איבערצייגטע, אַ טיפזיניגע, אַן׳אינטערעסאַנטע. אָבער העררליכער פון אַלץ האָט געווירקט איהר אימפּאַזאַנטע און אידעאַלע פרויען־געשטאַלט. זי איז געווען אַ בירגער פון איהר לאַנד. אַ טריבון, אַ שטימע פון רייבעם געוויסען. צו איהר לויה אין דעם ווייסען שטעטעל זענען געקומען פון פּאַריז טויזענדער מענשען. איך האָב קיינמאָל אין מיין לעבען נישט געזעהען אַזוי פיל רויטע, פייערדיגע רויזען ווי אויף איהר אָרון. אַן׳אָרקעסטער פון דאָרפסלייט האָט דעם גאַנצען וועג געשפּילט דעם טרויער־מאַרש, די זון האָט געשיינט, אָבער דאָס האַרץ האָט געוויינט — אַזוי פיל אידיליע אַזוי פיל איבערגעגעבענהייט און אַנערקענונג און צערטליכקייט צו איהר אָנדענקען האָט דאָ אַרויסגעוויזען דער עולם, וועלכער איז בעשטאַנען פון געקליבענע מענשען.

איך האָב אָנגערופען פריהער דעם נאָמען זשאָזעף קאַיאָ. אָבער עס איז געווען אַ צייט, ווען די גאַנצע וועלט האָט גערעדט נישט פון איהם, נאָר פון זיין פרוי. דאָס איז געווען דעמסטמאָל, ווען מאַדאַם קאַיאָ האָט זיך אָנגענומען פאַר איהר מאַנס כבוד. קאַיאָ האָט אַלס פינאַנץ־מיניסטער דורכגעפיהרט זיין פינאַנץ־רעפאָרם און אַ גרויסער טייל פון דער פינאַנץ־וועלט האָט געפיהרט געגען איהם אַ שאַרפע קאַמפּאַניע. קאַיאָ איז דעמסטמאָל געווען פּרעמיער־מיניסטער. אין דער שפּיץ פון דער קאַמפּאַניע איז געשטאַנען די צייטונג „פיגאַראָ" מיט איהר רעדאַקטאָר קאַלמעט. ווען די קאַמפּאַניע האָט נישט געבראַכט קיין שום רעזולטאַטען האָט מען זיך גענומען צום פּריוואַט־לעבען פון קאַיאָ. קאַלמעט האָט אַרויסבעקומען פּריוואַטע בריף פון קאַיאָ און געוואָלט זיי פערעפענטליכען. אַ סקאַנדאַל האָט געדראָהט אי דעם פּרעמיער־מיניסטער, אי זיין פרוי. איז זי, די פרוי פון קאַיאָ, געקומען אין דער רעדאַקציע פון „פיגאַראָ", אַריין אין צימער פון קאַלמעט און אַריינגעשאָסען אין איהם עטליכע קוילען. קאַלמעט איז געפאַלען אַ טויטער. מאַדאַם קאַיאָ איז אַריינגעזעצט געוואָרען אין דער בעריהמטער פּאַריזער טורמע פאַר פרויען — ספּעציעל פאַר פרויען — „סען לאַזאַר געפענגעניש". דאָס איז געווען אַ סענסאַציע פאַר דער גאַנצער וועלט. די געשוואוירענע האָבען ביים פּראָצעס ערקלערט, אַז זי איז נישט שולדיג. מאַדאַם קאַיאָ איז אַרויס אַ פרייע. דאָס איז געווען פריהער פון אַלץ אַ טריאומף פאַר דער פרוי, אַ בעפרידיגונג פאַר דעם געשענדעטען כבוד פון אַ פרוי. צוועלף מענער האָבען געהאַלטען אין זייערע הענד דעם גורל פון דער פרוי און האָבען זי בעפרייט. אין יעדען אַנדערען לאַנד וואָלט דער פּראָצעס אַנדערש אויסגעפאַלען.

אין דעם לוקסעמבורגער פּאַרק, אין אַ שמאָלער זייטען־אַלעע, וועלכע מען זעהט גוט פון בולוואַר סען־מישעל, בעמערקט מען אַ מאָנומענט פון אַ פרוי אין די מיטעלע יאָהרען. זי זיצט, אַרומגענומען פון אַן׳אַלט־מאָדישען קלייד, מיט אַן׳אַלט־מאָדישער עלעגאַנטער פריזור, קלוגע, וואַכע אויגען מיט אַ בליק, וואָס ציהט צו זיך און רופט. דאָס איז מאַדאַם זשאָרזש זאַנד, די גרויסע פראַנצויזישע ראָמאַן־שרייבערין, איינע פון די אינטערעסאַנטסטע פרויען, וועלכע פראַנקרייך האָט געהאַט. זי איז געבוירען געוואָרען באַלד נאָך דער גרויסער רעוואָלוציע 1804, און איז געשטאָרבען מיט זעקס יאָהר נאָכדעם, ווי די היינטיגע, די אַזוי גערופענע דריטע פראַנצויזישע רעפּובליק איז געגרינדעט געוואָרען 1876. קנאַפּע פופציג יאָהר האָט זי געשריבען, און איהר נאָמען האָט געקלונגען ווייט ווייט איבער די גרעניצען פון פראַנקרייך. זי האָט געהאַט אַן׳איינפלוס אויף דער גאַנצער אייראָפּעאישער ליטעראַטור. זשאָרזש זאַנד איז אָבער געווען אַ פרוי, אַן׳אונגעדליכער קוואַל פון פרויענליבע און טעמפּעראַמענט. איהר ראָמאַן, מיט אַלפרעד דע מוסע, דעם גרויסען דיכטער, האָט געדויערט דריי יאָהר, אָבער די ליידענשאַפט פון דער סעפּאַרירונג וואָלט געקענט אָנפילען אַ גאַנצען לעבען פון אַ דורכשניטס־מענשען.

מ. זשאָרזש זאַנד איז נישט די איינציגע פראַנצויזישע שרייבערין, זי איז נאָר אַ שטראַהלענדער, גלענצענדער נאָמען אין אַ גאַנצער רייהע פון אַנדערע פרויען־שרייבערינס. אויך די היינטיגע פראַנצויזישע ליטעראַטור האָט נישט ווייניג קלינגענדיגע און גלענצענדע נעמען פון פרויען. גענוג אָנצורופען די דיכטערין גרעפין דע נאָאיי און די ראָמאַן־שרייבערלין לאַרין מאַרדריוס.

דאָס אייגענע איז אין טעאַטער, דאָס אייגענע אין דער מאָלעריי, אין דער וויסענשאַפט, אין דער אַדוואָקאַטור — אויף אַלע געביטען פון עפענטליכען לעבען. די פראַנצויזישע פרוי פערכאַפּט בייטע פּאָזיציעס אָבער זי רוט נישט אויף קיין פּאָזיציעס מיט פּאָליטישע רעכט אָדער אָהן זיי, אָבער זי הערשט איבער אַ היבשען טייל פון לאַנד. זי איז נישט דער וויכטיגסטער, אָבער זיכער איינער פון די וויכטיגסטע פאַקטאָרען אין דעם גאַנצען לעבען פון פראַנקרייך.

דאָס לעבען פון אַ יודישער אַקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפּילערין עמיליע אַדלער.

געשריבען ספּעציעל פאַר׳ן „נייעם פאָלקסבלאַט" — פון זלמן זילבערצווייג

די דייטשען באָמבאַרדירען לאָדז

נישטאָ קיין עסען — איך ווער אַ באַרמהערציגע שוועסטער — דער טויט טריומפירט — דער יאָמער פון די פערוואונדעטע — די גרויסע באַטיריליכע טראַגעדיע.

באַלד ווי ס׳האָט זיך אָנגעהויבען די מאָביליזאַציע איז געוואָרען אַ מהומה וועגען לעבענסמיטלען. אין די ערשטע טעג האָט מען עסענוואַרג געקריגען חצי־חנם; אָבער מ׳האָט קיין געלד נישט געהאַט און ווער עס האָט יאָ געהאַט, האָט עס געהאַלטען ווי אַן׳אבן־טוב. שפּעטער אָבער האָט מען אָנגעהויבען איינצוזעהען, אַז עסען איז וויכטיגער ווי געלד און דער עולם האָט זיך געוואָרפען איינקויפען עסענוואַרג. אין נאָרמאַלע צייטען האָבען אייגענטליך אויך באַלעבאָסטעס געהאַט זאַפּאַסען עסענוואַרג אין שטוב, אָבער אַלץ אין קליינע קוואַנטומס. איצט אָבער, ווער עס האָט נאָר געהאַט געלד האָט זיך געעפענט אַ שפּייז־געוועלבעל פאַר זיין אייגענעם געברויך. מען פלעגט איינפּאַך נעהמען אַ צימער פון דער וואוינונג און דאָרט אַריינשטעלען זעקלעך מיט לעבענס־פּראָדוקטען. אָבער דאָס פלעגען מעהרסטענסטיילס טון די פרויען אויף איבענער רעכענונג. ווייל די מענער פלעגען געוועהנליך אַרומגעהן מיט דער זיכערהייט, אַז נאָך איידער די מלחמה הויבט זיך אָן, וועט זי זיך ענדיגען. טאָ צו וואָס איז דער גאַנצער קלאַפּאַט? אויך יוליוס האָט מיך בשום אופן נישט געלאָזט איינקויפען אַ זעקעל מעהל, וואָס אַ געוויסער זילבערמאַן האָט מיר פאָרגעלייגט צו קויפען. ווען כ׳האָב גענומען מיט יוליוס׳ען רעדען וועגען דעם, האָט ער צו מיר אויסגעלאָזט אַלע זיינע בייזע חלומות. אָבער ווען איך בין צוריקגעקומען פון וואַרשאַ און געזעהען, אַז אויך דאָרט בעזאָרגט מען זיך שוין מיט עסען, האָב איך, אָהן מיין מאַנס וויסען, געקויפט דאָס זעקעל מעהל און נאָך אין זעלבען טאָג האָב איך געהאַט די געלעגענהייט פעסטצושטעלען, אַז כ׳האָב געטון אַ גיטע זאַך. ווען כ׳בין [illegible] פאַרנאַכט [illegible] אין שטאָט קויפען חלות אויף שבת, האָב איך נישט בעקומען. עס איז אַלץ ווי פערשוואונדען פון די געוועלבער. צוריקוועגס בין איך אַריין אין טעאַטער צו פּראָבע, אָבער אין טעאַטער האָב איך קיינעם נישט געטראָפען. אַלע זענען נאָך פריהער אַהיימגעגאַנגען, ווייל ס׳האָבען אָנגעהויבען אָנקומען ידיעות, אַז דייטש אויספאָרשונגס־מיליטער איז שוין ביי די גרעניצען פון דער שטאָט.

ווען מיין מאַן האָט אין אָוונד זיך געזעצט צום שבת׳דיגען טיש, אויף וועלכען ס׳זענען געלעגען חלות, וועלכע איך האָב אַליין אויסגעבאַקען פון דעם זעקעל מעהל, וואָס כ׳האָב אין זעלבען טאָג געקויפט הינטער זיין וויסען, איז צו זיין שמחה גאָרנישט געווען קיין גרעניץ. ער האָט מודה געווען, אַז אַ יודענע האָט אויך אַמאָל דעם קאָפּ אויף דער ריכטיגער זייט.

דאָס זעקעל מעהל איז נישט נאָר געווען אַ קוואַל פון פרייד פאַר אונז אַליין. מיר האָבען שפּעטער צובעקומען „שותּפים".. ד״ר גאָלדפאַרב, דער אייגענטימער פון דעם הויז, אין וועלכען מיר האָבען געוואוינט, רעדאַקטאָר אוגער, אונזער קאַסירער אַרענוואַלד, די פאַמיליע קעניג און פיל אַנדערע, האָבען אַ סך מאָל זייערע פערשמאַכטע הערצער דערכאַפּט מיט אַ בייגעל מעהל אָדער חלה פון דעם דאָזיגען זעקעל מעהל.

ס׳האָט אָבער נישט לאַנג געדויערט און אין שטוב ביי מיר האָט אָנגעהויבען אויספעהלען קוילען אָדער האָלץ מיט וואָס צו באַקען. אין שטאָט איז אין ערגעץ נישט געווען צו בעקומען האָלץ. דאָ האָב איך זיך דערמאָהנט, אַז אַזוי ווי אונזער „סקאַלאַ־טעאַטער" איז ערשט אַ נייער בנין, ליגט דאָרט געוויס האָלץ אַלס איבערבלייבעניש פון די רושטאָוואַניעס און די געמאַכטע דעקאָראַציעס. און אַזוי איז טאַקע געווען. כ׳בין אַרויף מיט קעניגען אויפ׳ן בוידעם און פון דאָרט האָבען מיר צונויפגעקליבען אַ גאַנצען פּאַק האָלץ, וואָס מיר האָבען אַהיימגעפיהרט מיט אַ וועגעלע.

די באָמבאַרדירונג פון לאָדז איז דערווייל געוואָרען וואָס שטאַרקער, די דייטשען האָבען די שטאָט נישט אַרומגענומען פון אַלע זייטען, אַזוי, אַז דאָס רוסישע מיליטער האָט כסדר בעקומען פערשטאַרקונגען. די שלאַכט איז געווען אַ פערביטערטע. אין שטאָט גופא זענען געפאַלען ווייניג קרבנות, אָבער הינטער דער שטאָט האָט זיך געגאָסען אַ ים מיט מענשליך בלוט, די גאַסען פלעגען זיין פערפּלייצט מיט פערוואונדעטע. אויף טריט און שריט האָט מען געזעהען וועגען, טראַמוואַיען און אויטאָמאָבילען מיט טויטע און פערוואונדעטע סאָלדאַטען.

(ווייטער קומט)

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפציגעל

פאליטיק פון וואד

קריזיס אהין און קריזיס אהער, געווארען א מאדע אזא — צו קריזיסען זיך.

אנגעהויבען האט זיך מיט אַן עקאנאמישן קריזיס און עס איז איבערגעגאנגען אויף א פאליטישן קריזיס.

פארהאן פאליטיקער, וועלכע האלטען אז עס האט זיך גאר אנגעהויבען מיט א פאליטישן קריזיס דאס הייסט, אז די פאליטיק האט אנגעהויבען צו קריזיסיווען און דערפון האט זיך דאס א מאך־געטון דער עקאנאמישער קריזיס.

נאר צו וואס זיך חקרנ׳ען, ווער עס איז געווען דער ערשטער, אז מען האלט נאך נישט ביים לעצטען — ביים סוף פון ביידענס קריזיס.

נאר דערווייל האט דער סיים ראטיפיצירט דעם פויליש־דייטשען האנדעלס־טראקטאט, אפשר וועט אזוי ארום בעהמען א סוף צום קריזיס.

א משוגענער איינפאל

די בעלי בתים האבען אמאל פרייטאג באכין דאווענען געכאפט א שמועס מכח פיש אויף שבת. דערווייל איז צוגעקומען דער משוגענער פון שטעטעל און געפרעגט אזא קשיא:

— נאך וואס דארף מען כאפען פיש פון טייך און באכהער זיי קאכען אין וואסער, אמעהר קען מען דאך גלייך אונטערלעגען פייער אונטער׳ן טייך, וועט זיין געקאכטע פיש?

אדרבא, זאג צו דעם עפעס א תירוץ! — האבען זיך אלע צו איהם געווענדעט.

— גאר כשיט, ס׳וועט זיין צופיל יויך, — האט ער זיי געענטפערט.

פרויען־פיסלער

פוסט געוועזען
וואלט דאס לעבען
אהן די שעהנע
פרויען פיס:
זעהט דאס אויג
א פרויען פיסעל,
ווערט עס אנגענעהם
און זיס.

דארטען ליגט
א מאדנער פישוף,
וואס בעצויבערט
אלץ וואס לעבט;
שעהנע וועלטען,
חן בעשטראהלטע,
האבען פרויען פיס
געוועבט.

נאר טאלאנטען
קינען שאפען
מייסטער־ווערק
פון צייט צו צייט,
און דעם בויא׳ס
מייסטער־ווערקעל
לעבען וועט
אנ׳אייביגקייט.

אייביג וועלען
פרויען־פיסלעך
זינגען אדעס איהם
און ליב;
אזוי עס וועט
א ליד זיך שאפען
פון א יעדער
פיסעל׳ס הויב.

א ו—ן

דאס אומגליק

„איך פערשטעה נישט" — זאגט איין חבר׳טארין צו דער צווייטער — פאר וואס דו פיהלסט זיך אזוי אומגליקליך. דיין מאן האט דיך ליב, ער געהט נישט אין ערגיץ אליין אהן דיר, ער האט אפילו אלע זיינע פריינד פערלאזען..."

און די צווייטע שלאגט איהר איבער מיט א שווערען זיפץ:

„דאס איז דאך טאקי דאס אומגליק!"

טענות

ער: — ווען דו וואלסט זיך נישט אזוי לאנגזאם אנגעטון, וואלטען מיר נישט געווען פערשפעטיגט די באהן.

זי: — און ווען דו וואלסט מיך נישט אזוי שטארק געיאגט, וואלטען מיר איצט נישט געדארפט אזוי לאנג ווארטען אויף דעם צווייטע צוג.

ביידע זאכען

— די פאמיליע פעשקעס האט דריי זיהן, איינער שפילט פיאנא, און איינער איז א גנב.

— און דער דריטער?

— דער דריטער טוט ביידע זאכען — ער איז א מוזיק פערפאסער.

שא־שטיל

צוויי סוחרים פריינד און שותפים געהען אריין אין א רעסטאראן כאפען א מיטאג.

זיי עסען און שווייגען.

זיי בעצאהלען און שווייגען.

זיי זיצען אזוי צוויי שטונדען צייט און שווייגען.

פלוצלונג לאזט איינער ארויס א זיפץ:

„אוי, אוי — אוי, גאט"!

דער אנדערער ווערט אויפגערעגט און שרייט אויס:

„אויב דו ווילסט אנהויבען רעדען וועגען געשעפטען, געה איך שוין אוועק"!

ווידער בודזשעט
(וואד־קלאנגען)

מען רעדט אהין, אהער מען רעדט:
בודזשעט און באבאמאל בודזשעט;
עס איז א טומעל, ס׳איז א קאך,
נאר געה, פערשטוף די גרויסע לאך,
אז ס׳איז נישטא מיט וואס...

דיסקוסיע דא, דיסקוסיע דארט,
מען שפארט נישט — קיינער נישט — קיין ווארט,
מען זידעלט זיך, מען פליכט, מען שעלט,
מען רודערט אויף א גאנצע וועלט,
אז רייך איז דא — ניין מאס!

דער שלעפער און דער עלעגאנט —
די ביידע טאפען איצט א וואנט,
אז ס׳איז דאך קריעת ים־סוף שווער,
און יעדער האט נאר איין בעגעהר
דערטאפען וואו א זלאט!

מען פארשט, מען נישטערט, מען קוקט אויס,
ביי אלע זענען אויגען גרויס:
— „איהר זעהט אט יענער זשיפעט נאך,
„מסתם איז נאך נישט גרויס די בראך,
„וועט אכשר העלפען גאט"!

און ס׳העלפט אונז גאט: מען רעדט, מ׳רעדט אהין — בודזשעט! אהער — בודזשעט!
מען מאכט השגות דייטליך קלאר —
השגות אויפ׳ן גאנצען יאהר,
און פאפע איז ניטא!

פון וואס מען מאכט דעם יאהר־בודזשעט
איין שה, איין סייוועל וויסען וועט,
אז וואו די אויגען נאר מען ווענדט
דער שארפער קריזיס שרפ׳ט, ברענט —
א קללה, אוי, אזא!

יאקעל בן פלעקעל.

אזוי זעהט ער אויס...

אנגעלערענט

פאהרען זיך אויף דער באהן פינף יודען מיט יעהרליכע באהן־בילעטען אין די קעשענעס, יעדער האט זיך געהאט זיין פאטאגראפיע אויף זיין בילעט און שמועסען זיך געמיטליך. אינמיטען איז ארויפגעקומען א קאנטראלער, זעהר א בייזער מענש, און זיך געטשעפעט צו אלץ און צו אלעמען. ביי איינעם האט ער געטראפען א יונגעל פאהרען מיט א האלבען בילעט, וואס נאך זיין מיינונג, דארף ער שוין האבען א גאנצען. ביי א צווייטען פאסאזשיר האט זיך איהם אויסגעדאכט, אז זיין האנד־רענצעל איז צו גרויס צו האלטען עס מיט זיך אין וואגאן, און אזוי ווייטער און ווייטער.

רופט זיך אפ איינער פון די פינף סוחרים:

— הערט, רבותי,! לאמיר איהם אנלערנען און אגב טאקע א טובה טון די איבריגע יודען פון דער באהן.

געזאגט און געטון.

דער קאנטראלער איז צוגעגאנגען צו איינעם, גענומען ביי איהם דעם בילעט, א בליק געטון אויף איהם און אראפגעלאזט די אויגען אויף דער פאטאגראפיע, האַ? עפעס נישט אין ארדנונג, נאך אמאל איהם גוט אריינגעקוקט אין פנים אריין, פערגליכען מיט דער פאטאגראפיע. יעצט איז ער שוין געווען זיכער, אז ער האט געכאפט א יודען מיט א פאלשען בילעט. ער האט אריינגעלעגט דעם בילעט אין קעשענע און געגאנגען צום צווייטען, צום דריטען ביז צום פינפטען.

ער איז אזוי צומישט געווארען פון דעם מציאה, צו כאפען א גאנצע באנדע שווינדלער, אז ער האט שוין אין אלץ פערגעסען. ער איז שוין מעהר נישט געגאנגען קאנטראלירען די איבריגע וואגאנען. ער האט אלע פינף ארעסטירט אין א בעזונדער קאיוטע און געווארט אונגעדולדיג ביז דער צווייטער סטאנציע. דאן האט ער ארויפגערופען צוויי זשאנדארמען, אראפגעפיהרען די ארעסטירטע צום נאטשאלניק אויף דער סטאנציע.

דער נאטשאלניק, האלטענדיג די פינף בילעטען אין דער האנד, רופט אויס דעם ערשטען נאמען. דער אמת׳ער אייגענטימער פון בילעט קומט צו. ער בעטראכט איהם גוט, בעקוקט פארזיכטיג די פאטאגראפיע, ווארפט בליקען אויפ׳ן קאנטראלער און איהם צו ענדע אוועקגעבען דעם בילעט, און אזוי ביז צום לעצטען.

דער קאנטראלער איז געשטאנען בלייך ווי די וואנד. ער האט נישט געקענט פערשטעהן, וואס דא קומט פאר און געכאפט א פארציע פונ׳ם נאטשאלניק פאר וואס ער האט ארעסטירט פינף אומשולדיגע מענשען.

ליבע און שכל

בעקענט האט ער זיך מיט איהר אין א האטעל, ער איז מיט איהר שטארק פעראינטערעסירט געווארען. אבער איהם האט זיך געדאכט, אז זי איז גאנץ קאלט צו איהם.

ער פלעגט אפט הערען, אז זי שטעלט זיך פאר איהר בעשערטען אלס העלד און אלס קלוגען מאן. און עס איז איהם אריין א געדאנק אין קאפ...

איינמאל, ווען ער איז מיט איהר „אויסגעפאהרען" איבער דעם שעהנעם ווייטען און זעהר טיפען טייך, וואס האט זיך געפונען ביים האטעל, האט פאסירט א פארפאל: דאס שיפעל האט זיך איבערגעקעהרט און זי האט זיך גענומען טרינקען. האט ער מיט אנ׳אמת׳ער מסירת־נפש איהר געראטעוועט און מיט איהר צוזאמען צום ברעג צוגעשווואומען.

אויף מארגען נאך דעם פארפאל איז ער געקומען צו איהר און זיך איהר ערקלער׳ט אין ליבע.

זי האט געצווייפעלט וועגען איהר ענטפער. און ער האט צו איהר געזאגט:

— פייערע מיינע! דו האסט אלע מאל אויסגעדריקט דיין וואונש צו האבען א געליבטען א מאן א העלד. האב איך דיך דען נישט בעכטען, ווען איך האב דיך געראטעוועט פון א זיכערען טויט, איבערצייגט, אז איך בין א העלד!?

— יא, — האט זי געענטפערט, — האסט ווירקליך איבערצייגט, אז דו ביזט א העלד, אבער דו ווייסט דאך, אז אויסער א העלד, וויל איך, אז מיין געליבטער זאל האבען שכל... און אז דו האסט שכל, האסטו מיך נאך נישט איבערצייגט.

— וועל איך דיר באלד איבערצייגען, אז איך בין א קלוגער מאן, — האט דער פערליבטער בעמערקט.

— ווי אזוי וועסטו דאס מיר איבערצייגען?

— האט זי געפרעגט.

— און ער האט געענטפערט:

— דער פארפאל מיט׳ן שיפעל איז גאר קיין פארפאל נישט געווען... איך אליין האב אבזיכטליך ס׳שיפעל איבערגעקעהרט, כדי צו האבען א געלעגענהייט דיך צו ראטעווען....

פערל׳בעניש

אומבעקאנטער (פערבייגעהענדיג צו אנ׳אומבעקאנטע): — הא, ווי שעהן איהר זענט! איך וואלט מיט אייך גערען געהייראט.

א׳מבעקאנטע: — איך האב נישט דאגעגען איהר מוזט אבער פריהער בעטען מיין האנד.

אומבעקאנטער: — איהר מיינט עס ערנסט? הא ווי גליקליך איך בין! זאגט מיר, זייט אזוי גוט, אייער אדרעס און איך וועל נאך היינט זיין ביי אייך.

אומבעקאנטע: — פערצייכענס!

אומבעקאנטער: — און אויף וועמען זאל איך מיך פרעגען?

אומבעקאנטע: — פרעגט אייך אויף מיין מאן.

ער: — א, ווי גליקליך איך וואלט מיך געפיהלט, ווען איהר גיט מיר א קוש.

זי: — איהר ווייסט דאך שוין, מיר דאכט, אז איך טו קיינמאל נישט קיין אומריינע ארבייט.

ער: — ווי געפעלט אייך היינט די לבנה?

זי: — מעהר ווי אלע מאל.

ער: — פארוואס עפעס היינט מעהר ווי אלע מאל?

זי: — ווייל איך געפין מיך מיט אייך.

ער: — איהר מיינט עס ערנסט?

זי: — און אייך וואונדערט עס?

ער: — סא דעריקלערט מיר טאקע פאר וואס?

זי: — גאנץ פשוט: ווייל איך האב אויף וואס צו קוקען...

—III—

ער איז עקאנאמיש

א מאכמעדאנער, א קאטאליק און א יוד האט מען בעשולדיגט, אז זיי האבען געשפילט אין קארטען אויף א שווינדלערישען אופן. האט זיי דער ריכטער געגעבען א שבועה. האט פריהער דער מאכמעדאנער געשווארען, אז ער האט נישט געשפילט, דערנאך האט געשווארען דער קאטאליק, אז ער האט נישט געשפילט. ווען עס איז געקומען די ריהע צום יודען, האט ער נישט געוואלט שווערען.

— צו וואס זיך שווערען ה׳ ריכטער? — האט ער גע׳טענה׳ט — האב איך דען געקענט שפילען אין קארטען מיט זיך אליין?

ער ווייסט, וואס ער טוט

איין שענקער זאגט צום צווייטען:

— איך גיב בראנפען זייער זעלטען אויף בארג. דערפאר אבער ווען איך בארג שוין יא איינעם, זעה איך שוין יענעם אריינהאקען אזא פרייז, ווי איך פע שטעה.

— און איך — מאכט דער צווייטער — האנדעל פונקט פערקעהרט. אויף בארג רעכען איך ביליגער ווי פאר מזומן.

— וואס איז דער שכל?

— דער שכל איז א פשוטער: זעהר אפט מאכט זיך, אז יענער בעצאהלט נישט דערנאך, זאל כאטש ווינציגער פערפאלען ווערען.

עס טוט איהם באנג

— פארוואס וויינסטו דערי?

— איך האב פערלוירען א זלאטי.

— נאדיר א זלאטי און וויין נישט. נו, פארוואס וויינסטו נאך?

— ווייל עס טוט מיר באנג פאר וואס איך האב נישט געזאגט, אז איך האב פערלוירען 10 זל.

די צונגמאכטע באנק איז זיכער

זלמן: — די באנק וואס האט זיך צונגעמאכט איז נאך איצט זיכערער ווי די איז געווען.

זעליג: — פון וואנעט ווייסטו?

זלמן: — וואס דארפסטו פרעגען? מען זעהט דאך, אז ס׳היטען זי פאליציי.

גוט אריינגעזאגט!

טאכטער: פאפא ווי געפעלט דיר מיין באלקלייד?

פאטער: — ווארט מיין קינד, איך וועל נאר אנטון מיינעברילען.

טאכטער: — צו וואס דארפסטו די ברילען?

פאטער: — דערפאר, וואס אהן די ברילען קען איך קיין קלייד גארנישט זעהן...

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 13 מערץ

כד אדר תרצ"א

מערץ

זון־אויפגאנג 6.01

זון־אונטערגאנג 5.29

ליכט צינדען: 5.14

רעגולאציעס, באנקראטען, אפעלאציעס, ארעסטען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס־געריכט

די פירמע „איזראעל שעניצקי" (6 שערפיען נומער 7) האט אין מאי פ. י. בעקומען א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען אויף 3 חדשים, דער בילאנס פון דער פירמע האט זיך דאן געשלאסען מיט דער סומע 521,622 זל. און די אקטיוען זענען געווען גרעסער פון די פאסיוען מיט 220,062 זל.

ווען די געשעפטען האבען זיך נישט געבעסערט האט זיך די פירמע געווענדעט וועגען אנהויבען אויסגלייכס־אונטערהאנדלונגען מיט די קרעדיטארען און האט פארגעשלאגען צו בעצאהלען 50 פראצ. פון די חובות אין 4 האלב יאהריגע ראטעס.

דעם 24, פעברואר איז דער פארשלאג דורך די קרעדיטארען אנגענומען געווארען. דאס געריכט האט דעם אפמאך בעשטעטיגט.

* * *

שמואל ז[illegible] בענטשיבסקי (נאוואמיעסקא 28) איז ערקלערט געווארען פאר באנקראט מיט'ן באנקראט טערמין פון 15. יאנואר ה. י. דער באנקראטירטער איז בעשטימט געווארען אונטער פאליציי אויפזיכט און דארף זיך מעלדען יעדע וואך.

* * *

וואלף לעווין (פעטריקאווער 18) האט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען פראלאנגירען איהם די צאהלונגען. דאס געריכט האט די ווענדונג אפגעווארפען. לעווין האט אנגעגעבען אן אפעלאציע. דאס אפעלאציע געריכט איןווארשא האט די אפעלאציע אפגעווארפען.

* * *

מיט א וואך צוריק האבען מיר מיטגעטיילט וועגען דעם באנקראט פון מענדעל און זיין פרוי איטא גוטמאן וועל מרובקא (קאלענבאך 21), צוליב דעם וואס ס'זענען געווען סמנים פון בייזוויליגקייט האט דאס געריכט בעשלאסען ביידען צו ארעסטירען, אבער ארעסטירט איז געווארען בלויז מענדעל גוטמאן. די באנקראטירטע האבען זיך געווענדעט אין געריכט וועגען ערטיילען זיי א גלייט־בריף און ביי־געלעגט א מעדיציניש'ן צייגניש, אבער דאס געריכט האט זיי דערין ענטזאגט.

די באנקראטירטע האבען אויך אנגעגעבען אן אפאזיציע געגען דעם אורטייל, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען אין זייער אפוועזענהייט, און שטעלען פעסט, אז דער אינהאבער פון דער אונטערנעמונג איז מענדעל גוטמאן און ער האט די צאהלונגען נישט אפגעשטעלט.

די אפאזיציע וועט היינט בעטראכט ווערען.

אפאטער־מערדעריין

צוויי געשטאכענע וואונדען און א צעבראכענע ריפ

(2) ווען די שכנים אויף לימאנאווסקי 143 האבען דערהערט געשרייען אין שטוב פונ'ם אלטען אנדזשעי פיאטראווסקי און געוואלט אריין אין זיין וואוינונג, האבען זיי געטראפען די טיר געשלאסען. מ'האט אויפגעריסען די טיר, און דערזעהען אויף דער פאדלאגע ליגען דעם אלטען. די טאכטער זייבע האט זיך געווארפען אויף זיין קערפער מיט א געוויין. צום פערחלשט'ן פיאטראווסקין האט מען ארויסגערופען די פאגאטאוויע, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז ער האט צוויי געשטאכענע וואונדען און א צובראכענע ריפ.

ווי די פאליציי־אישע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, זענען צווישען פיאטראווסקין און זיין טאכטער פארגעקומען סכסוכים, ווייל די טאכטער האט נישט געפאלגט דעם אלטען. בעטען איז צווישען זיי אויסגעבראכען א קריגעריי, און די טאכטער האט זיך געווארפען אויפ'ן פאטער מיט א מעסער און איהם פערוואונדעט.

פיאטראווסקיס צושטאנד איז א שווערער בפרט צוליב זיין עלטער: ער איז אלט 74 יאהר. די טאכטער איז ארעסטירט.

אזא וואזשנער אונטערפיהרער

וואס איז נעבעך אליין אריינגעפאלען

(2) שרה בוימגארטען א פראווינצערין האט זיך אנגעפרעגט ביי א צופעליגען פערבייגעהער ווי אזוי צו קומען דאויף נאוואמיעסקא. דער פערבייגעהער האט זיך גענומען זי צו בעגלייטען, אויפ'ן וועג האבען זיי געפונען א פאר זלאטעס און האבען זיך צוטיילט, דערווייל איז אנגעקומען עפעס א פרוי און גענומען פאדערען דאס געפונענע געלד, ווען די בוימגארטען מיט איהר בעגלייטער האבען איהר צוריקגעגעבען דאס געפונענע געלד, האט די פרוי ערקלערט, אז זי האט נאך געהאט אין בייטעלע איבער 100 דאלאר. דער בעגלייטער האט פארגעשלאגען מ'זאל איהם רעווידירען. די פרוי האט אויך רעווידירט די בוימגארטען א פאר מינוט שפעטער האט פרוי בוימגארטען פעסטגעשטעלט, אז ס'פעלען ביי איהר 630 זל. וועקסלען אויף 1100 זל. און 6 דאלאר. זי האט אויפגעהויבען א טומעל, מ'האט זיך געלאזט יאגען און געכאפט דאס פארל, וועלכע האט אויף א דראשקע געוואלט אנטלויפען. מ'האט זיי פערהאלטען און ארעסטירט. ביידע זענען בעקאנטע אפעריסטען שמחה בירנבוים (סטאינסקי 12) און פרומעט קירשבוים (זגערזשער 19).

דרינגענדע אונטערשטיצונג פאר ארבייטסלאזע

(מ) מאנטאג, דעם 9 מערץ האט זיך אנגעהויבען די רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע פיזישע ארבייטער אויף דרינגענדע מלוכה־שטיצע אויף פעברואר. דאס רעכט אויף שטיצע האבען די ארבייטסלאזע, וועלכע וואוינען אין לאדז וועניגסטענס זייט'ן 1 יאנואר 1930, האלטען אויס א פאמיליע, האבען נישט קיין פערמעגען, האבען נישט קיין הכנסות, וואס זענען גלייך אדער גרעסער פון דער שטיצע, בעקומען נישט קיין שטיצע פון דער קראנקען־קאסע און בעקומען נישט קיין אינוואלידען רענטע.

סעזאן־ארבייטער, וועלכע בעקומען פון 1 מערץ רעכט אויף שטיצע פון ארבייטסלאזען־פאנד צוליב פערענדיגען זיך פונ'ם טויטען סעזאן, האבען נישט קיין רעכט אויף דרינגענדע שטיצע.

די רעגיסטראציע וועט פארקומען אין לאקאל פון אונטערשטיצונגס־אמט פאר ארבייטסלאזע אויף דער גאס פון 28 שיסער פולק 32 פון 8.15 פריה ביז 2 ביי טאג.

היינט, פרייטאג P R S

שבת T U W Z Ż

קאנצעסיעס אויף מצות באקען

דארפען ארויסגעגעבען ווערען נאר בעקערס

(א) אין דער לאדזער האנדעלס־קאמער האט זיך געווענדעט א דעלעגאציע פון טאמאשאווער בעקער מיט אן אנקלאגע אויפ'ן טאמאשאווער מאגיסטראט הלמאי ער גיט ארויס קאנצעסיעס אויף צו באקען מצות פערזאנען וואס האבען נישט קיין שום געמיינזאמעס מיט'ן בעקער פאך.

די האנדווערקער־קאמער האט בעשלאסען ארויס צושיקען צו אלע מאגיסטראטען פון דער לאדזער וואיעוואדזטווע אנווייזונגען, אז די מאגיסטראטען האבען קיין רעכט נישט צו ערלויבען אויסבאקען מצות פערזאנען, וואס בעשעפטיגען זיך נישט מיט'ן בעקער־פאך.

ווער וועמען האט בעגאסען מיט וויטריאל?

(2) וואנדא מילער האט ערקלערט פאר'ן געריכט, אז דעם 18. יוני האט איהר שכן יוזעף האבעלסקי זי בעגאסען מיט וויטריאל.

דער אנגעקלאגטער האבעלסקי האט דאגעגען געטענהט אז דאס האט מילער איהם בעגאסען מיט וויטריאל און האט צוגעשטעלט א דאקטאר־צייגניש. אויסהערענדיג די עדות האט דאס געריכט בעשטראפט האבעלסקין צו בעצאהלען 100 זל. שטראף.

געכאפט א גנב אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

(2) אויף ראקיטשינער גאס האט די פאליציי זיך אנגעשטויסען אויף עטליכע פעקלעך גארן, מ'האט וועגען דעם מיטגעטיילט דער פאבריקס־פערוואלטונג און ווען מ'האט געגומען זוכען ווייטער האט מען געפונען צווישען דער וועבעריי און שפינעריי נאך עטליכע פעקלעך גארן. די פאליצייאישע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט אז א געוועזענער ארבייטער פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור" טעאפיל וואכאווסקי פלעגט ארויסשלעפען פון די געלאדענע וואגענס איינצעלנע פעקלעך, זיי אריבערווארפען איבער'ן פארקאן און שפעטער צונעמען.

וואכאווסקי וועלכער איז שוין 4 מאל געווען בעשטראפט פאר גנבות איז אפגעפיהרט געווארען אין דער טורמע אויף קאפערניק גאס.

„צייכענען אמאל און היינט"

פארלעזונג אין האנדווערקער־פעראיין

דער האנטווערקער פעראיין וואולטשאנסקי 19 ארדענט איין א פארלעזונג פון ראטמאן ליכטענשטיין א. ד. טעמע: „צייכענען אמאל און היינט", די פארלעזונג קומט פאר מארגען שבת אווענט אין אייגענעם זאל.

קאוויארניעס פערקלענערט די פרייזען מיט 20—30 פראצ.

(2) אויף א קאנפערענץ וואס איז פארגעקומען אין דער שטעטישער סטאראסטווע איז בעשלאסען געווארען צו פערקלענערען די פרייזען אין די צוקערניעס און קאוויארניעס פון 20 ביז 30 פראצ. די נייע פרייזען וועלען גילטען פון 15. אנ.

א שרפה אין שעראדז

10 פאמיליעס געבליבען אהן א דאך איבער'ן קאפ

(2) אין דער פאבריק פון יוזעפאוויטש און קליידערמאן אין שעראדז איז פארגעקומען א שרפה. דער פייער האט אויסגעבראכען אין דער פאציאטעק וואו ס'האט געוואוינט אן אריימער עופות הענדלער און האט זיך באלד אריבערגעווארפען אויף די שכנותדיגע וואוינונגען. צווישען די לאקאטארען איז ענטשטאנען א געוואלדיגע פאניק און זיי האבען זיך קוים ארויסגעראטעוועט מיט'ן לעבען די פייערלעשער זענען אנגעקומען ערשט א שעה נאכ'ן אויסברעכען פון דער שרפה.

ביידע וואוינונגס־הייזער האבען אפגעברענט, פון דעם פערמעגען האט מען כמעט גארנישט ארויסגעראטעוועט. 10 פאמיליעס זענען געבליבען אהן א דאך איבער'ן קאפ.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויס קלאנג־פילם מייסטערווערק וואס איז געשאפען מיט קאסטען פון 3 מיליאן דאלאר

GENERAŁ CRACK

וואונדערליכע פאסירונגען פון אן אוואנטוריסט, וועלכער האט מיט פייער און שווערד ערארבערט טראנען, און מיט'ן ליד און בליק דאס הארץ פון א פרוי.

די אומפערגעסליכע געשטאלט פון ריטער און ליבהאבער האט קרעאירט דער גרעסטער וועלט־אקטיאר

JOHN BARRYMORE

אויסער'ן פראגר.: צייכענען און וועלט־אקטואליטעטן.

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום־טוב 12 א זייגער בייטאג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויף די פרי־מארגען־פארשטעלונגען צו 75 גר. און 1 זל. פרעמיע־קארטען זענען גילטיג טעגליך ביז 7 אזייגער אוונט.

יודיש פאלקס־טעאטער, זגערזשער 17 טעל. 193-03

מיט'ן אנטייל פון דער סובריעטין רעגינא בוימאן, אויפטריט פון דעם בעקאנטען כאראקטער־קאמיקער, וועלכער איז צוריקגעקומען פון א טורנעע איבער אויסלאנד משה מאכאראווסקי.

פרייטאג, דעם 13־טען און שבת, דעם 14־טען, 9 א זייגער אין אווענט

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין פוילען! דער שלאגער פון לאנדאנער יודישען טעאטער, וועלכער איז געשפילט געווארען מיט'ן גרעסטען ערפאלג פרעמיערע!

אהארץ פון א קינד

אין 4 אקטען פון ליליען, מוזיק פון אלשאנעצקי.

עס ווערט געזונגען: (קווארטעט) „די זון שיינט, דער שניי צוגייט", (טריא) „די פרייהייט־פאהן", דועט „שימי", (אריע) „די בלום", (קופלעט) „מען לייגט עם ארויף אויף מיר", (הויפט־ליד) „דאליניא".

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען דער בעליבטער שלאגער פון לאדז

20 נומערן געזאנג „די רומענישע חתונה"

זונטאג, ד. 15־טען, 9 אוונט — צום ערשטען מאל אין פאלקס־טעאטער — די פרייליכע קאמישע פיעסע לאכן אהן אויפהער / פיל קאם. סצענעס

פרייליך האפליא

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

מאנטאג ד. 16־טען, 9 אוו. פאפולערע פרייזען פון 80 גר. ביז 2.50 זל.

צום ערשטען מאל אין פאלקס־טעאטער די פאלקס־פיעסע, וועלכע איז געשפילט געווארען מיט ערפאלג

געלד, ליבע און שאנדע

אין 4 אקטען פון זאלאטאר־עווסקי.

ס'נעהמט אנטייל פרויען: בעזמאן, בוימאן, ח. מאכאראווסקא, פאדערמאן, ראזענצוויג. מענער: באלבירסקי, גוטמאן, גאלדבערג, דראנאוו, טופמאן, נייהויז, מאכאראווסקי, פאלאנסקי, פאסטעל. טעכנ. לייטער: ק. גוטמאן. סופלער: וו. נייהויז. אדמיניסטראטאר: נ. גאלדשטיין.

בעמ.: פארשטעל. לטובת אינסטיטוציעס און פעריינען ווערען פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזען

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס־טעאטער. — דער זאל איז גוט בעהייצט.

אין פארבערייטונג: „מאמעס נשמה" און „גאלדענער הוזאר"

היינט און פאלגענדע טעג!

סימפאניע פון מיזיק, געזאנג און טאנץ! אמתדיגער טורם פון שעהנהייט און פראכט!— דאס איז א פרעכטיגע אויסשטאטונג און אויספיר פון דער רעזשי. ציהרונג פון דער קלאנג־פילם־פראדוקציע

דזשאז־קעניג

אין די הויפט־ראלען:

JOHN BOLLES i JANETTE LOFF

און דער שעפער פון דזשאז

Paul Whltemann

מיט זיין 60־פערזאניגען מוזיק־אנסאמבל

אויסער'ן פראגראם: קלאנג־צוגאב און לאנד־אקטואליטעטן.

אנהויב אין געווענליכע טעג 4.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום־טוב 12.30 בייטאג

פאפולערע פרייזן.

אכטונג, האנדווערקער!

פון לאדז און פראווינץ

וועלכע האבען נישט די נויטיגע פאפירען, וואס בערעכטיגען אייך לויט'ן צייכען־געזעץ צו פיהרט א ווארשטאט. קאנט איהר אין אייערע ענינים זיך ווענדען אין בעוואוסטען ביורא

„POLPRAW"

ul. PR. NARUTOWICZA 1

fr. II piętro. Telefon 170 01

וו איהר וועט ווערען עהרענהאפט און פינקטליך ערלעדיגט.

בעמערקונג: עס ווערען אויך ערלעדיגט ענינים פאר געזעלען פון אלע פאכען.

שפרעכשטונדען פון 4 ביז 7 א זייגער נאכמיטאג.

צו דער פראלעטארישער עפנטליכקייט!

בעת די יעצטיגע באַמינירטע קהלה-פערוואַל-טונג איז צוגעטרעטן אַדורכצופיהרען די פסח-אַקציע, האָבען די פאַרשטעהער פון דער פראפעסיאָנעל-אָרגאניזירטער יודישער אַרבייטערשאַפט געהאַט אלע גרונדען נישט צו האָבען קיין צוטרוי צו דער דאָזיגער אַקציע.

געדענקען דאָך אַלע גוט, אַז אַפילו דעמאָלט ווען די יודישע אַרבייטער האָבען געהאַט זייער פאָרשטעהער אין דער כעהילונג, וועלכער האָט פּערזיסטענט און דעצידירט געקעמפט געגען מיסברויכען און פאַר אַ גלייכער פונאַנדערטיילונג פון אונטערשטיצונג און הילף פאַר נויט-בעדערפטיגע האָבען די קהלשע קאַכלעפעל באַלעבאַטעוועט מיט די קהלה-געלדער, ווי זיי האָט זיך געוואָלט. די דאָזיגע רעס פון דער „אגודה" און פון די ציוניסטען האָבען בעקומען צו הונדערטער גילדען יעדער און פערטיילט צווישען אייגענע מענשען, ווי זיי האָט זיך בעגלוסט אַזוי, אַז זייערע מענשען האָבען בעקומען פון 50 ביז 300 גילדען אונטערשטיצונג, ווען פאַר אַרבייטס-מענשען איז געגעבען געוואָרען פון 5 ביז 8 גילדען, שוין אָפגערעדט פון יעצט, ווען דער קאָמיסאַר מינצבערג, פּראַוועט די ווירטשאַפט, ווי איהם געפעהלט.

מיר האָבען זיך דעריבער געוואָנדען מיט אַ בריף צו דער יעצטיגער קהלה-פערוואַלטונג און פערלאַנגט אַנ'ענטפער אויף פאָלגענדיגע צוויי פאָרדערונגען בייי דער פסח-אַקציע.

1) דער מינימום פון אונטערשטיצונג פאַר יעדען רעגיסטרירטען זאָל נישט זיין קלענער פון 10 גילדען און 2) די פונאַנדערטיילונג זאָל זיין אַ גלייכע, לויט די נויטבעדערפטיגקייט און נישט לויטען „יחוס".

ביז איצט האָבען מיר קיין ענטפער נישט בעקומען.

די אָרגאַניזאַציע פון דער פראפ. ארג. יודישע אַרבייטערשאַפט אין לאָדז דערקלערט דעריבער עפענטליך, אַז די פעראייניגען וואָרפען אָפּ מיט פעראַכטונג די עקעלהאַפטע צדקה-אונטערשטיצונג פון דער קהלה און זאָגען זיך אָפּ פון אַדורכצופיהרען אַ רעגיסטראַציע.

יודישער קולטור-אַמט פון די פּראָפ. פעראייניגען אין לאָדז.

פאָרזיצער ש. מילמאַן.
סעקרעטאַר: ר. פערגאַמענט.
לאָדז, דעם 12. מערץ 1931.

לאָדזער יודישער קאַמעראַל-טעאַטער
נייער
„אררט"

אין ווייסען זאַל
„מאַנטיפעל"
זאַכאַדניאַ 43.
קינסטלערישער לייטער:
מ. בראָדערזאָן.

הייט פרייטאַג — 1 פאָרשטעלונג אַנהויב 9.45 אין אָווענד
מאָרגען, שבת — 3 פאָרשטעלונגען אַנהויב 4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אָווענד

א.נ. „יום-טוב אינדערוואכן"
אין 2 טיילען, 12 נומערן

אין פראָגראַם:
1) געטריישע ליבע; 2) שפּיגליאַלאַ; 3) פריה-לינג; 4) קאַטאַרינקע; 5) אַ תּפילה; 6) בלאַטע יאַטעך; 7) שיפלע בעלי-מלאכות; 8) היני-מער די קילישען; 9) פּראָפּים סמיט און סיידי קנעפּ; 10) מאַנאַלאָג; 11) אויף דער גאַלעריע; 12) ס'גייט שוין ווערען גוט.

מעקסמען: משה בראָדערזאָן, משה נאַדיר, און מ. נאַדעלמאַן.
מוזיק: ה. רובין און א. ביינעדמאַן.
דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. גרוינער.
מענץ און פלאַסטיק: ז. קרזשיווכאַ און ס. שלעפּער.
רעזשי: דזשיגאַן—שומאַכער
מוזיק-דירעקטאָר—ה. רובין. סאַמאַ: — ה. טראָקס
מאַנטערטעגסיער — דוד מאַזאַבאַדער.
ליכט-עפעקטען יעראָז. בינע-אינספעקטאָר: ס. קאָ.

אַנסעמבל לויט א.ב. פרויען: זיסעלע גירל, מרים דילסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים, מאַשע פעטערמאַן. מענער: ח. אַלטמאַן, שמואל גאָלדשטיין, שמעון דזשיגאַן, מאָטל קאָן, יעקב רייגנקאַס, ישראל שומאַכער, יוסף שיפער

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג אָן.

הייט אויפטריט פון פראַנצויזישען פידעל קוואַרטעט אין פילהאַרמאָניע

היינט פרייטאַג אין אָוונד טרעט אויף אין פילהאַרמאָניע דער וועלט בערימטער פראַנצויזישער פידעל-קוואַרטעט אונטער דער לייטונג פון דירעקטאָר קרעטלי.

דער דאָזיגער קוואַרטעט ווערט פערעכנעט ביים היינטיגען טאָג אַלס איינער פון די בעסטע מוזיק-אַנסאַמבלס אין אייראָפּאַ. דער דאָזיגער קאָנצערט קומט פאָר אונטער'ן פּראָטעקטאָראַט פון פראַנצויזישען אַמבאַסאַדאָר אין פּוילען.

DR. MED.

Grzegorz Rosenberg

ספּעציאַל-אַרצט פאַר מאָגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען

גדאַנסקאַ 44, טעל. 224-44

נעמט אָן פון 5.30–7 אָוו. זונטאָג און יו"ט פון 10–12

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג דעם 13-טען מערץ.

11.58 צייט-סיגנאַל, 12.05 גראַמאָפאָן-פּליטען 13.15 טאָג-פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער-רעפּער-טואַר, 15.50 לעקציע פראַנצויזיש 16.15 קאָמוני-קאַט פון פערבאַנד פון די קורץ-פאַליער, 16.15 גראַמאָפאָן-פּליטען, 16.45 ווינקעלע פון יונגע טאַ-לענטען, 17.15 פאָרלעזונג פון קראָקאָו, 17.45 מוזיקאַלישע אודיציע, 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, פּראָ גראַם אויף מאָרגען, 19.25 גראַמאָפאָן פּליטען, 20.00 מוזיקאַלישער שמועס, 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַרשעווער פילהאַרמאָניע, קאָמוני-קאַטען, רעטראַנסמיסיעס פון אויסלענדישע סטאַציעס

שבת, דעם 14-טען מערץ.

11.58 צייט-סיגנאַל, 12.05 גראַמאָפאָן-פּליטען 13.15 טאָג-פּראָגראַם, קינאָ- און טעאַטער-רעפּער-טואַר. 15.50 טעכנישע פאָסט קעסטעל. 16.15 איבּ-פאָרמאַציעס פון קאָאָפּעראַטיסטען-פערבאַנד אין וואַר-שאַ, 16.20 אַרטיסטיש ווינקעלע, 16.35 גראַמאָפאָן פּליטען, 16.45 טראַנסמיסיע פון דער חנוכת הבית פייערונג ביים פערבאַנד פון בוכהאַלטערען-עקספּער-טען, 17.15 פאָרלעזונג פון לעמבערג, 17.45 קינדער פּראָגראַם, 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען, 19.25 גראַמאָפאָן-פּליטען, 19.40 ראַדיאָ-זשורנאַל, 20.00 פעליעטאָן, 20.15 די פרוי אין באָוועמבער אויפשטאַנד, 20.30 לייכטע מוזיק פון וואַרשאַ, 22.15 שאָפּען-קאָנצערט פון פּויזען, 22.35 קאָמוניקאַטען, טאַנץ-מוזיק.

22. מלוכה-לאָטעריע
5-טע קלאַס, 3-טער ציהונגס-טאָג

I CIĄGNIENIE.

Po 10.000 zł. nr.: 62112 186382 204022.

Po 5.000 zł. nr.: 176241.

Po 3.000 zł. nr.: 108046 170925.

Po 1.000 zł. nr.: 24164 37592 41666 44182 80916 96482 107484 137390 147 562 153467 161232 172753 191884 192601 195820 207872 802968.

Po 500 zł. nr.: 6023 11783 21591 23134 34821 939 25362 26390 30131 31198 33892 38999 41624 45704 46463 51531 53687 60241 70093 61982 69182 70088 766 72660 74577 75630 77746 902 81515 83802 84840 87257 93842 94619 784 96901 99122 412 100189 566 637 699 101325 105993 107929 114880 117462 119050 120298 125511 126060 129053 131222 136950 138064 141480 145231 146530 149345 831 967 150285 355 158276 562 160464 810 161090 163179 882 171704 175146 185131 190601 198807 204438 207506 208759 209234.

Po 250 zł. wygrały następujące numery:

20 110 353 415 774 990 1192 672 856 2011 43 249 3011 231 353 541 85 663 711 25 884 935 4415 556 660 745 5274 507 614 82 700 967 6109 23 51 243 53 315 572 674 843 950 7011 258 840 77 923 72 8244 369 479 563 756 930 81 9176 560 611 25 990.

10327 582 645 784 11417 514 58 600 835 946 67 72 12151 236 421 60 13062 224 353 497 867 14135 38 375 544 15129 216 352 599 823 72 911 93 161685 247 416 608 39 834 57 17247 315 44 585 638 805 18067 445 738 19233 87 409 33 603 26 769 893 99

20033 247 361 468 78 675 83 790 21067 109 234 331 966 23023 89 346 76 465 545 628 751 903 13 24073 258 359 419 73 617 778 817 979 85 25039 221 28 64 88 311 690 739 802 14 26025 83 27182 511 48 72 702 75 28081 146 58 237 474 555 639 859.

30048 156 216 383 670 935 31221 361 552 628 706 895 96 948 68 32083 84 153 62 492 732 981 331383 62 223 534 64 695 97 718 997 34257 391 403 690 377 878 975 35017 34 111 485 618 772 833 91 995 35011 22 153 342 446 573 768 987 37090 144 217 64 87 467 490 7 818 22 38307 12 434 66 81 543 703 88 949 39048 508 758 895 987.

40036 51 63 377 444 41196 341 404 565 70 728 56 820 943 42110 202 616 762 43144 214 386 613 44062 121 143 203 11 23 335 420 513 79 844 790 99 45084 85 134 544 677 742 66 91 939 57 92 46033 114 316 448 78 5343 698 745 47006 76 337 436 72 76 580 743 879 907 48426 528 715 839 49130 425 96 554 625 879.

50119 80 353 525 39 88 79 806 967 51178 359 82 961 91 97 52106 68 454 527 79 608 746 805 961 53127 274 897 922 23 54003 282 505 688 94 809 55350 422 359 83 745 857 98 944 77 56461 63 723 872 57266 471 837 65 67 908 71 999 58211 17 55 487 504 714 941 97 59128 61 412 14 32 54 918.

60218 24 52 364 497 562 640 928 93 61112 288 313 87 62019 310 80 408 928 63273 306 98 474 507 43 837 913 64047 67454 82 501 63 645 804 80 68055 585 608 919 69214 473 98 591 619.

70143 50 214 722 65 71157 264 91 359 556 826 41 964 72198 278 347 412 67 90 640 726 32 42 44 865 73150 97 276 307 641 718 74341 526 507 723 49 7505 37 99 695 915 76219 79 341 423 643 89 897 77132 216 62 87 832 961 78023 37 314 79 516 44 673 79209 416 73 906.

80051 325 477 509 81088 149 52 267 455 534 624 775 82316 40 76 424 85 617 797 831 825 83013 92 95 96 295 474 865 74 84122 349 438 575 709 89 848 973 85201 390 511 93 657 805 80 923 72 86380 452 785 850 87508 17 31 84 769 855 88330 493 581 700 812 58 979 89180 95 556.

90013 66 147 56 295 515 27 623 810 982 91188 209 20 93 365 493 578 92181 212 52 502 70 96 761 813 22 95 948 81 93006 46 240 54 303 98 464 551 612 797 748 94093 158 83 269 461 776 83 95097 100 34 997 645 761 96060 82 127 329 75 411 82 507 97 610 868 98043 375 522 617 703 893 99157 85 205 87 535 619 93 710 66 925.

100334 576 101228 311 506 637 912 102111 253 75 86 457 624 767 103004 554 659 95 759 953 104031 838 105078 286 309 601 108056 107 414 34 99 860 109348 673 715 863 99 941.

110212 29 379 4185 642 71 724 97 941 111004 092 192 246 80 375 94 616 112217 78 311 113132 255 343 63 458 90 646 51 933 114213 24 307 511 81 617 763 915 91 115027 214 90 339 51 813 116231 342 87 471 985 117036 49 130 282 578 632 119548 621 706 58.

120342 622 121058 280 422 529 34 59 97 748 857 959 122139 273 546 804 24 921 123451 662 764 867 124387 12598 215 520 126121 319 84 91 400 61 578 709 978 127119 29 393 449 567 628 879 128194 251 66 85 87 440 76 617 848 129046 53 148 60 225 30 519 94 761 811 54 94

130037 388 437 45 58 98 678 844 131200 22 304 19 453 923 132153 247 55 156 810 926 133265 425 819 134042 683 786 135069 319 565 608 9 95 136317 843 950 137047 56 153 208 69 325 90 487 583 138064 138 356 558 99 602 87 789 958 139130 56 93 214 380 430 817.

140194 35 69 284 300 713 15 841 53 141015 225 305 480 695 946 142277 337 661 85 942 144229 910 144086 190 308 82 450 84 87 798 145178 231 471 145516 831 146046 485 97 530 699 852 147204 309 537 62 818 924 148602 25 95 724 804 149049 184 315 36 45 557 92 831 71 96367.

10.000 זל.

איז געפאַלען געפאַלען אין דער ניי-געעפענטער גליקליכער קאָלעקטור, וואו ס'זענען שוין פיל מענשען גליקליך געוואָרען

F. BRAJTSZTAJN

Piotrkowska 14, tel. 142-47

נאָך אַ בעגרעניצטע צאָהל גליקליכע לאָסען צו בעקומען.

געדענקט די גליקליכע קאָלעקטור פון
פּיעטריקאָווער 14

150018 147 187 272 73 342 79 465 741 818 905 151593 841 818 92 454 856 153270 547 711 79 816 957 154 13 286 71 487 606 93 760 818 50 155075 92 205 45 497 718 927 156277 522 732 873 810 852 910 157256 430 501 47 694 733 809 952 159069 191 16 223 382 401 977.

160007 306 80 462 614 706 922 161280 347 634 30 59 789 828 162239 336 858 163002 087 153 277 375 38 448 99 645 797 995 164024 016 145 200 41 438 29 634 810 165245 369 547 795 934 75 166137 231 469 49 616 66 83 167296 564 604 25 791 824 947 168132 190 98 474 662 829 938 81 93 169075 224 75 679 569 620 714 873 804 11.

170171 151 348 68 548 10 99 773 43 878 928 171220 572 36 796 702 974 17 271 075 77 267 17 803 178 291 532 675 891 817 907 994 174457 666 43 644 754 15 881 175022 50 415 62 521 605 84 94 793 865 908 175141 56 211 430 546 57 93 896 177161 478 37 517 739 881 924 37 51 178078 319 525 63 901 77 179067 261 308 571 74 651.

180313 469 519 607 770 807 54 973 181094 425 64 182211 70 497 642 44 860 79 913 183073 376 414 25 80 525 626 817 184448 63 593 719 839 56 185014 32 201 12 583 600 930 186123 290 878 917 187001 60 142 363 515 70 650 834 188229 421 836 56 79 189154 653.

190047 273 327 482 547 613 742 910 191227 628 192043 188365 561 641 67 747 822 193121 290 379 480 578 748 804 949 194118 213 33 432 675 709 958 195187 281 451 693 196113 503 41 660 72 749 197123 94 198267 429 543 46 771 856 984 199149 521 629 52 783 895.

200089 205 35 753 210188 251 66 358 87 645 202335 65 822 74 203022 108 9 17 497 762 66 204023 93 415 53 76 805 205717 42 852 57 922 80 206211 616 50 739 70 943 207024 127 495 813 28 208059 464 537 805 209090 34 47 64 491 616 902.

II CIĄGNIENIE.

50.000 zł. nr. 185652.

10.000 zł. nr.: 63865.

3.000 zł. nr.: 143304.

Po 2.000 zł. nr.: 3018 47552 55652 62971, 67117 90768.

Po 1.000 zł. na nr.: 29228 33577 64340 96879 103405 108680 118191 122322 126632 136260 140499 142419 144751 146924 151595 157029 161891 164171 167490 170936 179539 179287.

Po 500 zł. nr.: 1163 1221 1995 5000 11878 16980 19057 21184 23331 750 24914 25093 30376 31919 35268 36525 38029 607 39360 40990 41898 51880 53504 54968 57184 57946 58625 61273 64231 66647 67648 910 68354 518 69853 70412 924 73044 390 407 77057 505 79094 760 82108 84203 527 86596 89065 90351 971 91489 94476 95960 97919 99189 240 106550 109896 110131 112671 149982 115395 116540 118298 122039 529 126780 131673 135760 136129 145470 149556 865 151112 152919 155430 158698 160041 382 162959 164366 170159 171461 174425 176026 177841 1792534 180260 196779 198092 201276 206336.

Po 250 zł. wygrały następujące numery:

152 385 421 26 85 732 975 11 1237 719 815 2255 396 925 24 954 3098 87 300 776 906 4902 076 251 251 302 76 433 516 621 791 46 239 5004 60 234 855 6035 174 276 342 470 519 717 233 18 906 908 7222 318 99 8081 111 29 82 276 565 848 81 39 835 9872.

10085 045 230 21 12 60 307 87 414 807 31 855 11083 194 33 201 39 350 666 740 813 949 12410 523 528 13107 19 34 539 821 908 70 14188 55 6 498 539 751 15176 103 442 226 930 16378 682 17108 289 366 46 476 736 701 67 827 998 18767 88 873 966 19094 204 871 98 35.

20060 111 362 496 895 11 926 21022 133 244 351 473 593 31 664 771 997 40 22471 659 92 21 67 944 23115 435 692 760 872 901 24103 385 474 596 14 791 25000 59 135 239 364 539 93 618 41 57 974 26062 84 91 152 627 800 904 27022 92 102 247 707 60 28014 654 854 29440 46 671 37.

30037 157 634 773 31288 354 424 779 915 64 30321 49 203 567 695 703 811 33380 444 40 50 509 768 920 34324 50 528 607 29 749 890 35140 236 679 722 40 36123 405 421 33 91 795 859 921 28 55 81 37275 703 827 47 92 38031 89 428 45 76 509 60 555 793 962 39539

40173 252 86 98 310 50 80 749 871 41395 993 42136 491 543 77 734 908 23 93 43050 291 770 836 924 44126 69 290 487 92 662 969 45510 682 737 819 20 934 68 99 46034 39 573 973 47096 542 721 48101 73 381 831.

50052 67 221 322 411 27 524 811 71 986 51011 89 174 84 227 90 683 52052 143 615 23 720 53130 211 913 20 92 54181 96 774 902 55045 249 87 202 51 534 669 823 920 71 56383 617 57 272 335 614 771 807 13 72 96 998 58424 77 90 802 22 59457 565 528 78 769 907 95.

60080 158 291 551 837 61146 382 490 62365 506 742 840 68 991 63134 344 79 64254 64 76 319 427 96 520 53 64 660 843 65108 285 344 464 224 315 93 592 621 79 941 68224 34 72 578 606 17 962 69252 692 744.

70014 382 618 867 71011 596 766 821 64 935 72137 245 309 417 520 689 73339 568 604 29 747 74458 602 43 957 70 75 107 9 320 59 71 566 779 863 992 76323 92 568 722 879 94 77013 57 178 210 52 358 505 516 700 945 78213 405 56 74 579 643 79023 94 314 441 67 579 960 70.

80029 381 81026 633 749 82071 105 94 328 619 700 83000 66 191 242 323 33 408 84 726 84027 46 49 203 48 306 516 27 912 85282 368 500 56 681 885 86039 139 214 406 596 764 868 948 59 87265 444 645 58 794 935 88074 155 302 462 543 885 89065 574 614 82 821 49.

90258 351 85 492 664 768 971 91042 48 75 120 489 653 724 45 92184 394 408 553 620 21 724 29 93025 535 97 770 80 94017 47 169 476 544 684 864 95086 91 387 464 585 698 807 960 96175 289 556 651 27 795 9 891 967 97107 269 382 429 541 759 66 877 98 189 71 236 40 681 83 707.

100045 350 452 600 947 101072 236 335 516 706 11 65 899 949 51 72 96 102134 39 73 222 300 56 595 604 803 51 103013 207 96 330 58 546 67 811 104006 20 32 335 73 520 880 105114 246 82 352 468 592 804 933 106034 11 327 585 676 707 868 930 107372 869 108115 571 81 825 954 109315 85.

110018 41 121 576 789 816 111126 95 96 234 572 673 899 901 112222 417 67 560 809 113146 110 717 114034 147 321 459 700 8 945 115104 76 262 440 660 925 116084 150 462 628 755 896 117308 46 573 759 928 118048 155 495 519 36 724 65 835 119140 482 803 992.

120092 141 200 89 412 493 605 720 833 121103 626 970 122205, 59 506 673 902 123015 133 208 339 124070 147 246 91 315 34 58 84 434 936 79 125983 126346 550 627 753 856 955 87 127059 195 228 37 91 317 451 596 744 128106 372 739 66 129131 210 469 504 39 74 723 829

130012 54 112 254 636 57 790 896 942 131034 157 733 807 132083 119 32 54 85 262 80 431 677 133198 823 359 631 867 918 48 134680 758 135182 390 547 712 842 982 136363 92 558 672 759 137158 75 548 705 849 138016 224 530 727 55 139013 24 333 425 720 68 917.

140100 397 654 60 787 939 52 141349 618 142329 643 45 744 838 990 143008 391 559 624 39 932 144035 75 128 256 457 639 799 958 145192 609 96 979 146408 147355 624 700 40 49 148 006 29 295 555 775 864 81 149106 207 320 404 772 815

150000 419 538 677 151062 371 540 82 606 896 985 152103 568 651 60 897 153266 91 430 551 687 750 154285 738 837 155149 260 302 486 900 156062 626 57 82 999 157179 478 775 969 158048 592 908 159159 331 66 73 593 723 68 804 82 938 43 49.

160327 69 740 161028 72 218 75 342 682 706 162015 126 212 551 552 84 708 800 92 163011 217 345 428 539 613 164104 58 628 75 738 809 83 909 165431 91 651 735 166043 146 328 791 968 88 167089 672 86 168115 47 48 299 447 72 612 169202 93 313 39 480 722 63 985.

170263 352 403 53 642 784 816 28 73 171149 189 357 575 853 172022 447 173119 279 301 18 43 523 38 717 174045 162 364 721 839 51 983 175281 370 489 631 757 176014 122 222 178184 69 322 483 853 960 70 909 179301 54 579 942

180105 579 622 99 828 181039 130 436 636 712 920 182038 275 239 379 442 531 867 183170 232 371 50 485 794 822 184715 185069 119 294 20 419 544 51 629 792 186081 408 524 73 187052 188020 53 106 17 381 483 657 189035 162 303 460 75 81 672 75 24 86 95 838 75 921.

190040 63 226 36 325 569 98 625 972 191015 51 178 206 303 482 192115 81 516 722 69 905 193137 88 479 576 194056 236 384 489 706 809 58 195014 182 319 576 786 196137 212 343 51 493 847 52 82 197052 164 272 469 209 71 931 85 198036 352 90 474 545 742 199083 313 25 59 485 719.

200181 209 536 786 898 978 201164 281 43 049 96 870 79 914 202088 192 316 97 410 57 695 916 203388 554 720 204028 289 565 928 205399 637 70 206041 56 184 745 847 207111 316 481 745 99 926 208076 451 785 209454.

אפטײקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) קאספערקעוויטש, (זגערזשער 54). שיטקעוויטש, (קאפערניק 26). זונדעלעוויטש, (פעטריקאווער 25). סאקאלעוויטש, און שאט, (פשעיאזד 19). מ. ליפעץ, (פעטריקאווער 193). ריכטער און לאבאדא, (11 ליסטאפאד 86).

א פארלעזונג

מארגען, מוצאי שבת אווענד קומט פאר אין רער פאלקס-אוניווערזיטעט בײ דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) די 5-טע פארלעזונג אין העברעאיש פון ציקל „די שעפער פון תלמוד" רעפערענט: רעד. א. לובאשיצקי. אײנגאנג—פרײ.

„יום-טוב אינדערוואכען"
ערפאלג פון דער נײער „ארט"-פרעמיערע.

די שטארק-אויסגענומענע נײע פרעמיערע פון „ארט", וואס ענטהאלט 12 ערשטקלאסיגע שלאגער-נומערן ווערט געשפילט היינט 1 מאל 9.45 אין אווענד און מארגען, שבת: 3 מאל — 4. 8, און 10 א זײגער.

וויקטאר כענקין קומט קיין לאדז

דאס מוזיקאלישע לאדז ערווארט די באהענטסטע טעג א גרויסע קינסטלערישע איבערראשונג. מיר וועלען האבען די געלעגענהייט צו הערען דעם בעסטען איבערפרעטאטאר פון די יודישע, רוסישע פראנצויזישע, ענגלישע און שפאנישע לידער דעם פון גאט-געבענטשטען יודישען אקטיאר ה' וויקטאר כענקין.

כענקין איז גוט בעקאנט דעם לאדזער פובליקום פון זײנע פריהערדיגע קאנצערטען.

10.000 זל. געפאלען אין דער קאלעקטור
פ. ברײטשטײן פיעטרקאווער 14

ווי מיר ווערען געוואויר, איז בעכטען ווידער געפאלען א געווינס פון 10.000 זל, אויפ'ן נומער 204022 אין דער גליקליכער קאלעקטור פון ה. ברײטשטײן, פיעטריקאווער 14. די זוכה בגורל גרופירען זיך פון אונבעמיטעלטע מענשען, דערינטער האבען אויף איין פערטעל געשפילט 14 מאן...

נחומ'ל עפשטײן וועט דאווענען אין פילהארמאניע
היינט פרײטאג און מארגען שבת

דער 7-יעהריגער חזנד'ל נחומ'ל עפשטײן ווי אויך דער שטראסבורגער אבער-קאנטאר קראטקע, וועלען היינט פרײטאג 5.30 אווענד מקבל שבת זיין ווי אויך מארגען 9 פריה דאווענען שחרית און מוסף אין פילהארמאניע.

פון יודישען פאלקס-טעאטער

אין יודישען פאלקס טעאטער טרעט היינט אויף א גאסט. נאך א יאהר אפוועזענהייט אין לאדז איז צוריקגעקומען פון זײן טורנעע איבער אויסלאנד דער כאראקטער-קאמיקער משה מאכאראווסקי און טרעט היינט אויף אין דער פרעמיערע „א הארץ פון א קינד", ה' מאכאראווסקי האט מיטגעבראכט א רײכען רעפערטואר פון אפערעטען און מעלאדראמען, וועלכע וועלען דא ווערען אויפגעפיהרט.

היינט און מארגען אין אווענד ווערט געשפילט די פרעמיערע „א הארץ פון א קינד" א מעלאדראמע מיט געזאנג, מארגען בײטאג — „די רומענישע חתונה" אין די פיעסען בעטייליגט זיך דער גאנצער אנסאמבל.

לעבענסמיד דורך רעוומאטישע שמערצען

אין דער צײט פון דעם איצטיגען קריזיס פאלען די טאג-טעגליכע דאגות זעהר צולאסט יעדען. און ווען עס קומען אײנעם דאצו נאך אונאויפהערליכע שמערצען, דעם קאן באמת דאס לעבען נמאס ווערען: דעריבער איז אויך זעהר אינטערעסאנט דער בריף פון ה' פ. מאגן, ווארשא, קאנארסקיעגא 5, אין וועלכען עס שטעהט צ. א.: זײט יאהרען לײד איך אויף רעוומאטיזם. די אונערטרעגליכע שמערצען האבען מיר דאס לעבען פערמיאוסט, און איך בין נישט געווען פעהיג צו קיין ארבייט. איך האב בענוצט א סך מיטלען, וועלכע האבען לײדער נאר פאר איבערגעהענד געווירקט, ווייל נאך א קורצער צייט האב איך ווייטער שמערצען געהאט. צופעליג האב איך א בעקאנטען פון מײנע לײדען דערצעהלט און ער האט מיר געראטען צו פרובען טאגאל-טאבלעטען, וועלכע ער הא"ז שוין אליין מיט גרויס ערפאלג בענוצט, בשעת ער האט אויף בעוורעלאגיע געליטען. לויט זײן עצה האב איך אין אפטייק טאגאל געקויפט. מיט פרייד מוז איך פעסטשטעלען, אז דער ערפאלג איז געווען וואונדערבאר, שוין זײט 3 חדשים האב איך קיין שום שמערצען, איך פיהל מיך איצט פולקאם געזונד, און קאן שוין ווייטער ארבייטען, אויס דאנקבארקייט און אויף באמנות עמ שעהל איך יעדען לײדענדען טאגאל-טאבלעטען אלס הײלמיטעל. עס איז באמת נישט פערהאן גאר קיין בעסערס איבער טאגאל געגען רעוומאטיזם. גיכט-שמערצען און רײסען אין די געלענקען, ברעכען אין די ביינער, קאפ און נערווען-שמערצען, גריפע, ערקעלטונגען, איבער 6000 דאקטוירים-אטעסטאטען דערפון א סך בעריהמטע פראפעסארען, טאגאל איז עוקר מן השורש די קראנקהייט אויף א באזידליכען אופן און איז אונשעדליך פאר'ן הארץ, מאגען און אנדערע ארגאנען. טויזענדער לײדענדע האבען זײער געזונדהייט א דאנק טאגאל-טאבלעטען צוריק געווינען. פרובט און איבערצייגט אייך אליין!

צו בעקומען אין אלע אפטייקען!

גאסטראלען פון שלמה קוטנער אין פראניע ווינטער

מארגען שבת הייבען זיך אן אין פילהארמאניע זאל די גאסטראלען פון דעם בעקאנטען לאדזער ארטיסט שלמה קוטנער. קוטנער איז אין לאדז, דאס, וואס מ'רופט אן אייגענער, א בן עיר. יעדער לאדזער טעאטער - בעזוכער קאן גוט קוטנער'ן, וועלכער ברענגט אריין אזוי פיל הייטערקייט אויף אונזער יודישער ביהנע.

צוזאמען מיט קוטנער'ן טרעט אויך אויף די בעוואוסטע פרימאדאנע פראניע ווינטער.

שבת נאכמיטאג צו דער ערשטער פארשטעלונג און שבת אווענד ווערט אויפגעפיהרט די בעוואוסטע אפערעטע „בעסער ווי פריהער" פון ז. ליבין.

ביי אישיאס

איז צו נעמען ניבטערנהײט א גלאז נאטירליך ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

וואס ווירקט ערפאלגרייך. צו בעקומען אין אלע אפטעקעו און סקלאד אפטעקעוגעס

מעלדונג

אכטונג! „החלוץ המרכזי" (צעגעלניאנא 4).

אלע חברים-ות ווערען אויפגעפאדערט צו קומען שבת דעם 14 מערץ 1931, 7.30 אווענד פינקטליך צו א אויסערארדענטליכער אלגעמיינער חברים-פערזאמלונג אין צוזאמענהאנג מיט'ן שליסען פון דעם לאקאל. דער ועד.

ווער ווייסט!!!

דען נישט, אז די אײנציגע ביליגע קוועלע ווי מען קריגט צו קויפען דאמען- און מענער-היטען וואס איך האב ספעציעל צוגעגרייט אויף יום-טוב די נייעסטע פאסאנען, מאדערנסטע קאלירען און פון פערשידענע פירמעס.

גלייכצייטיג נעם איך אן צום איבערפאסאנירען דאמען- און מענער היטען פון גאר אלטע אויף גאנצליך נייע אויסגעפיהרט פינקטליך צו דער צייט.

ווער עס ווייסט נאך נישט קאן קומען זיך איבערצייגען לויט דעם אדרעס:

פערדער

זגערזשער 20 ארער לוטאמירסקא 2

א פלאץ מיט א שאפע

עס ווערט געזוכט צו דינגען א פלאץ מיט א שאפע אין צענטרום שטאדט, א פראנט אדער א הויף נאר אהנע לאקאטארען. אפערטען אפצוגעבען אין אדמיניסט. פון דער צייטונג אונטער „B. Z."

בוכהאלטעריע

אמעריקאנישע און איטאליענישע לערנט אויס גרינדליך פאר 30 זל. אין פערלויף פון איין חודש.

מאשין-שרייבען

לערנט אויס גרינדליך דורך איין חודש פאר 10 זל.

ביורא „קאדעקספאל" צעגעלניאנע 61

בעמערקונג: עס ווערט אויך ערלעדיגט אין ביורא אלערליי ביטעס אין אלע אורזשענדעס אין סאנדען אויך קלאוזולעס און זאבעזפיעטשעניעס

פערסויף פון פערש. מאדערנע פאלקעס ווי אויך שייטלען

ערשטקלאסיגע אויסארבייטונגען, ביליגער ווי איבעראל, ביי סרוי

צוקער קאנסטאנטינער 15

Doświadczony administrator

znający dobrze SPRAWY PODATKOWE i nowe rozporządzenia o meldunkach przyjmuje domy w administrację. Łaskawe oferty sub. „Doświadczony" do admin. niniejszego pisma.

אכטונג, הויז-בעזיצערס!

מעלדונג-שטעמפלען

לויט די נײעסטע פארשריפטען איז צו בעקומען נאר אין דער שטעמפעל-פאבריק

L. JOSKOWICZ, Łódź

Piotrkowska 27, tel. 166-39.

ביליגע פרייזען! ביליגע פרייזען!

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.

זשעוסקע 11, טעלעפאן 3763

אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד"ר איזיק גאז, האלז, אויערען ק'	12½-1½
ד"ר קערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4½
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	12—2
ד"ר ביבערגאל הויט און ווענער.ק.	11½—12½
ד"ר שמידענפעלד נערווען און געמיטע קר.	1—2
ד"ר נאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12½—1½
ד"ר זאלצוואסער כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד"ר שפערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	12½—1½

ווי באזונדערע שפראך- מערגונג'ן ווי שטעלען א. וו. פאקען-שטעלן, מינסטליכע פערג-זון-בעשטראל אינהאלירן ואנע מאסאזשען, ספ' קטריזאציע, אפעראציע, אויף פערלאנג היוזעפן און שמאס. און לאבאראטאריום ווערם אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגמע און בלוט

אימפפונגען געגען שקארלאטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפנט געווארען

א רענטגען-אינסטיטוט.

ד"ר לאזשינסקי-סטאראפאלסקא

צאהן-ארצט 10—1, 3—6

קונסטליכע ציינער, קראנען, פאמטען א.א.וו.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערוועון-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.

— טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. —

פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען

זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

— בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען —

וויזיט 3 זל.

— א —
געוועלב

אויף מצות אבצוגעבען פאלודניאווא 21 ביי זאנענשיין

וויכטיג פאר
טאמבורירער

עס איז דא צו פערקויפען ביליג 2 קעטעל-מאשינען אין גוטען צושטאנד צו ערפאהרען ביי העכט סאלנא 6.

אב'ארט צו שלאפען

פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט איז אפצוגעבען. צו ערפאהרען פיעטריקאווער 33. אין 2-טען הויף, פארטער,

2 אנשטענדיגע
פרײנ'נס

קענען בעקומען לאזשי צו ערפאהרען ביי רייך וואלבארסקא 34.

א געוועלב

מיט א שטוב, איז פון זאפארט איבערצוגעבען צו ערפאהרען פאנסקא 14 ביי גאלד.

עס ווערט געזוכט
2 האנד-נייערס

צו מענער-מאגאזין ביי א. וויגענסבערג פאלודניאווא 42.

שנעלע וועש-נייערינס

ווערען געזוכט ביי פייגע גראכמאן זגערזשער 23.

לערן-יונגלעך

און לערן-מעדלעך צו לייכטע גאלאנטעריע-ארבייט ווערען געזוכט געגען בלדיגע צאהלונג ביי ש. שפילקא אלטער-מארק 13, פראנט 1-טער שטאק.

שטאפערינס

צו פערשידענע סחורות קענען זיך זאפארט מעלדען וואכאדניא 61 ביי גראסמאן

איבערצוגעבען
א געוועלב

אויף פיעטרקאווער גאס אין הויף. סאיז אויך דא א שטוב מיט א קוך. צו ערפאהר'ען סקווערא 7 ביים שטעפער.

קוואליפיצירטע
שטאפערינס

קענען זאפארט בעקומען בעשעפטיגונג ביי מ. ראטונאוויטש פאלודניאווא 13

וויכטיג פאר א דאמען
שניידער

עס איז דא איבערצוגעבען א פראנט - פענסטער פארטער מיט אײנריכטונג אויף זעהר גוטע בעדינגונגען ביי פאוולאווסקי, ראקיטשינסקא 22

וויכטיג פאר עמאליע-געשיר-סוחרים!

דערמיט מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז איך האב איבערגענומען אויף דער לאדזער וואיעוואדזשאסט

דעם אויסשליסליכען פערקויף פון עמאליע - אויסארבייטונגען

פון דער פירמע

Suchedniowska Fabryka Odlewów i Huta Ludwików Sp. Akc. w Kielcach

מיין לאגער וועט שטענדיג זיין פערזעהען מיט א פולען אסארטימענט. בעסטע בעדינגונגען! ביליגסטע פרייזען!

ל. קאהן,

פאלודניאווא 11 (ריג וואסכאדניא)

טעלעפאן 212-32.

1695

בעקאנטמאכונג

די פערוואלטונג פון די חברה „מחסה-לזקנים"

(קאנסטאנטע זקנים הויז) מאכט בעקאנט, אז ווייל עס ליגען שוין אין דער קאנצעלאריע איבער 500 בקשות פון רעפלעקטאנטען אויף אריינצוקומען אין זקנים-הויז, איז בעשטימט געווארען קיין נייע ביטעס נישט אנצונעמען ביז עס וועט פערטיג זיין די נייע אפיצינע וועלכע וועט אין דעם יאהר אויסגעבויט ווערען.

נויטיג א יונגעל

צו לייכטע ארבייט באלד געצאהלט ווי אויך א האנד-נייהערין צו טריקאטאזש. צו דערוויסען זיך אין טריקאטאזש-פאבריק ראזענפעלד לימאנאווסקא 45 (אלעקסאנדראווסקא)

אנ'ארט צו שלאפען

פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אין א שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביליג זאפארט אפצוגעבען ביי א בעסערע פאמיליע. צו ערפאהרען ביי: איערבאך, קילינסקיעגא 41.

די ערשטע לאדזער
כעמישע פארבערי פון פוטערס

„אדז, גדאנסקא 8, פראנט 2 שטאק נעהמט אן צו פארבען אלערלײ פוטערס אויף מאדערנע קאלירען ווי אויך צום שטר"כען אויף די ערשטע קאליר לויט דעם נייעסטען לייפציגער און פראנצויזישע סיסטעמען, דויערהאפטיגע קאלירען, גארבירען פון פוטערס בילדיגע פרייזען.

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע
מאגיסטער נ. שאץ

פיעטריקאווער 37, 2-טער שט., פראנט.

אנאליזען פון קאל, אורין, לייכען א. או. וו.

אורין-אנאליז — 4 זל.

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

וואוינט יעצט

זגערזשער, 15 טעל. 113-47.

נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

Dr. Z. Rakowski

פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה

9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3

Lekarz-Dentysta
M. Karabanow

Piłsudskiego 31, tel. 159-09

הײלט, פלאמבירט און ציהט ציהן אהן שמערצען קינסטליכע ציינער אין גאלד און גומען. מעסיגע פרייזען

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!
Lili Damita
אין ערשטען קלאנג-פילם!
ריטער פון ליבע
אין די איבריגע ראלעו:
WIKTOR Mc LAGLEN, EDMUND LOVE, LEILA KARMELLY
אויסער'ן פראגראם: א קלאנג-פילם-צוגאבע.
נעכסטער פראגראם: „Poganin" מיט Ramon Novarro
אנהויב 5.30, 7 30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום טוב 3.30 נ"מ

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווי-בער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א האסיר-קאפ און עס פאלט ארויין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנת דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע היל-באנדאזשען אויסגעצייכנט גוט דורך גרויסע פראקטיק מיט מיינע בע-האנדלונג אין פון דעם ספעציאליסט

דאקטאר בראכורטונג באוואוסט ווייבער דעם שמערץ און געפעהרליכסטע ברוך. אויך פאר הויקערס, ... מיט הייל-גארטלען און אפאראטען פאר פערקרימטע ... ספעציעלע אנלאגען אין די שיך, קינסטליכע גומענע פיס אין הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
עמפפאנגס פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WÓLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אנ-בעדינגט נויטיג. ריפּאָרטס האבען ... פּראפ. ... בארגנש, פראפ. דר. י. מא-רישלער, פראפ. ד"ר ב. קיעלאנ וסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן סערוויטוטן פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.
דעם ה. ספעציאליסט י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 דריק איך אויס מיין דאנקבארקייט פאר איינהאלטען מיר די נעהר ... ברוך-רופטור אנ'ערד 25 יאהר האב איך געליטען פון ... און הינט, א דאנקדעם גרויסען ספעציאליסט בין איך פריי פון לײדען און פעהיג צו דער ארבייט. דערפאר דריק איך אויס איהם מיין הארציגסטע דאנקבארקייט.
Tema Rozenblum.

זאל יעדער וויסען!
אז אין מיין
מעבעל-געשעפט
בעקומט מען מעבעל עגצעל אין קאמפּלעט צו קאנקורענץ-פרייזען מיט 25 פראצ. ביליגער און מיר טוישען אויס אלט מעבעל אויף נייע צו ציגענגליכע פרייזען.
וואולטשאנסקא 11
וויינגאלד און וויינבלום.
געדענקט דעם אדרעס! קומט איבערצייגט אייך!

ווערכבעריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
אגראראווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
ערזעלליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פריי זעז פון געבורט
אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אפטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראיש
עמפפאנגס-שטה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. סאנשאר
עמפפאנגס-שטה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

Dr. med. N. ROZEN
צאהן כירורג
קראנקהייטען פון דזיאנסלעס, גומעז, ציינער א.א.וו. ציינער-רעגולירונג, רענטגען דיאגנאסטיק.
אנדזשעיא 7, טעל. 210-57.
עמפפאנגס-שעהן' פון 3-7 נאכם.

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאר
מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, נייה מאשינען, גארדעראבען או"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט מעבעל אין גיטען צושטאנד צו פערקויפען.

NOWOOTWORZONA FABRYKA
listew do ram i tapet
oraz oprawa obrazów
CH. WORTSMAN
Łódź, Kilinskiego 87

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב ביה ושנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאלסטו נאר קומען און ביורא
פון **ד. מאנעלא**
וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פיעטריקאווער 17, לינקע אפיצינע
פאטער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען א-לערליי ביטעס: ציווילנע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואקאטיס, כלויזולעס, זאכיזופיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אוזשאנד ראזיעמטשע, ווי אויך איבער-זעצונגען אין אלע שפראכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26 26

היינט איז פאלגענדע טעג!
מעכטיג מייסטערווערק, רעזשי Strzyżewski
אויפ'ן גרונד פון רוסישען ראמאנס א. נ.:
„טראיקע"
דראמע פון אנ'איינזאמער נשמה, פערוויגט דורך ליבע, וואס שפילט זיך אפ אויף די ענדלאזע רוסישע סטעפעס.
אין די הויפטראלען:
O. Czechowa i H. A. Schlettow
מיט'ן אנטייל פון א גרויסען רוסישען כאר
נעקליבענער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי
אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

אכטונג, ג' דאמען!!
איך מאך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז אין מיין ערשטקל. דאמען-שניידער-אטעליר א. פ.
IZAK TON
LIMANOWSKIEGO 13 (Aleksandrowska) front 1 piętro
ווערען אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אנטערטרויטע סחורות און אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג!
מעסיגע פרייזען

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק
I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ
פאבריק-לאגער:
נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 137 70

אין: א מבילינסטען, מבעסטען, מבזקוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל-בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען. קינדער-וועגעלעך אין א גרויסן אויסוואהל. פעלד-בעטען, האלצענע אין מעטאלנע „Perfekt" פאטענטירט. וואש-געשירען. סערוויזען. וויזשימאכשקעס. אייז-קאסטענס. וואנעס. קינדער-בענקלעך. ראוורען א. ד. גל. בעדייטענד נידריגע פרייזען.
בעמערקונג: ספעציעלע רעפעראטור-אנשטאלט.

DR. MED. L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12-1 און פון 7- 4 אוונד.

DR. MED.
A. SZPRYNGIER
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
נעמט אן אין דער לעטשניצע „צענטראלנא"
פיעטריקאווער 62 פון 3-4 נאכמיטאג
און אין דער היים
קילינסקיעגא 30, טעל. 222-27
פון 5—7 נאכמ.

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האט זיך איבערגעצויגן אויף
צעגעלניאנא 36, טעל. 216 90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, אלע ארטען אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 9 - 2 נארמ. און פון 5 - 9 אוונד
פאר דאמען בעזונדערע ווארטע-צימער.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארם.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

DR. MED.
Haltrecht
ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס קראנקה.,
נעמט א פון 8 10 פרית פון 12—2 נאכמ. און פון 6 ביז 9 אוונט. זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.
פיעטריקאווער 10
נעמט אן אין לעטשניצע „סאניטאס" ציגעל-נאז 29
פון 2 ביז 3 נאכמ.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70
róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{3} rano, od 1-ej do 2^{30} pp od 6 do 8^{30} wiecz.
w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr. med. D.
Wajskopf
פיעטריקאווער 104 B
טעל. 114 82
אינערליכע קראנקהייטען. ספעציאליסט פאר מאגען, קישקעס און לעבער, רענטגען. און פנאהמס שעה'ן פון 4 - 7 נאכמ.

DR. MED. H. LUBICZ
אפ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141 32
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2, און 5-8 זונטאג און יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. Ludwik WOLF
היילונג מיט שטראם פון א הויכע פרעקווענץ
Orig Dr. Zeileiss,
Warszawa. Wspólna 54, m. 10 tel, 669-39

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista
האט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאשטשושקי 9, טעל: 165 17
נעמט אן פון 1-2 און פון 5-7 אוונד

Dr. med. J BETTE
קינדער און אינערליכע קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאכמ.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2-3 נאכמ. און פון 7½-9 אוונד.

Dr MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל. קראנק
ספעצ. פון פסיכא-נעוראזעו.
נעהמט אן פון 5½-7. אוו

DR. MED.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר ביאוטן נירען און אורין-קראנקהייטען
Piaśrowcza 2
(Olginska) Telef. 148-95
נעמט אן פון 9 - 10 פארם. און פון 6 8 אוונד

Krajowa Wytwórnia zamków błyskawicznych
„REOR"
Sp. z o. odp.
לאדז, רימא-נאוווסקי 129
טעל. 185-52

פראספעקטן און אפערטען אויף פערלאנג. 1474

אקצ. געז.

פערזיכערונגס=געזעלשאפט
„PRZYSZŁOŚĆ"
w WARSZAWIE

ul. Królewska № 35. Telefony: 750-64, 132-17, 750-57

פאַרמעגן=בעשטאַנד אנ׳ערך 100.000.000 זל.

אקטיוו אנ׳ערך 10.000.000 זל.

„ווער עס געדענקט נישט וועגן זיך אליין, וועגן דעם געדענקט קיינער נישט..."

פערזיכערונג איז אנאָרגאַניזאַציע פון צוואַנגס-אָפּשפּאָרונג. שפּאָ-זאַמקייט מאַכט אייך שטאַרק, — בויט וואָוילשטאַנד פון דער געזעלשאַפט — טרייבט פאָרווערטס פאָלקער!

געגרינדעט ביי דער בעטייליגונג פון דער קרובה׳שער געזעלשאפט „FENIKS" וויען.

אָפּטיילונגען און רעפּרעזענטאַנצען: לאדז, קראקא, לעמבערג, ביליץ, ווילנא, פּאָזן, קאַטאָוויץ, ביאַליסטאָק און בענדין.

אָפּטיילונגען: לעבען, פייער, גנבה און טראַנספּאָרט

אוננגעוועהנליכע נוצען פאר די לעבענס=פערזיכערונגען וואס זענען געשלאסען אין דער פערזיכערונגס=געזעלשאַפט „PRZYSZŁOŚĆ" אין ווארשא צי קענט איהר נאָך צווייפלען אין דער נויטיגקייט פון א לעבענס-פערזיכערונג? נאָך היינט שרייבט צו אונז! פערלאנגט דעם בעזוך פון אונזער פערטרעטער:

אָפּטיילונג אין לאדז, פּיעטריקאָווער 87, טעל. 122-20, 163-52, 224-09. דירעקטאר **סאלא אָפּאַטאָווסקי**

מעבעל
אויפ׳ן פאר יום=טוב׳דיגען סעזאָן
איז די פירמע פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון:
שלאָף=צימער, עס=צימער, קינדער=צימער א. אז. וו.
קאָמפּלעטע איינריכטונג, ווי אויך איינצעלנע שטיק
מעבעל
צוליב׳ן קריזיס זענען די פרייזן רעדוצירט אויף 50%
MARKOWICZ I NASIELSKI
PIOTRKOWSKA 6
TELEFON 149-71
פאבריק: Południowa 10

און אויך די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט די גרעסטע און רעלעסטע פירמע אין לאדז
◆ קומט און איבערצייגט אייך! ◆

„VIENPOL" נור פון דער פירמע
פערלאנגט ווינער מעבעל
FABRYKA GIĘTYCH MEBLI
„VIENPOL"
Zawadzka 5, tel. 191-20

גאראנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאַפטיקייט
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען
פאבריקס=לאגער אויף
זאוואדזקא 5

ערעפנונג
פון קלאנג=פילם=קינא=טעאטער
ODEON
פשעיאזד 2 — 2

גאנץ לאדז וועט שטורמיש לאכען, זעהענדיג דעם קלאנג=פילם א. נ.
„דאס ענטלויפענע פונ׳ם גליק"
VICTOR MC. LAGLEN, Fifi Dorsay i El. Brendel הומאָרפולע רעזשי, וואס איז פול מיט קאָמיזם. אין די הויפּטראָלען:
אויסער׳ן פראגראם: קלאנג-צוגאבעז.

Kino-Teatr
Spółdzielnia
40 Sienkiewicza 40

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונ-טאג און יום-טוב 2 נאָכמ. לעצטער סעאנס 10 אָוועגד אויפן I סעאנס זענען די פרייזן פון אלע פלעצער 60 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפּעלטער פּראגראם! היינט און פאלגענדע טעג!

1) פרוי א וואמפיר איז **GINA MANES** אין ערשטקלאסיגען פילם לויט׳ן ווערק פון A. Strindberg א. נ.
„וואהנזין"
אין דער מענער=הויפּטראָלע **LARS HANSEN**

2) דער פּרעכ-טיגסטער פילם פון דער וועלט
דריימאל חתונה געהאט
אין דער הויפּטראָל דער בעקאנטער קאָמיקער **RIDOLINI**

נעכסטער פּראָגראם: ווען עס שלאגט אויס האלבנאכט אין די הויפּטראלען: Jaqueline Logan i Clive Brook קיניג Król Królów

רעווי=טעאטער
„Dobry Wieczór"
אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף
קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66
צופאהר מיט די טראמוויין: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט פרעמיערע! גרויסער רעווי - שלאגער - פּראגראם א. נ.
אונטער דער קאלדרע
פרעכטיגער רעווי-שלאגער-פּראגראם אין 2 טיילען (14 בילדער) מיט׳ן אנטייל פון **IRENA RÓZINSKA**
קינסטלערישע לייטונג: **K. Brzeski** רעזשי: **M. Dąbrowski** קאפּעלמייסטער: **St. Sternblic** דעקאראציעס: **St. Fraslak**
טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אָוונט. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אָוונט.
צו דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פובליקום וועט דער פאָרפערקויף פו בילעטען פאָרקומען אין „Reklama Polska" פּיעטריקאָווער 101

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושעזשינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 5.30 נאָכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער ביטאג. פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. ביינגעלמאן
-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

גרעסטער קלו פון אונזער היי-יעהריגען קאנקורענצלאָזען רעפּערטואר!
„הערשער פון ליבע"
Greta Garbo, John Gilbert, Lewis Stone
עפּאָפּעי פון גרויסער ליבע פון א יונגער אריסטאקראטקע, וועמען דער גורל האט געשטויסען אין אפּגרונד. — אין די הויפּטראלען:

קינא ERA
פריהער פלארא
זאווישא 22 (באלוט)
ניי-אנגאזשירטער פערגרעסערטער ארקעסטער אונטער דייטונג פון ה׳ עסטרייכער. דער זאל איז בעהייצט

היינט און פאלגענדע טעג! מעכטיג מייסטערווערק פון דער קינא-קונסט
די גאס פון פערשטויסענע נשמות
אין דער הויפּטראלע: **POLA NEGRI**
אויסערן פּראגראם: א פרעהליכער אמעריקאנער פארס אין 2 אקטען.

אנאנסען=פּרייז
פאר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער דריט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „ —60 „ „ 4 „
נאכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ „ —18 „ „ 8 „
פאר א מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאט 50 פּראצ. טייערע. אויסל. 100 פּראצ. טייערע. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנאמענטס=פּרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אָפּטראָגען א היים; אויף דער פּראָווינץ 6-5 א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר׳ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך די אדמיניסטראציע איז אָפען בייטאג און ביינאכט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.